

CİHANNÜMA DERGİ

www.cihannumadergi.com | SAYI 14 | 2023

Hayali Cihan Değer

**TÜRKİYE
YÜZYILI**

Sunuş

Prof. Dr. Salih KESGİN

Genel Yayın Yönetmeni

"Mazi ile alakamızı yeni baştan kurmamız lazım. (...) Dün doğmadık. En çetin realitemiz budur.(...) Biz şimdi bir aksülamel devrinde yaşıyoruz. Kendimizi sevmiyoruz. Kafamız bir yığın mukayeselerle dolu; Dede'yi Wagner olmadığı için, Yunus'u Verlaine, Baki'yi Goethe ve Gide yapamadığımız için beğenmiyoruz. Uçsuz bucaksız Asya'nın o kadar zenginliği içinde, dünyanın en iyi giyinmiş milleti olduğumuz halde çıırçıplak yaşıyoruz. Coğrafya, kültür, her şey bizden bir yeni terkip bekliyor; biz misyonlarımızın farkında değiliz."

Ahmet Hamdi Tanpınar, "Huzur"

"Türkiye Yüzyılı" temasını merkeze alarak hazırladığımız bu sayımızın bir sorusu, bir amacı ve düne dair unuttuklarımızı hatırlatacak yarınlara dair ise umudumuzu, heyecanımızı perçinleyecek bir arayışı var.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 29 Ekim 2023'te başlayan ikinci yüz yılına atıfla belirlenen "Türkiye Yüzyılı" mottosu ve vizyon projesi, esasen Tanpınar'ın ifadesi ile "dünyanın en iyi giyinmiş milleti olduğumuz halde çıırçıplak yaşadığımız" hissiyatına bir başkaldırıyı; "coğrafyamızın, kültürümüzün hülasa her şeyin bizden bir yeni terkip beklediği" gerçeğine yeniden odaklanışımızı ve yer-yüzü coğrafyasında, insanlık evrenindeki "misyonumuzun farkına varışımızı" temsil etmektedir.

Elinizdeki bu sayımızda Türkiye Yüzyılı'nın "ne"liğine odaklanırken köklerimizden, mazimizden bağımsız bir gelecek tasavvurumuzun mümkün olamayacağı gerçeği ile yüzleşecek; yeniden büyük Türkiye idealinin, 2123 hedefinin daha da ötesine 2923'e odaklanarak; dört bin yıllık geçmişinin izinde ve gelecek bin yılı kuşatan yeni bir idealde hareket etmekle mümkün olacağına işaret edeceğiz.

Türkiye Yüzyılı'nın "nasıl"lığının kilometre taşlarının ise; adaletin, bilimin, gücün, başarının, şefkatin, verimliliğin hülasa insana değer katan ve insanla değer bulan bütün kavramlarımızda mündemic olduğuna şahitlik edeceğiz.

Okuduğumuz her bir makalede, yaşadığı bütün zorlukların akabinde küllerinden yeniden doğan zümrüdüanka kuşu gibi daha da güçlenerek, tarihin kendine yüklediği misyonun farkında bir bilinçle donanan Türkiye'nin gelecek vizyonuna işaret eden Türkiye Yüzyılı idealinin "Kalbi Türkiye ile atan her vatan evladına" hitap edişini esas alacak; "Hayali cihan değer" bir muştunun Şumnu'dan, Karabağ'a, Plevne'den Kudüs'e, Urumçi'den Lefkoşa'ya, Marakeş'ten Toronto'ya kadar bütün insanlığa yeniden adalet, yeniden huzur ve yeniden umut oluşunun izini sürecek.

Türkiye Yüzyılı'nın gerçekleşeceğine bütün kalbimizle inanıyor, elimizdeki özel sayıyı bu inancımızın nişanesi olarak ilginize sunuyoruz.

En kalbi muhabbetlerimizle...

CIHANNÜMA DERGİ

16

BAŞARININ YÜZYILI

Prof. Dr. **Yusuf TEKİN**
Milli Eğitim Bakanı

Zamansallığın Bütünlüğü ve Kimlik

Adalet, bir bakıma hak ve sorumluluk diyalektiğidir ve yekdiğerine karşı sahip olunan haklar ile yekdiğerine karşı hissedilen sorumluluk arasındaki dengeyi oluşturur. İslam dünyasının bugün itibarıyla içinde bulunduğu ahval ve şerait, kendi medeniyetinin salık verdiği ilke ve değerleri yaşamaktan ve yaşatmaktan çok uzaktır.

72

HAKLININ YÜZYILI

Abdulhamit GÜL

Milletvekili / Adalet Eski Bakanı

Hukuk ve Adalet Temelinde Haklının Yüzyılı

58

GÜCÜN YÜZYILI

Prof. Dr. **Birol AKGÜN**

Türkiye Maarif Vakfı Başkanı

Değişen Güç Parametreleri ve Türkiye

44

ŞİİR

“Hira’dan Piste İniş” Üzerine Uçuk Sorular:
Araba kullanmasını bilir miydi, sözgelimi?

Cahit KOYTAK

İçindekiler

4 **Av. Rıza YORULMAZ**
Hayali Cihan Değer,
Türkiye Yüzyılı!

10 **Mustafa ŞEN**
"İlk" ve "En" Olma
Mücadelemiz

20 **Dr. Ömer Faruk
YELKENCİ**
Eğitimi Yeniden
Düşünmek

28 **Prof. Dr.
Vatan KARAKAYA**
Türkiye Yüzyılında
Bilim

34 **Doç. Dr.
Selim ARGUN**
Yeni Türkiye'nin İrfan
Kodları: Vakıf, Ahilik ve
Yardımlaşma Kültürümüz

40 **Dr. Cemalettin
KÖMÜRCÜ**
Türkiye Yüzyılında
Verimlilik

50 **Selim CERRAH**
Yeni Yüzyıl İçin
Hazır Olalım Gençler

66 **Sedide AKBULUT**
Türkiye Yüzyılında
"Aileye Değer"

76 **İhsan AKTAŞ**
Kaderimizin
Çağrısı

82 **Prof. Dr.
Kudret BÜLBÜL**
Pax Türkiye: Adalet,
Merhamet, Musavat İçin
Tercih Değil Zorunluluk

88 **Prof. Dr. İdris SARISOY**
Türkiye Yüzyılında
Kamu Ekonomisinden
Genel Ekonomik İstikrara

94 **Mithat CANSIZ**
Türkiye'de
Sürdürülebilirlik ve
Kendine Yetme

102 **Prof. Dr. Metin AKSOY**
Türkiye'nin Gücünün
Küreselleşmesi

108 **Bilal EREN**
Dijitalin Yüzyılında
Türkiye Nerede?

CIHANNUMA DERGİ

Cihannüma Dayanışma ve
İşbirliği Derneği Adına
İmtiyaz Sahibi
Rıza YORULMAZ

Genel Yayın Yönetmeni
Prof. Dr. Salih KESGİN

Sayı Özel Danışmanı
Erol ERDOĞAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Mustafa KARAHANCI

Editör
Miraç ÇÖLGEZER

Cihannüma Dergi Yayın Kurulu
A. Yunus SARIYILDIZ (Dr.)
Ahmet KESGİN (Prof. Dr.)
Fatih YARDIMCIOĞLU (Prof. Dr.)
Hüseyin CERRAHOĞLU
Mahmut BİLEN (Prof. Dr.)
Mehmet Ali YÜKSEL (Dr.)
Mustafa BOLAT
Nurettin MENTEŞ (Doç. Dr.)
Semi OKUMUŞ
Tahsin HAZIRBULAN (Dr.)
Yavuz Selim KURT

Danışma Kurulu
Ahmet AKÇA
Ali ÖZTÜRK
Bayram Ali ERSOY (Prof. Dr.)
Bırol AKGÜN (Prof. Dr.)
Ebubekir CEYLAN (Doç. Dr.)
Fatih SAVAŞAN (Prof. Dr.)
Hasan TAŞÇI (Dr.)
Kemal ŞAMLIOĞLU (Doç. Dr.)
Ömer Faruk YELKENCİ (Dr.)
Şenel KIZILCA
Vatan KARAKAYA (Prof. Dr.)
Yusuf TEKİN (Prof. Dr.)

Lojistik
Erdem MÜHİRCİ

Dağıtım
Mehmet ALMALI

ISSN 2687-6647

Tasarım
Ceyhan AKGÜN
ben@ceyhunakgun.com

Hacı Bayram Mah. Haşimi (Kutlu) Sk.
No. 12 Altındağ - ANKARA
info@cihannuma.org
www.cihannuma.org
www.cihannumadergi.com

Baskı: **USTA OFSET**
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit.
B Blok No. 382 Topkapı,
Zeytinburnu İstanbul

Hayali Cihan Değer, Türkiye Yüzyılı!

AV. RIZA YORULMAZ

*Cihannüma Dayanışma ve İşbirliği Derneği
Genel Başkanı*

ANADOLU, Sultan Alparslan'ın 1071 yılında Malazgirt Zaferi ile bize vatan yaptığı topraklardır. Akabinde bu topraklarda Selçuklu ve Osmanlı gibi iki büyük medeniyet kuruldu. İslam ile yoğrulmuş olan coğrafyamız, barış, huzur, esenlik, hoşgörü, adalet ve merhametin yeşerdiği yerlerin adı oldu.

Ecdadın, ilayikelimetullah uğruna önce gönüllerde sonra coğrafyalarda yaptığı fetihleri müteakip bazı milletler, kendi iradeleriyle Osmanlı tebaası olmayı kabul ettiler. İhlasla ekilen tohumlar tuttu, kalpten çıkanlar kalplere ulaştı. 1463'te Boşnaklar "Bize bey gönder!" dediklerinde, Sultan Fatih, altı ay sonra ordayım dedi, 7'nci dil olarak Boşnakçayı öğrenerek 50 bin insana Boşnakça konuştu, 30 bin kişi Müslüman oldu. Böyle böyle vatan sınırları Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar genişledi.

Altı asırdan fazla hüküm süren Osmanlı Devleti, yönetim zafiyetlerinin oluşması ve gelişen milliyetçilik akımlarının bağımsızlık taleplerini tetiklemesi gibi sebeplerle gücünü kaybetti.

1463'te Boşnaklar "Bize bey gönder!" dediklerinde, Sultan Fatih, altı ay sonra ordayım dedi, 7'nci dil olarak Boşnakçayı öğrenerek 50 bin insana Boşnakça konuştu, 30 bin kişi Müslüman oldu.

“Ya İstiklâl Ya Ölüm!”

İnsanlık tarihini incelediğimizde şunu görürüz : Güç, adalet ve merhametle birleştiğinde esenlik iklimi oluştururken, zulümle birleştiğinde huzuru yok etmiştir. Gücün zulümle birleşmesinin önemli örneklerinden biri, dünyanın birbirine girdiği Birinci Dünya Savaşı’dır.

Bu savaşın da etkisiyle Osmanlı Devleti, yıkılması mukadder hasta bir ağaca döndü. Sonrasında Anadolu toprakları Batılı devletler tarafından işgale başlandı.

Lâkin necip milletimiz, ne kadar yokluk ve yoksulluk içinde olursa olsun, hürriyetinden vazgeçmedi. Esir yaşamaktansa, ölümü tercih ederek, “Ya istiklâl ya ölüm!” fermanıyla verdiği milli mücadele neticesinde, 29 Ekim 1923 tarihinde yeni devletini, Türkiye Cumhuriyetini kurdu.

Cumhuriyet; tarihimizin şanlı sayfalarında kalan günlere atıfla, muasır medeniyetlerin seviyesini yakalama ve üzerine çıkma hedefini belirledi. Maalesef bu hedef uzunca süre yakalanamadı.

Çok partili siyasi hayata ancak 1946’da geçilebilmişse de siyasi iradeye yapılan müdahaleler ve milli egemenliğimizin baskı ve vesayet altına alınmaya çalışılmasıyla siyaset sık sık kesintiye uğradı. Siyasetin kesintiye uğraması yatırımların, sanayileşmenin, eğitimin, ticaretin, hukukun, adaletin, sivilleşmenin de darbe alması anlamına geldi hep. 27 Mayıs 1960 darbesi, 12 Mart 1971 muhtırası, 12 Eylül 1980 darbesi, 28 Şubat 1997 darbesi, devletimizin ve milletimizin gelişmesi önündeki büyük engeller olarak hafızalarımızdaki yerini aldı.

Cuntacı müdahaleler ve vesayet rejimleri, ülkemizde güçlü siyasi irade ve istikrar oluşmasına engel oldu. Güçlü ve istikrarlı bir irade olmadan topyekûn bir kalkınma ve ilerleme başarısından bahsetmek mümkün değildir.

Hâlbuki tarihi misyonu, jeo-politik ve jeo-stratejik önemi, yeraltı ve yerüstü kaynakları, yetişmiş insan gücü potansiyeli ve daha pek çok özelliği itibarıyla oldukça avantajlı konumda bulunan ülkemizin, her alanda çok daha hızlı şekilde güçlenmesi gerekirdi.

Mesela İkinci Dünya Savaşı’nın kaybedenlerinden Almanya, kısa sürede toparlandı, kalkınmaya başladı, kendi insan gücünün yetmediği yerde başka ülkelerden işçi talebinde bile bulundu.

Türkiye Yüzyılı, her anlamda güçlü, saygın ve sözü dinlenen bir Türkiye’nin, bölgesinde ve dünyada oyun kurucu olması demektir.

Türkiye Yüzylında; teknoloji öldürmek için değil, yaşatmak için; zehirlemek için değil, kurtarmak için, yok etmek için değil var etmek için kullanılmalıdır.

Tüm Ezberler Bozuldu

Cumhuriyetimizin kuruluşu üzerinden yarım asra yakın bir zaman geçmişken; Türkiye'nin gücünün ve zenginliğinin farkında olan, memleketimizin maddi ve manevi kalkınmasını hedefleyen, vesayet rejimine hayır diyebilen ve milli iradenin hâkim olması için çabalayan öncü olarak ortaya çıkan Milli Görüş Lideri Necmettin Erbakan, tüm ezberleri bozmaya yetti.

Necmettin Erbakan Hocamız, 1969'da başlayan siyasi hayatı ile temel hedefleri, Yaşanabilir Bir Türkiye, Yeniden Büyük Türkiye, Yeni Bir Dünya kurmaktı. Hedeflerini gerçekleştirme gayretine, ne kurduğu partilerin kapatılması, ne siyasi yasaklar, ne de cezaevine girmesi engel olmadı.

Hedeflerine ulaşmak için, bir taraftan sivil toplum kuruluşları aracılığıyla toplumu hazırlarken, diğer taraftan kurduğu partilerle iktidar mücadelesi verdi.

Erbakan Hocamızın hedefleri, hepimizin ortak vazgeçilmez hedefleriydi. Erbakan Hocamızın temellerini attığı hareket içerisinde, özellikle Milli Gençlik Vakfı, gençlik üzerinde müessir neticeler elde etti. Milli Görüşçü gençliğin omuz vermesiyle, 1990'lı yıllarda siyasi başarılar elde edilmeye başlandı. 1991 genel seçimlerinde Refah Partisi meclise girdi, 1994 yerel seçimlerinde Ankara ve İstanbul başta olmak üzere çok sayıda belediye başkanlığını kazandı, nihayetinde 1995 genel seçimlerinde birinci parti olarak çıktığı seçimlerden bir süre sonra hükümeti kurma görevini üstlendi.

Ancak, Erbakan'ın başbakanlığındaki hükümetin icraatlarıyla rant kapıları kesilen zinde güçlerin ve vesayet odaklarının devreye girmesi üzerine 28 Şubat darbesi ile Refah Partisi kapatıldı. Bununla yetinmediler, Refah-Yol hükümetinin Başbakanı Necmettin Erbakan'a siyaset yasağı getirildi.

Yine dönemin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı olan Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a da, okuduğu bir şiir sebebiyle siyaset yasağı getirildi.

Ancak, bu kararların tarihin akışında nokta kadar ehemmiyeti yoktu. Çünkü milli iradenin tecellisine hiç bir mahkeme engel olamazdı. Nitekim son temyiz mercii olan milletin vicdanı, yasakları kaldırdı ve bugün Cumhurbaşkanımız olan Recep Tayyip Erdoğan'a halen devam etmekte olan siyasi liderliğinin önünü açtı.

Cumhurbaşkanımız Erdoğan'ın liderliğindeki bu süreçte, vesayet odakları saf dışı bırakıldı, temel hak ve özgürlükler alanı başta olmak üzere eğitim, sağlık, bayındırlık, savunma sanayi, teknoloji, enerji, güvenlik ve diğer alanlarda, önceki dönemlerle kıyaslanmayacak kadar önemli başarılarla imza atıldı. Bütün bu çabalar, Yaşanabilir Bir Türkiye ideali için ortaya konuldu. Yine bu dönemde, süre gelen adaletsiz düzene karşı "one minute" çıkışıyla, dünyanın beşten büyük olduğu gerçeğini egemen zalimlerinin yüzlerine haykırılmasıyla, Ermenistan işgali altındaki Karabağ'ın özgürlüğüne kavuşturulmasıyla, Mavi Vatan projesiyle Yeniden Büyük Türkiye'nin adım adım kurulmakta olduğuna beraber şahitlik ettik.

Şimdi sırada Yeni Bir Dünyanın kurulması var. Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100'ncü sene-i devriyesi olan 29 Ekim 2023 tarihi, aynı zamanda Sayın Cumhurbaşkanımızın dile getirdiği Türkiye Yüzyılı'nın da başlangıcıdır.

Yeni Dünya Yeni Türkiye

Türkiye Yüzyılı, her anlamda güçlü, saygın ve sözü dinlenen bir Türkiye'nin, bölgesinde ve dünyada oyun kurucu olması demektir. Türkiye Yüzyılı, geleceğe yaşanabilir ve adil bir dünya bırakma inancı, ideali ve iddiasını ihtiva eden bir kızıl elmadır.

Türkiye Yüzyılında; sadece Türkiye vatandaşları değil, dünyadaki bütün mazlum ve mağdurlar huzur bulacak, rahata kavuşacak, insanca yaşama imkânına sahip olacaklardır.

Türkiye Yüzyılı zalime korku, mazluma umut demektir.

Türkiye güçlü olursa; Balkanlardaki Müslümanlar rahat edebilir.

Türkiye güçlü olursa; Karabağ bağımsızlığını koruyabilir.

Türkiye güçlü olursa; Kudüs özgür olabilir.

Türkiye'nin her anlamda giderek güçlendiği yadsınamaz bir gerçektir.

Türkiye Yüzyılında; teknoloji öldürmek için değil, yaşatmak için; zehirlemek için değil, kurtarmak için, yok etmek için değil var etmek için kullanılmalıdır.

Türkiye Yüzyılında; hastanın bir müşteri olarak değil, şifaya kavuşması gereken en kıymetli varlık olarak görüleceği bir sağlık anlayışı hâkim olmalıdır.

Türkiye Yüzyılında; geciken adalet, adalet değildir düsturuyla, haklı olanın hakkını kaybolmadan alabileceği bir adalet anlayışı hâkim olmalıdır.

***Türkiye güçlü olursa;
Kudüs özgür olabilir.***

Türkiye Yüzylında; insanların mahremiyetine saygı duyulan ve komşuluk hukukunu esas alan bir şehircilik anlayışı hâkim olmalıdır

Türkiye Yüzylında; çocuklarımız maddeye değil manaya, kabuğa değil öze hâkim olacağı ve yarınlarımızın emanetçisi olarak kabul edileceği bir eğitim anlayışı hâkim olmalıdır.

Türkiye Yüzyılının gerçekleşebilmesi için devletimizin yanında, fert fert her birimize önemli sorumluluklar düşmektedir.

İnsan; Yaratılmışların en şerefliisidir ve yaratılan her şeyin emrine verildiği, Allah'ın yeryüzündeki halifesidir. Bu yüzden özelliklerine lâ-yık bir şekilde yaşamalı ve yaşatılmalıdır.

Maide Suresi'nin 32'nci ayetinde buyurulduğu üzere; *“Her kim haksız yere bir insanı öldürürse bütün insanlığı öldürmüş gibidir, bir insanın hayatını kurtarırsa bütün insanlığın hayatını kurtarmış gibidir.”*

İnsanı, zübde-i âlem yani kâinatın özü gören bir anlayışın muhatapları olarak temel bakış açımız bu olmalıdır.

Bu insan, ister Filistin sahillerinde denize vuran bir çocuk, ister Suriye zindanlarında ömür çürüten bir âlim, ister Washington banliyölerinde sahipsiz bir şekilde yaşam mücadelesi veren bir kadın, ister Ukrayna'da toprağı işgal edilen ve vatanından göç etmek zorunda kalan bir ihtiyar olsun. Bizim için mübarektir, yaşamalı ve yaşatılmalıdır. Dolayısıyla Türkiye Yüzyılının merkezinde insan olmalıdır.

Tarihte pek çok medeniyet kurmuş bir millet olarak biliriz ki; insanı yaşatırsak, devlet de yaşar. Bu sebeple, insana yapılan her yatırım, aslında devlete yapılmaktadır, insana verilen her değer, aslında devlete verilmektedir.

Türkiye Yüzylında; devletin, milletin hizmetkârı olduğu, insanların ve toplumun düzenini sağlama, ailenin korunması; can, mal, namus ve nesil emniyetini garanti altına aldığı bir anlayış hâkim olmalıdır.

Türkiye Yüzylında; herkesin temel insan hak ve hürriyetlerinden aynı şekilde yararlanacağı ve insanca yaşayabileceği, bir anlayış hâkim olmalıdır.

Sayın Cumhurbaşkanımız Erdoğan'ın, Türkiye Yüzyılı vizyon konuşmasında ifade ettiği üzere, esasında Türkiye Yüzyılı fiilen çoktan başlamıştır. Türkiye Yüzyılı herkesin kendi imtihanı ve istikametidir. İmtihanın kazanılması ve istikametın bulunması, dünyaya istikamet kazandıracaktır.

Türkiye Yüzylında; çocuklarımız maddeye değil manaya, kabuğa değil öze hâkim olacağı ve yarınlarımızın emanetçisi olarak kabul edileceği bir eğitim anlayışı hâkim olmalıdır.

Hayat; hak ile batılın mücadelesi şeklinde geçmektedir. Bu mücadele dün başlamadığı gibi, yarın da bitmeyecektir. Hazreti Adem'le başladı, kıyamete kadar devam edecektir. Bir imtihan yeri olan bu dünyada, bizler, hayatımızın her anında Hakkın hâkimiyetini kazanmaya gayret etmekteyiz.

Cihannüma olarak, 10 yaşında olsak da, bin beş yüz yıllık İslam kültür ve medeniyetinin, bin yıllık Anadolu irfanının ve yarım asrı aşan Milli Görüş mükteşebatının mirasçılarıyız ve mirasımızın bugünkü öncüsü Cumhurbaşkanımız Erdoğan'ın yol arkadaşlarıyız. Tevarüs ettiğimiz bu mirasın ve yol arkadaşlığının gereği olarak, Hakkın hâkimiyeti için çalışmayı vazife biliyoruz.

Dün Bosna'da uygulanan soykırımın durdurulması için, Ayasofya'nın açılması için, başörtüsü yasağının kaldırılması için, Yaşanabilir Bir Türkiye ve Yeniden Büyük Türkiye'nin inşası için nasıl mücadele ettiysek, aynı inanmışlık, heyecan ve aşkla Türkiye Yüzyılı'nın hayat bulması için çalışacağız.

Bizlerin en büyük hedefi Yeni Bir Dünya kurma inanç ve idealidir. Türkiye Yüzyılı, bu inanç ve idealin yeniden ifadesidir.

Bütün kalbimizle inanıyoruz ki Türkiye Yüzyılı gerçekleşecektir.

Bunu inşallah dünya gözüyle göreceğiz.

Yarına dair hayallerle, düşe kalka yol aldık.

Ömrümüzün en kıymetli yıllarını millet ve memleket için harcadık, helali hoş olsun.

Yeter ki, Kirazlıdere'nin pencerelerinden Pınarhisar'a, oradan gökyüzüne uzanan umudun yüzü hep aydınlık olsun.

*Bizlerin en büyük hedefi
Yeni Bir Dünya kurma inanç
ve idealidir. Türkiye Yüzyılı,
bu inanç ve idealin yeniden
ifadesidir.*

“İlk” ve “En” Olma Mücadelemiz

MUSTAFA ŞEN

TBMM Trabzon Milletvekili

*Türkiye Yüzyılı hem içeriye hem dışarıyadır...
Türkiye Yüzyılı hem Türkiye'ye hem dünyayadır...
Türkiye Yüzyılı hem dosta hem düşmanadır...
Hem muhalefete hem iktidardır...
Hem bana hem sanadır...
Kalbi Türkiye ile atan her vatan evladınadır...*

Türkiye Yüzyılı kavramı, gelecek on yılların genel perspektifi ve stratejisine dair genel yaklaşımı ortaya koymaktadır.

TÜRKİYE Yüzyılı her ne kadar bir yıldır çok bilinen bir kavram olsa da, son birkaç yıldır AK Parti çevrelerinin üretip kendi içinde dolaşıma soktuğu, kullandığı, olgunlaştırdığı ve topluma sunduğu bir kavramdır. Bu bakımdan, tam olarak bir ortak akıl ürünüdür. Partimizin yetkili kurullarında üretilen, o kurullardaki yetkililer ve seçim kampanyası çalışmalarında emek verenlerce içi doldurulan bu kavram aynı zamanda gelecek on yılların genel perspektifi ve stratejisine dair genel yaklaşımını ortaya koymaktadır.

Türkiye Yüzyılı kavramsallaştırmasına dair besleyici çalışmalar, konunun 17 başlık altında ifade edilebileceğini göstermiştir. Türkiye Yüzyılı, bu ülkenin duvarına hayırlı bir taş koyan herkesindir ve bu meyanda herkese açıktır. Yirmi yılı aşkın bir süredir yapılan çalışmalar Türkiye Yüzyılı'nın altlığını ve üzerinde yükseleceği zemini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, ilgili 17 başlığı kısaca aşağıdaki gibi ifade edebiliriz:

1-Barişın Yüzyılı: Yurtta ve Cihanda

Türkiye, Yurtta Sulh, Cihanda Sulh ülküsü, ilkeli tarafsızlık ve denge de tam bağımsızlık politikasıyla dünyanın en zorlu coğrafyasında sürdürülebilir barişın yegâne gücüdür. Jeopolitik konumumuz ve temsil ettiğimiz değerlerle sadece ayakta durmanın yetmeyeceği, aksine her zaman koşmamız gereken bir coğrafyada olduğumuzun bilincinde ve kararlılığımızdır. Jeopolitik konumumuz çevresinde bulunan çalkantılı zemine karşın sınırlarımız içinde bariş, refah ve istikrar tesis ediyoruz. Milli menfaatler, uluslararası ilkeler ve dengeler gözetilerek Türkiye Yüzyılı'nda hem masada hem de sahada barişı sağlamak ve korumak için çalışıyoruz. Bunun diğeri adı ve teminatı 'Tam bağımsız güçlü ve büyük Türkiye'dir.' Kalıcı ve adil bariş ancak böyle sağlanır.

2-Başarının Yüzyılı: İlk ve En Olmanın Haklı Gururu

Başarılı olacağımızı biliyoruz, çünkü Türkiye Yüzyılı olarak ilhamımızı en büyük zaferlerin kazanıldığı bu topraklardan alıyoruz. Spordan sağlığa, enerjiden üretime uluslararası rekabette vatandaşlarımıza gurur veren başarıların altyapısı son yirmi yılda azami seviyeye çıkartılmıştır. Çünkü mücadele verdiğimiz her alanda başarmak zorunda olduğumuzu çok iyi biliyoruz. Türkiye Yüzyılı'nda, devletimizin tüm organları ile dünyanın dört bir yanında ilham veren "ilk" ve "en" olma mücadelelerine güç veriyoruz, vermeye devam edeceğiz.

3-Bilimin Yüzyılı: Manevi Mirasımız

Ülkemizde teknolojinin ilerleyişini ve teknolojinin insanları ne şekilde etkilediğini doğru şekilde okuduğumuz bilimsel bir devrim yaşıyoruz. Türkiye Yüzyılı'nda teknik ve akademik bilgilerin harmanlanması ile insana verilen değeri maksimize edecek yaklaşımlar geliştiriyoruz. Bilimsel kulvarda insanlığın yaşam kalitesini artıracak kamu ve özel sektördeki inovatif yatırımlar, teknoloji tabanlı büyümedeki gücümüzün hızı olacaktır.

*Türkiye Yüzyılı'nda,
devletimizin tüm organları
ile dünyanın dört bir yanında
ilham veren "ilk" ve "en"
olma mücadelelerine güç
veriyoruz.*

*Türkiye Yüzyılı; çağı yakalayan
ülkeden, çağa yön veren ülkeye
giden yolculuğun adıdır.*

4-Değerlerin Yüzyılı: Kadim Hazinemiz

Dünya tarihinin en kadim medeniyetlerine ev sahipliği yapan bu topraklar, şimdi bize emanet. Bu emanet binlerce yılın farklılıklarını ve değerlerini sahip çıkmak zorunda olduğumuz bir ortaklığa taşımıştır. Kültürel ve sosyal ahengin güvencesi olan ortak değerlerimiz Türkiye Yüzyılı nesillerine de pusula olacaktır. Cumhurbaşkanlığı yönetim sisteminin değer öncelikli politikaları ile yerelden küresele Türkiye Yüzyılı çağın değeri olarak simgeleşecektir.

5-Dijitalin Yüzyılı: İnsan, Süreç, Teknoloji

Türkiye Yüzyılı; çağı yakalayan ülkeden, çağa yön veren ülkeye giden yolculuğun adıdır. Bu yolculukta vatandaşlarımıza yalnızca hizmet etmekle kalmıyor aynı zamanda da bu hizmetlerin kolay, hızlı ve ulaşılabilir olması için bilişimin tüm imkanlarını kullanıyoruz. Bakanlıklarımızın sunduğu her hizmetin, yaş, bölge, şehir, cinsiyet fark etmeksizin tüm vatandaşlarımıza eşit ve adil bir şekilde ulaştırılmasını sağlayacak dijital dönüşümü gerçekleştiriyoruz. Yalnızca vatanın dört bir tarafında değil, yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın da dijital dönüşüm ile en zor zamanlarında dahi yanbaşlarında. Bilgiye ulaşma hakkının kolaylaştığı ve demokratikleştiği Türkiye Yüzyılı, bu yönde adım atan ülkelere de ışık olacaktır.

6-Gençliğin Yüzyılı: Bugünümüz, Yarınımız

Günümüz ve geleceğimizin teminatı gençlerimizi, eğitimden spora her alanda, Teknofest ruhu ile en üst düzeyde yetiştirmek için gereken altyapıyı önemli ölçüde tamamladık. Türkiye Yüzyılı'nda gençlerimizi "kökü mazide olan ati" anlayışı ile değerlerine bağlı, özgüvenli, kimlikli-kişilikli, kendini bilen, kimin aslanı olduğunu bilen, ne istediğini bilen, geniş ufuklu, azimli, donanımlı ve çalışkan bireyler olarak geleceğe hazırlamaya devam edeceğiz. Türkiye Yüzyılı, bu manada, gelecek seçimler için değil, gelecek nesiller için çalışmanın diğer adıdır.

7-Gücün Yüzyılı: Daima Zirve

Yerli ve milli kalkınma stratejileri doğrultusunda attığımız her adım Türkiye'nin güç profilini zirveye taşımaktadır. Ekonomik gelişim ve tüm sektörlerdeki yenilikçi dönüşümlerimiz ile jeopolitik güç olarak yükselişimiz küresel bir kabule dönüşmüştür. Cumhurbaşkanlığı yönetim sisteminde, tüm devlet kurumlarının ahenkli çalışması ve özel sektörün bu istikrarlı yapıya üretim artışı ile destek vermesi sağlık, sanayi, eğitim

ve teknoloji gibi birçok alanda Türkiye Yüzyılı'nın temelini oluşturmuştur. Türkiye Yüzyılı'nda duraklama ya da gerilemeye mahal vermeden, doğru hamleler ile ülkemizi dünyada örnek bir konuma taşıyoruz.

8-Haklının Yüzyılı: Her Hakka Saygı

Toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, sosyal bir hukuk devletinde güçlü haklı değil, her zaman haklının güçlü olması gerekir. Türkiye Yüzyılı haklılığın güvencesi ve doğruluğun tarafı olacaktır. Dokunulmaz temel hak ve hürriyetlerin eksiksiz yaşanabildiği, bunların her türlü akıl dışı otorite karşısında korunduğu Türkiye Yüzyılı'nda, Cumhuriyet tarihinin en büyük demokratikleşme hareketini başlatarak demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla işlemesi, ideal anlamıyla uygulanabilmesi için siyasi, etnik, mezhepsel ve kültürel tüm farklılıklarımızın haklarına sahip çıkıyoruz. Türkiye Yüzyılı'na yön veren Cumhurbaşkanlığı yönetim sistemi ile devletimizin tüm kurumları hakkın ve haklının kayıtsız şartsız korunması için çalışmaya devam edecektir.

9-Huzurun Yüzyılı: Bağımsız Bütünlük

Ekonomik dalgalanmalar, göç hareketliliği, jeopolitik gerilimlerin savaflara dönüştüğü bugün, pek çok gelişmiş ülke, refah toplumundan güvenlik toplumuna dönüş stratejisini benimsemek zorunda kalmıştır. Türkiye son yirmi yılda, dünyanın en zorlu ve stratejik jeopolitik konumunda gösterdiği benzersiz başarı ile ulusal güvenlik planlarında dönüşüme giden ülkelerin kılavuzu olmaktadır. Türkiye Yüzyılı'nda toplumumuzun varoluşsal özelliği farklılıklarımızın farkında olan, farklılıkları huzur ve refahın gölgesinde buluşturan bir yönetim anlayışı ile ilerleyeceğiz. Türkiye Yüzyılı bölüşüm ve girişimde adil bir dengenin güvencesi olacaktır.

10-İletişimin Yüzyılı: Etkili Çözümler Doğru Dönüşümler

Türkiye Yüzyılı'nda iletişim; güvenlik ve uluslararası ilişki stratejilerinin, doğru bilginin, bilgiye ulaşılabilirliğin ve enformasyon teknolojilerindeki inovasyonun rotasını çizecektir. Son yıllarda gücü giderek artan yerli ve milli iletişim teknolojilerimiz bugün, bakanlıklarımızın görev ve sorumluluk alanlarında elde ettikleri başarının anahtarıdır. Türkiye Yüzyılı, iletişim becerileri ve teknolojileri ile kazanan Türkiye'nin çağı olacaktır.

Türkiye Yüzyılı'nda toplumumuzun varoluşsal özelliği farklılıklarımızın farkında olan, farklılıkları huzur ve refahın gölgesinde buluşturan bir yönetim anlayışı ile ilerleyeceğiz.

Cumhurbaşkanlığı yönetim sisteminin kümülatif ve sinerjik deneyimleriyle atılan doğru adımlar, Türkiye Yüzyılı'nın dünyada bir kalkınma ekolünün adı olarak anılmasını sağlayacaktır.

11-İstikbalin Yüzyılı: Türkiye

Türkiye sadece bir ülke değil; artık bir ülküdür, bir ilkedir, bir fikirdir... Güçlüyüz ve yarın daha güçlü olacağız. Milletimizin azmi ve güçlü yönetim yapımız ile Türkiye Yüzyılı'nı gıpta edilecek bir istikbale dönüştüreceğiz. Tarihe yön veren fikirlerin filizlendiği bu topraklarda bizi daima ileriye götürecek olan her projeye, gerektiğinde can suyu, gerektiğinde hayat nefesi olacağız. Finansman ve nitelikli insan ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için bakanlıklarımız, doğru veri ve politikalar üzerine inşa edilen Türkiye Yüzyılı vizyonu projeleri geliştirmektedir. İnsanı yavaşat ki devlet yaşasın anlayışı ile geçmişten aldığımız ilhamı günümüze yatırım yaparak bir gelecek kurmayı hedefleyen Türkiye Yüzyılı, geleceğin öngörülebilirliğini temsil edecektir.

12-İstikrarın Yüzyılı: Sarsılmaz Liderlik

Siyasal istikrarın sağladığı güven ve küresel krizlerde izlenen doğru stratejiler ile üretim, istihdam, sağlık ve adalette sarsılmaz temeller attık. Global dönüşüm sürecinin gerekliliklerini güçlü liderlik yapımızın izlediği doğru politikalar ile yerine getiriyoruz. Günü kurtarmak için değil, güçlü bir gelecek için somut adımlar atmaktayız. Türkiye Yüzyılı'nda geçmişte olduğu gibi tüm dünyaya karşı her alanda verdiğimiz mücadelede istikrarın gücü ile ülkemizi büyük bir zafere daha taşıyacağız.

13-Kalkınmanın Yüzyılı: Kapsayıcı, Küresel Büyüme

Yatırım, üretim, istihdam ve ihracat temelinde büyüyerek, reel ekonomiyi her geçen gün daha da güçlendiriyoruz. İthal girdiyi azaltarak, katma değerli üretimde ihracat rekorları kırdığımız yerli ve milli ekonomik oluşumun içindeyiz. Kovid 19 salgınının doğurduğu ekonomik dalgalanmalar silsilesi dünya ülkelerini küçülmeye zorlarken, kalkınmaya yönelik yapısal reformlarımız ülkemiz adına kazanç fırsatlarına dönüşüyor. Cumhurbaşkanlığı yönetim sisteminin kümülatif ve sinerjik deneyimleriyle atılan doğru adımlar, Türkiye Yüzyılı'nın dünyada bir kalkınma ekolünün adı olarak anılmasını sağlayacaktır.

14-Sürdürülebilirliğin Yüzyılı: Geleceğimiz Ortak

Devamlılık, daim olma, kendine yetme... Türkiye Yüzyılı'nda canlı ve cansız tüm yaşamları kucaklayan ekosistemi bu üç hedefin odağında destekleyen projeler ile güçlendireceğiz. Sürdürülebilirliğin ana eksenini oluşturan çevre koruma, ekonomik kalkınma ve sosyal tekamülde ba-

kanlıklarımızın yürüttüğü her faaliyet ve geliştirdikleri her proje Türkiye Yüzyılı'na doğru atılan adımları işaret etmektedir. Türkiye Yüzyılı'nda sürdürülebilirliği doğru adımlarla kesintisiz kılacağız. Sosyal, ekonomik ve çevresel konularda önemli etkiler yaratan ve ortak geleceğimize sahip çıkacak her iş modeli Türkiye Yüzyılı yatırım planlamalarının öncelikleri arasında yer alacaktır.

15-Şefkatin Yüzyılı: Koşulsuz Sevgi

Dünyanın her neresinde olursa olsun, insanlık vicdanının sükût ettiği noktalarda bizim sesimiz herkesten daha gür çıkmaktadır. Türkiye Yüzyılı'nda, en önemli devlet yönetim geleneklerimizden şefkat ve merhameti, dünyanın tüm mazlum coğrafyalarına da ulaştırmayı hedefliyoruz. Bu kadim devlet geleneğimiz Türkiye'de yaşayan her canlı için hayatî bir güvencedir. Sosyal adaletten sağlığa, eğitimden çalışma hayatına, şefkatin sıcaklığı Türkiye Yüzyılı'nın enerjisi olacaktır.

16-Üretimin Yüzyılı: Daha Fazla Zenginlik

Merkezine “yerli-milli, yenilikçi ve yeşil” üretim yönetimi prensibini alan anlayışımız ile tarımdan sanayiye Afro-Avrasya'nın üretim üssü olma yolunda doğru adımlarla ilerliyoruz. Yerli ve milli üretimin uluslararası rekabet gücünü artıracak, milli geliri atağa kaldıracak yüksek katma değerli ve ileri teknoloji ürünlerinin üretimi, Türkiye Yüzyılı'nın öncelikli devlet politikalarından biri olacaktır. Türkiye Yüzyılı, üretim stratejilerinde var olan doğruların yanı sıra yeni doğruların izleneceği ve konuşulacağı bir çağ olacaktır.

17-Verimliliğin Yüzyılı: Yaşamsal Zenginliğimiz

Pandemi, ekonomik dalgalanmalar ve yakın bölgemizde yaşanan savaşlar başta enerji, sağlık ve gıda olmak üzere yaşamsal pek çok alandaki üretim ve hizmetleri kesintiye uğratmıştır. Türkiye Yüzyılı'nın verimlilik stratejisi, şartlar ne olursa olsun vatandaşları ve gerektiğinde dünya için hayati önemi haiz her faaliyetin kesintisiz devam etmesini hedefler. Bu hedef doğrultusunda; insan, zaman, çevre ve üretim faktörlerindeki verimlilik, bakanlıklarımızın tüm işleyiş ve projelerinin temel konseptini oluşturmaktadır. Türkiye Yüzyılı, verimlilik üzerine inşa edilen bir dünya liderliği müjdelemektedir.

Türkiye Yüzyılı, üretim stratejilerinde var olan doğruların yanı sıra yeni doğruların izleneceği ve konuşulacağı bir çağ olacaktır.

Zamansallığın Bütünlüğü ve Kimlik

PROF. DR. YUSUF TEKİN

Milli Eğitim Bakanı

ZAMAN mefhumu, insanın yalnızca bireysel olarak deneyimlediği zaman'ların toplamından ibaret subjektif ve soyut bir içerik değildir. O, aynı zamanda içinde şekillendiğimiz ve şekillendirdiğimiz maddi ve manevi kimliğimizin tarihsel ve güncel boyutlarını resmeden ampirik bir biçim, dinamik ve somut bir gerçekliktir. Bu yönüyle bakıldığında, zaman mefhumunun, toplumlar ya da milletler açısından tarihsel bakiyeyi de içeren güncel hale ve gelecek vizyonuna ilişkin olgusal ve objektif bir hüviyet taşıdığını söylemek mümkündür.

Esasında tekil bir insanın bireysel yazgısına verili olan gerçeğin öznel ya da subjektif nitelikli teması da, o insanın ait olduğu toplumsal, kültürel ve coğrafi ünitenin zamansal bütünlüğü, yani zaman içinde karakterize olmuş objektif hakikati içinde gerçekleşir. O hakikat; asırlara sari bir müktesebatın kuşatıcılığı içinde ve çoğunlukla anonim olarak özümlenen bir 'geçmiş' bilinci, bu bilincin etkisinde şekillenen bir 'şimdilik/kendilik' algısı ve bunlara dayalı olarak yükselen bir gelecek perspektifidir. Geçmiş, şimdi ve gelecek ayrıca ile tasnif edilen zaman-

İslam Medeniyeti, insanlığın baki kurtuluşu esasına göre işleyen evrensel bir yönelim olarak tarihin başlangıcından beri süregelen zengin bir müktesebata haizdir.

sallığın şu veya bu dönemdeki varoluş biçimlerinin her biri, tarihin akışı içinde daralıp genişleyen bir bütünselliğin izlerini taşır ve geçmişini içinde barındıran bir şimdilik/kendilik bilinci ile geleceğe doğru yol alır.

Kolektif Bilinç

Kadim insanlık tarihini inşa eden büyük medeniyetlerin müntesibi olan toplumların her birini bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Söz konusu toplumların, yalnızca içinde buldukları çağın ya da dönemin kendine özgü niteliklerine göre ve bu nitelikler sayesinde şekillenen bir edilgenlik ile izah edilmesi olası değildir. Zira bu tür toplumlar, insanlık tarihinin rutin akışı içinde kendiliğinden boy gösteren pasif bir zamansallığı değil, ait oldukları medeniyet ikliminin zengin müktesebatını ve geleneğini taşıyan aktif ve bilinçli bir tarihselliği temsil ederler. Tam da bu nedenle, söz konusu toplumlar, aktüel zamanın genel eğilim ve kabullerine kolayca biat eden kitlesel bir refleksle hareket etmez; aksine onları aşmaya, değiştirmeye ve hatta onlara meydan okumaya dönük kolektif bir bilinç ile mukavemet ederler.

İşte bu mukavemetin dayandığı tarihsel akıl ya da irade (*kolektif bilinç*), temsil ettiği toplumun zaman içinde karakterize olmuş objektif hakikatini yansıtır. Bu hakikat, kuşattığı toplumun ve onu oluşturan bireylerin öznel gerçekliğinden bağımsız olarak tarihin içinde ve tarihle birlikte devinmeye devam eder. Kolektif bir tarihsel bilinç olarak devinen söz konusu hakikat, ait olduğu toplumun aktüel zamandaki varoluş biçimi ve koşullarına göre kendisini somutlaştırır. Ve böylece hem kendi toplumunu hem de onunla beraber dünyayı yeniden inşa etmeye başlar.

İslam Medeniyeti

Bu türden bir hakikatin kendisini en somut ve en yetkin şekilde açığa vurduğu medeniyetlerin başında İslam Medeniyeti gelmektedir. İslam Medeniyeti, insanlığın baki kurtuluşu esasına göre işleyen evrensel bir yönelim olarak tarihin başlangıcından beri süregelen zengin bir müktesebata haizdir. Bu müktesebat, her ne kadar değişik dönemlerde farklı isimlerle anılmış olsa da, ontolojik kaynağı ve epistemolojik temelleri bakımından ortak ilke ve değerleri yansıtmakta; aktüel görünürlüğü ile ait olduğu zamana (*belirli bir geçmişe ya da şimdiki an'a*) ve toplumlara, içerdiği mesaj itibarıyla ise tüm zamanlara ve bütün insanlığa hitap et-

Adalet, bir bakıma hak ve sorumluluk diyalektikidir ve yekdiğerine karşı sahip olunan haklar ile yekdiğerine karşı hissedilen sorumluluk arasındaki dengeyi oluşturur.

İslam dünyasının bugün itibarıyla içinde bulunduğu ahval ve şerait, kendi medeniyetinin salık verdiği ilke ve değerleri yaşamaktan ve yaşatmaktan çok uzaktır.

mektedir. Bir başka ifadeyle, onun bizatihi peygamberler ve takip edicileri aracılığıyla temsil edilen belirli bir zaman ve mekan içindeki varlığı tarihselliğini, tüm zamanlar ve mekanlar için geçerli olan mesajı ise objektif hakikatini yansıtır. Nitekim İslam Medeniyeti, Hazreti Muhammed (sav) ile birlikte son ve en yetkin halini almış; kendisinden önceki peygamberlerin vazettiği hakikati de içine alan hem kümülatif hem de özgün bir inşa süreci içine girmiştir.

Adalet Mefhumu

Kuşkusuz ki, temelinde tevhid inancının bulunduğu bu inşa sürecinin en önemli kavramlarından birini ve hatta birincisini adalet mefhumu oluşturmaktadır. Zira insan hak ve onurunu en mükemmel şekilde tesis ve temsil edebilmenin yolu, yalnızca adaletin tüm yönleriyle ve bütün yaşam alanlarını kapsayacak biçimde teşekkül etmesinden geçmektedir. Adalet; içinde insanın bulunduğu bütün ilişkilerin temel belirleyicisi, o ilişkilerin hangi yönde karakterize olacağını ana parametresidir. İnsanın insanla, doğayla, toplumla, devletle ve devletlerin de birbirleriyle ilişkileri hep bu parametre ekseninde şekillenir. Adalet, bir bakıma hak ve sorumluluk diyalektikidir ve yekdiğerine karşı sahip olunan haklar ile yekdiğerine karşı hissedilen sorumluluk arasındaki dengeyi oluşturur.

İslam Medeniyeti, bu dengenin hangi ilke ve değerler doğrultusunda oluşması gerektiğini hem normatif düzeyde ortaya koymuş hem de farklı dönemlerdeki uygulamaları ile pratik olarak da göstermiştir. Ancak kabul etmek gerekir ki, İslam dünyasının bugün itibarıyla içinde bulunduğu ahval ve şerait, kendi medeniyetinin salık verdiği ilke ve değerleri yaşamaktan ve yaşatmaktan çok uzaktır. İslam dünyasının görece geri kalmışlığından kaynaklanan bu uzaklığın yol açtığı trajedilerin maliyetini ise yalnızca Müslüman toplumlar değil, yeryüzünün tüm mazlum coğrafyaları hep birlikte ödemektedir.

Şimdilik/Kendilik Bilinci

Askeri, sınai ve ekonomik gücü elinde bulunduran emperyal ülkelerin küresel düzeyde kurdukları sömürü düzeni, kendi devamlılığını sağlamak için ihtiyaç duyduğu mekanizmaları hiçbir ahlaki kaygı ile kayıtlı olmaksızın devreye sokabilmekte; yer altı ve yer üstü zenginliklerine ulaşmak

için başka coğrafyaları talan edebilmekte; milyonlarca insanın ölümüne, evsiz kalmasına ve kitlesel göç hareketlerine neden olabilmektedir. Siyasal, ekonomik, kültürel, dinsel, ulusal sebeplerle ya da başka parametrelere dayalı olarak ve güçlünün konumuna göre şekillenen bu sömürü düzeninde evrensel hukuk ilkeleri sadece kulağa hoş gelen bir söylemden ibaret kalmakta ve çoğunlukla da süregiden eşitsizliklerin ve haksızlıkların üstünü örtmek için araçsallaştırılan bir kamufraj olarak kullanılmaktadır.

Dünya barışını ve güvenliğini tesis etmek ve korumak amacıyla kurulan Birleşmiş Milletler'in (BM) yapısı bile bu gerçeği gayet açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Dünya halkları arasında barışı ve adaleti temin etmek için kurulan bu uluslararası örgüt, tam tersi bir yapılanma ile küresel dünyayı kendi çıkarları doğrultusunda yöneten ve yönlendiren beş ülkenin vesayeti altında bulunmaktadır. Bu beş ülke ile dünyanın geri kalanı arasındaki ilişkiler, söz konusu beş ülkenin ortak çıkarlarına ve hatta zaman zaman da bu ülkelerden herhangi birinin bireysel çıkarlarına göre tanzim edilmekte, edilebilmektedir.

Oysa Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın da sıklıkla vurguladığı üzere, "*Dünya, beşten büyüktür*". Bu söz, son derece önemli, derin ve değerli bir tespiti yansıtmakta; küresel sömürü düzenine yönelik büyük bir meydan okumayı içermektedir. Yine bu söz, yukarıda bahsettiğimiz, İslam dünyasının kendi medeniyet değerleriyle arasındaki mesafenin yol açtığı trajedilerin nihayet bulmasına dönük bir güçlü bir çağrıdır. Çünkü küresel sömürü düzeninden beslenen haksızlıklar, yalnızca o haksızlığa yol açan ve onu sürdürenlerin sorumlu olduğu bir edim değildir. Bu, aynı

zamanda söz konusu sömürü düzenine ve bundan kaynaklanan haksızlıklara karşı çıkmayan ve mağdur edilen toplumların da sorumluluğudur.

Türkiye, bugün, müntesibi olduğu zengin medeniyetten ve tevarüs ettiği kadim geçmişinden aldığı ilham ve güçle küresel sömürü düzenine baş kaldırmakta; daha adil ve daha özgür bir dünyanın inşası için dünyanın tüm mağdurları ve mazlumları adına mücadele bayrağını yükseltmektedir. Şüphesiz ki bu, güç ve çetin bir mücadeledir. Ancak yazımızın başında da belirttiğimiz üzere, zaman mefhumu, belirli bir topluma ve o toplumun tarihsel bakiyesini de içeren güncel haline ve gelecek vizyonuna ilişkin olgusal ve objektif bir hüviyet taşır. Türkiye, son yıllardaki siyasal, bilimsel ve teknolojik atılımlarıyla birlikte, iki asrı aşkın süredir devam edegelen modernleşme süreci boyunca kendisine dayatılan edilgen pozisyonu terk etmeye başlamış; ait olduğu medeniyet ikliminin adalet merkezli ilke ve değerlerinin aktif, bilinçli ve güçlü temsilcisi olma vasfını yeniden kazanmıştır. Tarihin uzun soluklu akışı içinde vuku bulan ve ülkemizi küresel sömürü düzenininin dayatmalarına mahkûm eden arızı yönelim terk edilmiş; bunun yerini Türkiye'nin toplumsal, kültürel ve coğrafi kodları içinde yaşayan zamansal bütünlükten neşet eden objektif hakikat ve bu hakikat uyarınca sahiplenilen tarihsel misyon almıştır.

Unutmamak gerekir ki, bu misyon ne yalnızca Türkiye'nin ne de sadece İslam toplumlarının kurtuluşunu amaçlamaktadır. O, kökleri geçmişe uzanan bir şimdilik/kendilik bilincinin insanlığın baki kurtuluşu için geleceğe doğru yol alması, daha adil ve daha özgür bir dünyanın inşası için yürütülen mücadelenin adıdır.

Eğitimi Yeniden Düşünmek

DR. ÖMER FARUK YELKENCİ

Milli Eğitim Bakanlığı
Bakan Yardımcısı

Bugün uzun erimli reformlar çağının kapandığını, bir süredir sürekli reform yaklaşımının cari olduğunu söyleyebiliriz.

MODERN zamanların bir fenomeni olarak kitlesel eğitim, doğasından ötürü sorunsuz gerçekleşmesi mümkün olmayan bir alan olarak belirir. Bu nedenle modern toplumlar eğitim sorunlarını öteden beri konuşmuşlar, konuşmaya da devam edeceklerdir. Bunu yaparken aynı zamanda eğitimde reformu da hep gündemlerinde tutmuşlardır. Böylece eğitimde sürekli reformların yapıldığı yanlılığı veya yanlış algısı oluşmuştur. Peki eğitim alanında gerçekten bir reforma ihtiyaç var mıdır, varsa bunu sorunsuz bir şekilde gerçekleştirmek mümkün müdür, sorusuyla başlamak istiyorum. Bugün uzun erimli reformlar çağının kapandığını, bir süredir sürekli reform yaklaşımının cari olduğunu söyleyebiliriz. Artık reformların en önemli özelliklerinden biri *esneklik* tir. Reformların esnek olması önemlidir. Şüphesiz değişen ihtiyaçlara ve şartlara uyum sağlama kapasitesine sahip olmak, reformun muvaffakiyetini artıracaktır. Bu da *sürekli değerlendirme süreçlerinin* işletilmesiyle sağlanabilir. Reformun ilerlemesini ve etkisini izlemek için sürekli değerlendirme süreçleri tasarlanmalıdır. Bu aynı zamanda herhangi bir sorunun erken tespit edilmesini ve düzeltilmesini de sağlayacaktır.

Her eğitim sistemi benzersizdir, bu nedenle reformlar yerel ihtiyaçlara ve şartlara göre düşünölmelidir. Reform sürecinin iyi planlanmış, adil, sürdürülebilir ve katılımcı bir şekilde uygulanması, sorunları en aza indirgeyerek doğru sonuçlara ulaştırır. Böyle bir sonuca ulaşabilmek için eğitim reformu; eğitimciler, öğrenciler, veliler, sivil toplum kuruluşları ve diğer *paydaşlarla iş birliği ve istişare* içinde planlanmalıdır. Bütün paydaşların görüşleri ve geri bildirimleri dikkate alınmalıdır. Reform süreci, mevcut eğitim sisteminin eksikliklerini ve zayıf noktalarını belirlemek için *verilere dayalı* bir şekilde başlamalıdır. Böylece reformun öncelikli alanlarını belirleyebilirsiniz. Bu bağlamda başka *tecrübelerden faydalanmak* da gerekir. Başka ölkelerde veya bölgelerde başarılı olan eğitim reformlarını incelemek, reform sürecini doğru bir şekilde yapılandırmanıza katkı sağlar.

Eğitim reformunu *tedrici bir şekilde uygulamak* da önemlidir. Büyük değişikliklere aniden geçerken ihtimal dahilinde olan yanlışlardan korunmuş olursunuz. Ayrıca reformları *pilot projelerle* başlatmak ve sonuçları değerlendirmek, daha geniş bir uygulama aşamasına geçiş yapmadan önce daha fazla iyileştirme yapmanıza yardımcı olabilir. Çünkü atacağınız her adım geniş kitleleri etkileyecektir. Ayrıca bu kitlelerin içinden geçtikleri sürecin de farklı şekilde seyrettiğini dikkate almak gerekir. Öğrenci hangi sistemle başladıysa imkânlar dahilinde o sistemle devam etmelidir. Pek tabii olarak reform sürecini destekleyici unsurları da harekete geçirmek gerekir. Eğitim reformunu desteklemek için yeterli *finansmanı ve kaynakları* hazırlamak önemlidir. Bu, yeni programların ve politikaların uygulanabilirliğini artırabilir. Sürecin en önemli destek unsuru elbette ki öğretmendir. Öğretmenlere reform sürecine hazırlıklı olmaları ve yeni yöntemleri uygulamaları için gerekli eğitim ve destek sağlanmalıdır. *Öğretmen yetiştirme politikaları da reform süreçlerini destekleyecek şekilde yenilenmeli ve dinamik hale getirilmelidir.*

Reform gibi önemli bir işe girişiyorsanız kamuoyunu bilgilendirmek ve onların desteğini almak için *iletişim ve bilgilendirme* süreçlerini de çok doğru bir şekilde yürütmeniz gerekir. Eğitim reformunu topluma anlatmak, tanıtmak ve nedenlerini açıklamak önemlidir. Ayrıca reformun amaçları, hedefleri ve beklenen sonuçları hakkında iletişimi süreklilik arz edecek şekilde tasarlayıp, yürütmek reformun amacına ulaşması için belki de en öncelikli gereklilik olduğunu söyleyebiliriz. Bu konuda başarılı olunursa süreçte gereken sabır için de avantaj elde edilmiş olur. Çünkü eğitim reformu zaman alabilir ve sonuçlarını görmek için *sabırlı olmak* gerekir. Reformun uzun vadeli etkilerini değerlendirmek ve kamuoyunu bilgilendirmek de beraberce sabretme gücünü doğurur.

*Hiç merkezinde cami,
medrese, kütüphane, yer yer
şifahaneden oluşan külliye,
çarşı ve mahalle olan bir şehrin
insanı ile merkezinde stadyum,
AVM ve rezidanslar olan şehrin
insanı bir olabilir mi?*

Nasıl Bir Eğitim Sistemi Tasarımı?

İkinci sorumuz nasıl bir eğitim sistemi üzerine olsun. Bugün ve gelecekte ihtiyaç duyduğumuz eğitim sistemi hangi bileşenleri içermelidir, nasıl bir eğitim sistemi tasarlanmalıdır? Böyle bir eğitim sistemi ve eğitim sistemlerinin en önemli bileşeni olan öğretim programları (*müfredat*) hızla değişen dünya koşullarına ve öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde tasarlanmalıdır. Geleceğin eğitim sistemleri, teknolojik gelişmeler, değişen öğrenme ihtiyaçları ve toplumsal taleplere bağlı olarak çeşitli bileşenler içerebilir. Bu noktada dünya genelinde eğitim üzerine yapılan tartışmalar aşağıdaki konular üzerinde yoğunlaşmaktadır:

Kişiselleştirilmiş Öğrenme: Her öğrenci biriciktir. Öğrenme hızı, tarzı, deneyimi ve ilgi alanları farklıdır. Geleceğin eğitim sistemi, öğrencilere bireysel ihtiyaçlarına uygun öğrenme fırsatları sunmalıdır. Bu, özelleştirilmiş öğrenme planları, kişisel öğrenme rehberleri ve çevrimiçi kaynakların kullanılması gibi yöntemleri içerebilir.

Teknoloji Entegrasyonu: Eğitimle teknoloji arasında simbiyotik bir ilişki vardır yani birbirlerini beslerler. Eğitimle yüksek teknoloji üretecek insanları yetiştirirsiniz, teknoloji geliştikçe de eğitimin imkânlarını arttırmış olursunuz. Bu bağlamda teknolojinin eğitimde daha fazla rol oynaması kaçınılmazdır. Geleceğin eğitim sistemlerinin dijital teknolojilerle entegre olacağı öngörülmektedir. Sanal gerçeklik, yapay zekâ destekli öğrenme platformları, çevrimiçi dersler ve diğer dijital araçlar, öğrencilerin daha etkili bir şekilde öğrenmelerini sağlayabilir. Bu nedenle *dijital teknolojiler*, etkileşimli tahtalar, tabletler, dizüstü bilgisayarlar, öğrenme yönetim sistemleri ve çevrimiçi kaynaklar gibi teknolojiler, öğrencilere daha etkili ve ilgi çekici bir öğrenme deneyimi sunabilme noktasında; *sanal gerçeklik (VR) ve artırılmış gerçeklik (AR)*, öğrencilere görsel ve etkileşimli öğrenme deneyimleri sağlayarak soyut konseptleri daha iyi anlamaları hususunda; *çevrimiçi eğitim platformları, online ve uzaktan eğitim, hibrit eğitim*, öğrencilere engelleri aşma ve öğrenme esnekliği sağlama konularında; *yapay zeka (AI) destekli öğrenme yöntemleri*, öğrenme izlerini takip etme, öğrenci performansını izleme, özelleştirilmiş öğrenme planları oluşturma ve öğrencilere öğrenme önerileri sunma noktalarında; *sanal laboratuvarlar*, bilim ve teknoloji eğitimi için, öğrencilere pratik deneyimler sunma hususunda belirleyici olacaktır.

Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerileri: Bir eğitim sistemi, öğrencilere eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme ve yaratıcı düşünme gibi önemli beceriler kazandırmalıdır. Bu beceriler öğrencilerin, iş dünyasında ve günlük hayatta başarılı olmaları için kritik öneme sahiptir. Öğrenme verilerini toplama, analiz etme ve değerlendirme becerileri, öğrencilerin ilerlemesini izlemek ve özelleştirilmiş öğrenme deneyimleri sağlamak için kullanılması gereken *öğrenme analitiği ve veri analizi* becerileri de öğrenme süreçlerinde kendine önemli bir yer edinmiştir. Öğrenme süreçlerinde ayrıca öğrencilerin gerçek dünya sorunlarını çözmek için *proje tabanlı öğrenme*, teorik bilginin yanı sıra pratik beceriler kazanmak için gerçek dünya uygulamalarıyla karşılaşmalarını sağlayacak olan *uygulama tabanlı öğrenme* yöntemleri etkililiğini sürdürmektedir. Bu yönde stajlar, laboratuvar çalışmaları ve projelerin destekleyici imkanlar olarak kullanılabilmesi söylenmektedir.

İş birlikli Öğrenme, Araştırma ve Proje Yapma: İş birliği ve iletişim becerileri, yeni eğitim tartışmalarında bir süredir vurgulanmaktadır. Öğrencilerin, grup çalışmaları, projeler ve tartışmalar aracılığıyla bu becerileri geliştirmesi ve paylaşılan hedeflere ulaşmada iş birliği yapması, iletişim kurma ve problem çözme becerilerini geliştirmesi beklenir. Böylece öğrencilerin, gruplar halinde çalışarak gerçek dünya sorunlarını çözmek ve projeler geliştirmek için fırsatlar bulabilecekleri düşünülmektedir.

Sürekli Öğrenme: Öğrenme artık hayat boyu bir süreç olmalıdır. Geleceğin eğitim sistemi, insanların kariyerlerinde ve ilgi alanlarında sürekli olarak yeni bilgi ve beceriler edinmelerine imkân veren beşikten mezara, hayat boyu öğrenmeyi ifade eden sürekli öğrenme şeklinde düşünülmektedir.

Sosyal ve Duygusal Beceriler: Eğitim sisteminde önemli bir yer tutması gerektiği düşünülen empati, stres yönetimi, özsaygı ve ilişki kurma gibi sosyal ve duygusal beceriler aslında çocuğun ruhsal esenliğini ve manevî bütünlüğünü de besleyen ve onların, duygusal zekâ yönünden gelişmelerine yardımcı olan becerilerdir. Eğitim sistemleri, öğrenciyi şüphesiz duygusal ve manevî yönden desteklemelidir. Ayrıca eğitim sistemi, öğrencilere farklı kültürleri ve görüşleri anlama ve saygı gösterme fırsatları sunmalıdır. *Kültürel farkındalığı* oluşturan bir eğitim sistemi, öğrencilere öncelikle kendi kültürünü; milletini, dilini, bayrağını, vatanını, ezanını daha sonra ise farklı kültürleri tanıma fırsatı sunar. Böylece öğrenciler, millî şuuru ve manevî sağlamlığı edinmiş, kültürel farkındalık, empati, iletişim ve iş birliği gibi sosyal ve duygusal becerileri geliştirmiş olurlar.

Değerleri İçselleştirme ve Ahlakî Gelişim: Değerlerini bilen ve onları içselleştirerek yaşama gayretinde olan öğrencileri hedefleyen programlar önemlidir. Yanı sıra programlar, olgun bir ahlâka sahip; doğru, dürüst ve emin insanların yetişmesine de yardımcı olmalıdır. Böyle bir hedef ayrıca öğrencilerin toplumsal sorumluluklarını anlamalarına ve insan haklarına saygı duymalarına yardımcı olabilir. *Yaratıcı Sanat ve Spor:* Eğitim sistemi, öğrencilerin yaratıcılığını ve fiziksel sağlıklarını desteklemek için sanat ve spor faaliyetlerine, düzenli yaşama ve dengeli beslenme alışkanlıklarının edindirilmesine daha fazla önem vermelidir.

Sürdürülebilirlik Eğitimi: Sürdürülebilirlik ve çevre eğitimi bağlamında öğrencilere gelişmiş bir çevre bilinci kazandırma hedefi geleceğin eğitim sisteminde daha büyük bir rol oynayacaktır. Çünkü artık toplumlar kâinatın bize atalarımızdan kalan bir miras değil, torunlarımızın bir emaneti olduğu şuurunu oluşturmaya başlamıştır.

İş Dünyası ve Üniversite İş birliği: Eğitim sistemleri artık, öğrencilere daha fazla iş deneyimi ve üniversite ile iş birliği fırsatları sunarak mezunlarının iş dünyasına daha iyi hazırlanmalarını sağlama gayretindedir. Bu nedenle sektör iş birlikleri, üniversitelerle güncel konularda yapılan protokoller giderek daha çok önem kazanmaktadır.

Değerlendirme, Geri Bildirim ve Yönlendirme: Eğitim süreçlerinde öğrencilerin ilerlemesini değerlendirmek için çeşitli yöntemler kullanılmaya başlanmıştır. Sadece sınavlarla değil, öğrenci portfolyoları, proje tabanlı değerlendirme ve geri bildirimlerle öğrencilerin gelişimleri takip edilmelidir. Geleneksel sınavlar yerine süreç ve durum odaklı biçimlendirici ve çok

yönlü öğrenci değerlendirme yöntemleri benimsenmiş, kullanılmaya başlanmıştır. Ülkemize özel olarak da eğitim sisteminin behemehâl sınav odaklı olmaktan çıkarılması, kademeler arası geçişlerde öğrencinin bir bütün olarak ele alınması sağlanmalı ayrıca öğrencileri yöneltme ve mesleğe yönlendirme çalışmaları sistemli ve doğru bir şekilde yapılmalıdır.

Öğretmen Eğitimi ve Gelişimi: Her eğitim sistemi, öğretmenlerin eğitimlerini ve sürekli gelişim desteklerini sağlamalıdır. Reformlarla beraber öğretmen yetiştirme politikalarını da güncellemelidir. Günümüzde ve gelecekte öğretmenler, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilmek için yeni öğrenme yöntemlerini ve teknolojileri öğrenmek, teknolojiyi etkili bir şekilde kullanabilmek ve öğrencilere daha iyi rehberlik yapabilmek için sürekli yenilenme, yeni öğretim metotları ve teknolojiler hakkında sürekli eğitim ve gelişim fırsatlarını takip etmek durumundadırlar.

Güncel ve insanî ihtiyaçlara göre tasarlanmış bir eğitim sistemi, öğrencilere bilgi kazandırmaktan çok, öğrenme becerilerini geliştirmeye odaklanmalıdır. Böyle bir eğitim sisteminin bileşenleri, ülkenin ihtiyaçları, toplumun talepleri ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak değişebilir, ancak yukarıda belirtilen bileşenlerin, eğitimdeki önemli değişimleri ve gelişmeleri yansıttığı söylenebilir. Bu bileşenler, geleceğin eğitim sisteminin daha esnek, öğrenci merkezli, teknoloji odaklı olmasına, ahlâkî ve manevî gelişimi ıskalamasına katkıda bulunacaktır. Bunun yanı sıra eğitimi etkileyen diğer unsurlardan da söz etmek gerekir. Kaldı ki bu unsurların okuldan önce ve yerine göre okuldan daha fazla etkisi olduğu da iddia edilebilir.

En Büyük Okul: Şehir

Öyleyse üçüncü sorumuzu şöyle soralım: Okul dışında diğer hangi unsurların insanın eğitimi üzerinde belirleyici bir rolü vardır? Şehir mahalle ve ta-

bii ki aile. Bu boyutlar okulun işlevini ve etki gücünü çok aşan bir noktada dururlar. Öyleyse bunlara özellikle temas etmek gerekir. Meselâ bir şehrin eğitimdeki rolü, genellikle şehirdeki eğitim kurumlarının, öğrencilerin, öğretmenlerin ve toplumun eğitim ihtiyaçlarını karşılamak ve eğitim kalitesini artırmak için oynadığı rolü ifade eder. Şehirleşme ve eğitim arasında da karmaşık ve karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır. Şehirleşme, eğitim sistemleri üzerinde önemli etkilere sahiptir ve aynı zamanda eğitim, şehirleşmenin dolayısıyla şehrin dinamiklerini etkileyebilir. Genel olarak bakıldığında şehirler; eğitim kurumlarına ev sahipliği yapar, eğitim kurumlarının altyapısını destekler, okulların güvenliği ve erişilebilirliği gibi faktörlere odaklanır, meslek eğitimi programları ve işyeri stajları gibi fırsatlar sunarak öğrencilere gelecekteki işlerine hazırlanmalarına yardımcı olacak imkanları bünyesinde taşır. Ayrıca yerel yönetimler, eğitim politikaları oluşmasına ve uygulanmasına katkıda bulunurlar. Yine iyi organize edilmiş bir şehir, öğrencilere ve öğretmenlere destekler sunar. Bu destekler; öğrencilere özel eğitim programları, sanat ve spor olanakları veya meslek eğitimi programlarını içerebilir. Şehir sakinleri, eğitimle ilgili kararlara katılır ve eğitim kurumlarının toplumla etkileşimini teşvik eder. Aileler, okul aile birliği kurullarına katılabilir ve eğitimcilerle iş birliği yapabilirler. Şehir, öğrencilerin ve ailelerinin sosyal hizmetlere erişimini sağlar, böylece öğrencilerin kişisel zorluklarıyla başa çıkmalarına yardımcı olur. Şehirler, öğrencilere sosyal hizmetler ve sağlık hizmetleri sunarak öğrencilerin kişisel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olabilir. Şehirler, iş dünyası, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlarla iş birliği ve ortaklıklar yaparak eğitimi destekleyebilir. Bu iş birlikleri, kaynakların artırılması ve yenilikçi eğitim çözümlerinin geliştirilmesine yardımcı olabilir. Bu iş birlikleri ayrıca istihdamı ve ekonomik kalkınmayı da destekler.

Şehrin eğitime en önemli etkileri daha doğru katkıları doğru kentsel planlama ve ekstra eğitim fırsatları yoluyla belirir. Şehirler, kentsel planlama politikalarını eğitim hedefleri ile uyumlu hale getirmelidir. Okulların yerleşimi, trafik akışı, çevresel faktörler, kolay erişim ve güvenlik gibi faktörler dikkate alınmalıdır. Şehirler, öğrencilere özellikle de *okul dışı zamanlarda ekstra eğitim fırsatları* sunmalıdır. Özel dersler, sanat ve müzik kursları, spor takımları ve diğer ekstra eğitim seçenekleri şehirlerde yeterince bulunmalıdır. Yani şehir kültürel, sanatsal ve sportif eğitime katkı sunmalı ve onları teşvik etmelidir. Müzeler, galeriler, tiyatrolar ve kütüphaneler, öğrencilere kültürel birikim sunar. Şehirler, kültürel ve sanatsal etkinliklerle eğitimi destekleyebilir. Bu etkinlikler, öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmelerine ve kültürel birikimlerini artırmalarına yardımcı olabilir. Şehrin spor imkânları da öğrencilerin fiziksel gelişimlerine katkı sunar.

Eğitim, bir şehirdeki toplumun refahını artırabilir ve şehrin ekonomik, kültürel ve sosyal dinamiklerini olumlu bir şekilde etkileyebilir. Bu nedenle yerel yönetimler, eğitim alanında yapıcı ve sürdürülebilir değişimleri teşvik etmelidir. Diğer yandan şehirler, eğitim sistemlerini güçlendirmek ve toplumsal kalkınmaya katkıda bulunmak için önemli bir rol oynarlar. Sonuç olarak, şehirleşme ve eğitim arasındaki ilişki karşılıklıdır ve her iki taraf da birbirlerini etkiler. Şehirler, eğitim sistemlerini güçlendirmek ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli stratejiler geliştirmelidir. Aynı zamanda, eğitim, şehirlerin sürdürülebilirliğini ve toplumsal kalkınmayı desteklemelidir.

Şehirler, çocukların eğitimini desteklemek için önemli bir rol oynar, ancak ailenin ve okulun da çocuğun eğitiminde büyük bir etkisi vardır. Bu nedenle, eğitim sistemlerinin ve toplumların çocukların en iyi eğitimi almasını sağlamak için

iş birliği yapmaları önemlidir. Kadim şehrimiz, merkezindeki ve çevresindeki bütün unsurları ile bizim insanımızın yetişmesinde yüzyıllarca önemli bir yere sahip olmuştur. Bugün oluşan çarpık şehrin eğitim üzerinde etkisi maalesef kendisi gibi çarpık olmuştur. İyi bir eğitim için doğru bir şehirleşme anlayışına ihtiyacımız çok yüksek seviyededir. Hiç merkezinde cami, medrese, kütüphane, yer yer şifahaneden oluşan külliye, çarşı ve mahalle olan bir şehrin insanı ile merkezinde stadyum, AVM ve rezidanslar olan şehrin insanı bir olabilir mi? Tabii ki olamaz. Bu yeni şehir sadece öncekini yıkmamış yerine çok çirkin bir şey koymuştur. Öyleyse bir an evvel doğru şehri kurmalı ve o şehrin güzel insanının ortaya çıkmasını sağlamak için çalışmalıyız.

Mahalle: Güvenli Eğitim İklimi

Mahalle, yüzyıllar içinde oluşan dokusuyla çocuğun eğitiminde sosyal öğrenme boyutuyla önemli bir rol oynar ve çocuğun gelişimine çeşitli yollarla katkı sağlar. Şimdi bu sürecin nasıl işlediğini incelemeye çalışalım.

Mahalle öncelikle *sosyal etkileşim* yoluyla, çocuğun farklı yaş gruplarından, kültürlerden ve deneyimlerden diğer çocuklarla ve yetişkinlerle etkileşimde bulunmasına imkân tanır. Bu tür etkileşimler, çocuğun sosyal becerilerini geliştirmesine, empati kazanmasına ve sosyal ilişkiler kurmasına yardımcı olur. Bu sosyal ilişkiler *oyun ve fiziksel aktiviteler* yoluyla gelişir. Mahalledeki *dış mekânlar*; parklar, oyun alanları ve yeşil alanlar, çocukların fiziksel aktivite yapmalarını teşvik eder. Fiziksel sağlığı destekleyen bu tür mekanlar, çocukların enerjilerini harcamalarına ve sağlıklı hayat alışkanlıkları geliştirmelerine katkıda bulunur.

Bir başka katkı alanı olarak mahalledeki çocuklar, birbirleriyle ve yetişkinlerle iletişim kurarak *dil gelişimlerini* sağlarlar. Farklı yaş grupla-

rından arkadaşlarla etkileşimde bulunmak, kelime dağarcığını genişletmelerine yardımcı olur. Yanı sıra mahalle, çocuklara toplumlarına katkıda bulunma ve *sosyal sorumluluk bilinci* geliştirme fırsatı sunar. Sosyal projelere katılarak veya yardımseverlik erdemlerini geliştirerek çocuklar, toplumsal sorunları tanımalarına ve çözüm arayışlarına katılmalarına teşvik edilirler. Ayrıca mahalle, aile dışındaki yetişkinlerin ve diğer çocukların çocuğa *duygusal destek sağlama* fırsatı sunar. Bu, çocuğun duygusal zekasını geliştirmesine ve ruhsal esenliğini artırmasına yardımcı olabilir.

Mahalle, çocuğun toplumsal değerleri ve kültürel kimliği hakkında bilgi edinmesine katkıda bulunur. Aynı zamanda çocuğun milletini tanımasına, kendi kültürel köklerini anlamasına yardımcı olur. Mahalleler, çocuklara ait oldukları *toplumsal değerler, gelenekler ve kültürel kimliği* hakkında bilgi verir. Bu, kimlik gelişimine ve kültürel anlayışa katkıda bulunur. Mahallede yaşayan yetişkinler, çocuklar için *numune-i imtisâl (rol model)* olabilirler. Mahallede yaşayan diğer insanların başarıları, çocukların ilham almasına yardımcı olabilir ve olumlu davranışları teşvik edebilir. Mahalledeki kaynaklar; kütüphaneler, sanat merkezleri ve sivil toplum kuruluşlarının programları çocukların ek *eğitim kaynaklarına ve hizmetlerine* erişimini artırabilir.

Mahalle sakinleri, birbirlerine yardım etme ve dayanışma kültürünü yaşarlar, yaşatırlar. Çocuklar bu *mahalle dayanışmasından* faydalanabilirler ve toplumsal sorumluluk bilinci geliştirebilirler, bir arada yaşamının önemini öğrenebilirler. Belki de en önemlisi mahalle, çocuğun güvende hissetmesini sağlar. *Güvenlik ve huzur*, çocuğun öğrenmeye ve gelişmeye odaklanmasına yardımcı olur. Mahallelerin oluşturduğu doğal güvenlik ortamı, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümelerini ve öğrenmelerini destekler. Güvende hissetmek, öğrenme ve gelişme için önemlidir.

Mahalle, çocuğun sosyal, duygusal ve fiziksel gelişimine önemli katkılar sunar. Aynı zamanda, mahalle ve aileler arasındaki iş birliği, çocuğun en iyi eğitimi almasına yardımcı olabilir. Özellikle yüzyıllar içinde gelişen olgunlaşan ve bütün dinamikleriyle gelişen bizim mahallemiz bugüne kadar çocuğun eğitiminde çok etkili olmuş, sosyal öğrenmenin önemli bir parçası olmuştur. Bu nedenlerle çocuklarımızın eğitimi için de mahalleyi kaybetmemiz, onu var gücümüzle korumamız gerekir.

Eğitimin İlk Kurumu: Aile

Evet, aile eğitimin ilk kurumudur ve çocuğun eğitiminde önemli bir rol oynar. Aile, çocuğun temel eğitimini, değerlerini, davranışlarını ve birçok önemli beceriyi öğrenmesine yardımcı olan en temel eğitim muhitidir. Aile, bir insanın eğitimi ve gelişimi açısından büyük bir öneme sahiptir. Aile, birçok temel değeri, davranış biçimini ve bilgiyi çocuklarına aktarır. Meselâ aileler, çocukların *temel eğitimini* başlatır ve destekler. İlk okuma, yazma alıştırmaları ve matematik becerileri aile içinde öğrenilir. Bu temel beceriler çocukların, daha sonra okulda daha karmaşık konuları anlamalarına yardımcı olur.

Aileler, çocuklara *sosyal değerleri* öğretir. Aileler, çocuklara ahlakî değerleri, temel dini bilgileri, değerleri ve toplum içinde kabul edilen davranışları öğretirler. Dürüstlük, doğruluk, eminlik, saygı, empati, merhamet ve sorumluluk gibi değerler, aile içinde öğrenilir. Bu değerler, çocukların toplum içinde sevilen ve saygı duyulan insanlar olmalarına katkıda bulunur.

Dilimiz, düşünme ve iletişim aracı olmasının yanında kültür unsurlarımızın, değerlerimizin ve inancımızın nesilden nesile aktarılmasında en önemli araçtır. Aile kurumu, çocukların *dil gelişimini* destekleyerek onların düşünce yeteneklerini ve iletişim becerilerini güçlendirir, manevi gelişimlerine katkıda bulunur. Aile içinde sağlıklı iletişim

modellemek, çocukların etkili iletişim becerileri geliştirmelerine yardımcı olduğu gibi şahsiyet gelişimlerini de olumlu yönde etkiler. Ayrıca aileler çocuklarına kazandırdıkları *okuma alışkanlığı* ile bu gelişimi daha da destekleyebilirler. Kitap okuma ve hikâye anlatma, çocukların zihinsel gelişimini teşvik eder ve okuma becerilerini geliştirir. Aile içinde oynanan ve bu becerileri geliştiren birçok oyunla bu süreç desteklenir.

Aileler, çocuklara *sorumluluk ve disiplin* kazandırabilirler. Böylece okul çalışmalarına düzenli ve istikrarlı bir şekilde yaklaşmalarına yardımcı olurlar. Bu, okul çalışmaları ve genel hayat başarısı için önemlidir. Aileler, çocukların sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamak için de önemli bir rol oynarlar. Aile içinde sağlıklı bir ilişki ve destek ağı, çocukların ruhsal olarak sağlam bir temel oluşturmasına yardımcı olur. Çocuklar, *günlük hayat becerilerini* de aile içinde öğrenirler. Yemek pişirme, temizlik, para yönetimi ve kişisel bakım gibi beceriler, çocukların bağımsızlık kazanmalarına yardımcı olur.

Ailenin en önemli işlevlerinden biri de çocuklara millî ve manevî başka deyişle kültürel ve dinî değerlerimizi aktarmasıdır. Bu, çocukların köklerini ve kimliklerini anlamalarına yardımcı olur. Ayrıca aileler, çocuklara kendi ailelerinin sosyal ve kültürel kimliğini öğretirler ki, çocukların köklerini ve kimliklerini anlamalarına, onlarla sağlam bağlar kurmalarına yardımcı olsunlar. Bunların gerçekleşmesinde ailelerin, çocuklara sağladıkları güven ortamı belirleyicidir. Bu *güvenlik ve istikrar*, çocukların öğrenmeye ve büyümeye odaklanmalarını kolaylaştırır.

Kısacası aile, çocuğun şahsiyet gelişimi, zihinsel ve duygusal büyüme ve toplum içindeki başarısı için temel bir rol oynar. Aileler, çocuklarına hayatın birçok yönünü öğretirler ve çocukların eğitimine ve gelişimine katkı sağlarlar. Ailenin eğitim açısından sağladığı destek ve rehberlik,

çocuğun gelecekteki hayatını şekillendirir. Dolayısıyla aileyi korumak, Türk ailesinin o sağlam yapısını muhafaza etmek sadece sağlam bir toplumsal yapıya hizmet etmeyecek aynı zamanda çocuklarımızın eğitim temellerinin en güçlü ve nitelikli bir şekilde atılmasını sağlayacaktır. O halde aileyi korumak her birimizin öncelikli millî vazifesidir.

Son Söz Olarak

Güçlü bir eğitim sistemi için; millî bir eğitim yaklaşımı, bize özgü bir model geliştirme, doğru öğretim programları (*müfredat*), güncel öğretim yöntemleri, etkili bir değerlendirme ve izleme sistemi, uygun yönlendirme ve kademeler arası geçiş sistemleri, yerinde öğretmen yetiştirme ve istihdam politikaları gibi hususlar şüphesiz çok önemlidir. Bunların nasıl olabileceğinin çerçevesi yazının genelinde çizilmeye gayret edilmiştir. Ancak bunları gerçekleştirmek hiçbir zaman tek başına yeterli olmayacaktır. Eğitimi düzeltmek için her zaman şehrin, mahallenin ve ailenin olumlu etkisine ve katkısına ihtiyaç duyulacaktır. Hani yap bozdaki dünya haritasını düzeltmenin kolay yolunun arkasındaki insan resmini düzeltmek olduğunu ortaya koyan çocuğun hikâyesindeki gibi şehri, mahalleyi ve aileyi toparlamak da eğitimi toparlayacaktır. Bu başlı başına bir reform demektir zaten. Öyleyse Türkiye Yüzylında insan için, eğitim için öncelikle şehri düzeltmeli, mahalleyi diriltmeli, aileyi yüceltmeliyiz.

Türkiye Yüzyılında Bilim

PROF. DR. VATAN KARAKAYA

Yıldız Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi

İslam düşünce geleneği Meşşâ Felsefe, Kelam ve Tasavvuf şeklinde alanlara ayrılarak hem geçmiş dönemin varlık ilişkilerine dair bilginin edinilmesini hem de yaratan ile yaratılmış ilişkisini inceleyen bütüncül bir ilim alanı oluşturmuştur.

TÜRKİYE yüzyılı mefkuresi bir milletin topyekûn yenilenme ve geleceğini inşa etme düşüncesinin bütünü olarak açıklanabilecek bir kavramdır. Bu kavramı oluşturan parçalar “Türkiye Yüzyılı Vizyon Belgesi”nde tanımlanmaya çalışılmıştır. Bilim kavramı da bu vizyon belgesinin bir alt başlığı olarak verilmiştir. Çoklu hedeflerden oluşan vizyon belgesinin hiyerarşik tasnifi, vizyon belgesinin anlaşılması ve uygulanmasını kolaylaştıracaktır. Bu amaç doğrultusunda bilgi ve onun üretmiş olduğu bilim başlığının yeri ve öneminin belirlenmesiyle başlamak uygun olacaktır.

Tarihte Düşünce Havzaları

Tarih boyunca en azından yazılı tarih aralığında insanlığın değişiminin fiziki yaradılış üzerinden değil muhatap olduğu bilgi ile meydana geldiği aşikardır. Bu gerçekten hareketle; insanlığın tarihsel bağlamda hangi bilgi çeşidiyle hangi toplumsal refleksler gösterdiğinin izini sürmek bize gelecek için bir yol haritası çıkaracaktır. Yazılı tarihten takip ettiğimiz kadarıyla bu bilgi havzalarından ilki çok tanrılı inanişe sahip ve yaratılmış varlığın ilkelerinin belirlenmesini önceleyen Öklid, Pla-

ton ve Aristoteles gibi filozofların öne çıktığı Antik Yunan bilgi havzasıdır. Bu havzanın ürettiği bilgide, yaratıcı, hareket veren bir ilk sebeptir ve sonrası insanın üstesinden gelmesi gereken bir dünya tasavvuruyla seküler (*dünyevi*) görünümlü bir bilgi stoğunun oluşmasına sebep olmuştur. Bu bilgiden doğan bilimler genel olarak dış dünyada var olan varlıklar arası değişmez ilkelerin elde edilmesi için çaba harcamış ancak varlığın yaradılışının tartışma konusu edilmediği bir bilim geleneğinin doğmasına neden olmuştur.

Varlıklar arası ilişki için akıl yürütme aracı olarak mantığın kullanıldığı bu dönemde birçok buluş ve teori daha sonraki yüzyıllarda özellikle Orta Çağ'da dinsel bir görünüme bürünmüş ve dogmalara dönüşmüştür. İkinci düşünce havzası; Kâdir-i Muhtâr olan bir yaratıcıya inanan, varlık ilişkileriyle birlikte varlığın yaradılış hikmetini de konu edinen İslam Düşünce havzasıdır. Bu inanç ve ona bağlı oluşan bilgi, varlığın hakikatini sorgulayan ilim dallarının doğmasını sağlamıştır. İslam düşünce geleneği Meşşâî Felsefe, Kelam ve Tasavvuf şeklinde alanlara ayrılarak hem geçmiş dönemin varlık ilişkilerine dair bilginin edinilmesini hem de yaratan ile yaratılmış ilişkisini inceleyen bütüncül bir ilim alanı oluşturmuştur. Üçüncü olarak da bugün de cari olan Batı modern bilgi havzasıdır. Bu havzayı doğuran sebepler; Kıta Avrupa'sının Orta Çağ da içine alan bir dönemi boyunca Hz. İsa (*as*)'nın getirmiş olduğu dinden ayrı olarak gelişen Helenistik öğreti ve dogmalarla oluşturulmuş Batı Hristiyanlığına karşı açmış olduğu mücadeleden doğmuştur.

Batı Hristiyanlığı, Roma İmparatorluğu'nun gücünün etkisi ve zaman içerisinde Kilise otoriteleri tarafından Helenistik dönemin düşünürlerinin fikirleriyle sentezlenmiştir; ancak vahiy özelliği olmayan ve topluma dayatılmış, adı din ama özü kültür olan bir oluşumdur. Orta Çağ Erken Dönemi'nde kurulan bu yapı 16. yüzyıldaki Batı düşünürleri tarafından Allah'ın yaratmış olduğu kâinat kitabıyla karşılaştırılmaya başlanmış ve kâinat kitabının doğrularının Batı Hristiyanlığında cevabının olmadığı görülmüştür. Aristoteles'in ay altı ve ay üstü tasavvuru ve ay üstü alemin kusursuz oluşu fikri Batı Hristiyanlığında bir dogma haline getirildiğinde Galileo'nun güneş lekeleri gözlemi dogma dininin baskısına maruz kalmış ve Aristoteles ile Galileo'yu Batı Hristiyanlığı üzerinden karşı karşıya getirmiştir. Benzer olay; Batı Hristiyanlığı da Batlamyus'un dünya merkezli alem tasavvurunu dini bir öğreti olarak dogmalaştırıl-

Batıda meydana gelen değişimlerin iyisini kötüsünden ayırarak; varlık ilişkilerini bilimsel yöntemlerle anlamak ve ondan insanlığa fayda üretmek olarak tarif edilen bilim, Türkiye yüz yılının temel amaçları arasında olmalıdır.

*İnsanın bedeniyle bir cisim,
ruhuyla da bir metafizik
varlık olduğu tekrar gündem
edilerek metalaştırılmış ve
makinalaştırılmış insanın,
tekrar eşref-i mahluk
mertebesine çıkarılması için
gayret gösterilmelidir.*

dığında Kopernik'in güneş merkezli teorisiyle dine karşı bir çıkış olarak değerlendirilmiş ve Batlamyus ile Kopernik'i karşı karşıya getirmiştir. Bu sebepten dolayı, ilahi vahiyden uzak insan eliyle oluşturulmuş Batı Hristiyanlığına karşı kâinat okuması yapan bilim insanları din görünümü ama din olmayan kendi geçmişleriyle hesaplaşmaya başlamış ve Niceliksel Doğa Felsefesi ya da Mekanik Felsefe olarak adlandıracağımız bir alanda bilgi üretmeye başlamıştır. Bu bilgi, evrenin bir saat gibi çalıştığı kabulünden hareketle saatin mekanizmalarını çözmek ile ilgili mekanik bir bilgi üretimidir.

Bu dönemin çalışmalarında dini görünümü Batı Hristiyanlığına karşı mücadele verilirken mekanik felsefeyle Tanrı'ya yaklaşılmaya çalışılmış ama zaman içerisinde niceliksel felsefe seküler bir bilgi teorisine dönüşmüştür. Ancak Niceliksel Doğa Felsefesinin ürettiği bilgi, varlık ilişkilerini rasyonel akıl sadakatiyle irdeleyerek insanlığa faydalı yenilikleri yapmayı başarmış ve teknoloji denilen gelişmeyle asırlara damgasını vurmuştur. 16. ve 21. yüzyıl aralığında geçerliliğini sürdüren bu rasyonel bilim yaklaşımı teknolojik üretimlerle bütün dünya üzerinde muazzam bir güç elde ederek siyasal, ekonomik ve kültürel dejenerasyonların oluşmasında temel rol oynamıştır. Daha özet söylemek gerekirse; Niceliksel Felsefenin ürettiği bilgi, saymak ve ölçmek ile dünyayı anlamaya çalışan, yaradılış özü olmayan ancak insan ihtiyaçlarını karşılayan bir mekanizma üretmiştir. Bu sistemde insanın asli değeri olan iyi insan olmak yani ahlaki bilgi ve kuralları tanımlanmamıştır. Dolayısıyla, insanın hakikati bu bilgi dünyasında kaybolmuş ve insan makinalaştırılmıştır. Bu nedenle, ilgili dönem bilgisi tamamen yaratılmış varlıkların deneysel sonuçlarla ilişkilerini ifade eden Kopernik'in güneş merkezli sistemi, Newton'un kütle çekimi ve yerçekimi keşfi, Einstein'ın izafiyet teorisi gibi birçok varlık ilişkisinin bulunmasına ve buna bağlı olarak da yeni bilim dallarının oluşmasına ve bu bilim dallarının uygulamalarından da teknolojilerin üretilmesini sağlamıştır.

Bütün Bilimlerin Muhatabı İnsandır

Yukarıda tarihi bağlamlarıyla kısaca ifade ettiğimiz bilgi üretim havzaları ve buna bağlı olarak gelişen bilim, Türkiye yüzyılında nasıl olması gerektiği noktasında bize bir yol haritası sunmaktadır. Tarihi gelişim süreçlerinde üç medeniyet havzasında üretilen bilgi ve ürettiği insan fillerine bağlı olarak oluşan kültür ve medeniyetler içerisinde bilimle-

rin yapısı açık olarak görülmektedir. Gelecek yüzyılı ve de gelecek bin yılı inşa ederken, kendi geleneğimiz olan geçmiş bin yıldan ne almamız gerektiği sorusu da hayati önem taşımaktadır. Özellikle Kıta Avrupası'ndan neşet eden ilerlemeci bilim anlayışı, din görünümlü geleneklerine karşı amansız bir şekilde savaş vermiş ve hala vermektedir. Batıdaki din karşıtlığı akımı Batı Hristiyanlığıyla hiçbir benzerliği olmayan İslam dini içinde geçerli olduğu fikri zaman içerisinde Müslüman coğrafyalara da ihraç edilmiştir. Batıda meydana gelen değişimlerin iyisini kötüsünden ayırarak; varlık ilişkilerini bilimsel yöntemlerle anlamak ve ondan insanlığa fayda üretmek olarak tarif edilen bilim, Türkiye Yüzyılı'nın temel amaçları arasında olmalıdır. Ancak bin yıllık Anadolu irfanıyla yoğrulmuş bu coğrafyada varlık ilişkileriyle elde edilen bilgi Batıdaki gibi din ve geleneğin düşmanı olarak değil hizmetçisi olarak ele alınmalıdır.

Batının yedi yüz yıl boyunca ürettiği ve ihraç ettiği bilgi seküler (*dünyevi*) olduğundan bu bilginin rehabilite edilerek insan faydasına kullanımını zorunlu olarak devam ettirilmelidir. Ancak teknoloji üretmek ve gelişmek için üretilen bilginin dış dünyadan elde edilen bir bilgi olduğunu göz önüne alarak insanın kalbinde vuku bulan iç inşasını da vahiy eksenli ahlak kurallarıyla yeniden tahkim etmek gerekmektedir. İnsanın bedeniyle bir cisim, ruhuyla da bir metafizik varlık olduğu tekrar gündem edilerek metalaştırılmış ve makinalaştırılmış insanın, tekrar eşref-i mahluk mertebesine çıkarılması için gayret gösterilmelidir. Bununla birlikte; insanın beden ve ruhu arasında açılan mesafeyi kapatmak adına bu ayrık yapıyı birleştirmek için insanı tekrar merkeze alıp bütün bilimlerin muhatabının insan olduğunu kabul edecek yeni bir bakış ortaya konulmalıdır. Bilim ve din, bilim ve ahlak kavramlarının birbirini tamamlayacağı yeni tanımlamaların yapılması bir ödev olarak ele alınmalıdır. İnsanın yaşadığı dünyada ihtiyaçlarını daha kolay ve faydalı hale getirmesi için akıl yürütmeye elde ettiği ve değişime açık bilgi kümesinin "*fayda üreten*" bilgi olarak adlandırılıp insanın inşa edildiği, yaratısıyla bağ kurduran ve insanı iyi kılan bilgi kümesinin de "*değer üreten*" bilgi olarak tanımlandığı bir anlayışın yolları aranmalıdır.

Değer üreten bilginin zaman aşkın ve değişime açık olmadığı; doğruluk, adalet, merhamet gibi dini ve ahlaki kavramların akıp giden zaman içerisinde değişerek tarih olmadığı; ancak "*fayda üreten*" rasyonel akıl ürünü değişimlerin her an değişebileceğinin sentezlendiği bir bilim

Modern Batı toplumunda birbirine düşman sayılan bilim ve din ayrışımı kaldırılarak, Allah'ın yaratmasının tekliği düşüncesiyle bilimin bulgularının da Allah'ın hikmetlerinden bir hikmet olduğu yaklaşımı insanlığa yeni bir perspektif olarak sunulmalıdır.

Türkiye yüzyılının bilim geleneğini oluşturmak için yeni bilgi yaklaşımında Türkiye üniversitelerinin bu sentezi gerçekleştirmek için görev alması ve siyasetin de bu girişimi desteklemesi uygun bir yaklaşım olacaktır.

anlayışı Türkiye yüzyılının zeminini oluşturması zarurettir. Aksi halde teknoloji üretmek için Batı kaynaklı rasyonel bilgiye yoğunlaşmak, Anadolu irfanından uzaklaşmayı, gönül dünyası kurak, rasyonel akli çalışan ve kendinden başkasını düşünmeyen bireylerden oluşan bir toplum oluşmasına sebep olacaktır ki; bu tarz bir düşünceye sahip toplulukların yüzyıllık hayalleri yeşertmesi mümkün olmayacaktır.

Değer ve Fayda Üreten Bilgi

İnsanı bir bütün olarak yeniden tanımlayacak ve insanın iç alemiyle dışsal olan dünyevi ihtiyaçlarını birlikte karşılayacağı yeni anlayışın kurulması için “değer üreten” bilgi, kadim geleneğimiz olan Kelam, Tasavvuf ve Meşşâî Felsefe gelenekten; “fayda üreten” bilgide başta Batı olmak üzere gelişim gösteren her ülkeden alınmalıdır. İki sentez ile üretilen bilgi yeni ilim dallarının doğmasına imkân sağlayacaktır. Ayrıca kurulacak yeni ilim dalları yüzyıllardır Batı rasyonalizminin üstünü örttüğü ve bilgi olmaktan çıkardığı ancak kendi düşünce iklimimizde ve kadim geleneğimizde bir dayanak noktası olan metafizik düşüncenin tekrar hayat bulmasını sağlayacaktır. Modern Batı toplumunda birbirine düşman sayılan bilim ve din ayrışımı kaldırılarak, Allah’ın yaratmasının tekliği düşüncesiyle bilimin bulgularının da Allah’ın hikmetlerinden bir hikmet olduğu yaklaşımı insanlığa yeni bir perspektif olarak sunulmalıdır. Batı Hristiyanlığına karşı bir tez olarak Alman filozof Kant tarafından ortaya atılan metafizik bilginin imkansızlığı tezinin, İslam dini ve düşüncesi için geçerli olmadığı gösterilerek yeni bir dünya görüşünün önü açılmaya çalışılmalıdır.

Türkiye yüzyılının bilim geleneğini oluşturmak için yeni bilgi yaklaşımında Türkiye üniversitelerinin bu sentezi gerçekleştirmek için görev alması ve siyasetin de bu girişimi desteklemesi uygun bir yaklaşım olacaktır. Üniversitelerde yüksek bilgi olarak tartışılması gereken sentez edilecek iki alan, bugünün tanımlamasıyla üniversitelerin Fen ve Mühendislik bilimleri ile Sosyal ve Beşerî bilimlerin ortak çalışmalarını ortaya çıkarılabilecek bir çalışmadır. Üniversitelerde üretilen yeni bilgi üniversitelerde bilim dalları olarak ikame edilmelidir. Daha sonra da bu bilginin bir müfredat çerçevesinde İlköğretimden başlamak üzere Batıda yapıldığı gibi eğitim kurumlarında uygulanmasıyla yeni bilginin ürettiği yeni insan ile Türkiye yüzyılı sağlam bir zemine oturmuş olacaktır.

Sonuç

Metafizik bir varlık olan insan, içi ve dışıyla, bedeni ve ruhuyla bir bütündür. Allah, insanı ahsen-i takvim olarak yaratmış ve ona yaşadığı dünyayı, kendisini ve yaratanını bilme yetilerini vermiştir. Bununla birlikte; farklı idrak düzeyleriyle teçhiz edilmiş olarak yaratılmış olan insanın Batıda olduğu gibi sadece duyu aleminin “fayda üreten” bilgisiyle kurmuş olduğu dünya gerçek manada insanı temsil etmemektedir. Değer üreten bilgiyle donatılmış bir kalp, hikmetle çalışan bir akıl, değil sadece Türkiye yüzyılına, dünyaya yeni bir soluk verecek bir değişime öncülük yapabilir. Hakikat sorgulaması bakımından Batı bilim geleneğinin genel olmak yerine indirgenmiş olma sebebinin aklın hikmetten yoksun olmasından kaynaklı bir durum olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Hikmet, insan aklı için verilmiş bir ilahi ölçüdür ancak insanın iç dünyasında yaradılıştan sahip olduğu diğer kuvvelerin de hesaba katılması durumunda ancak insan bir bütün olarak tarif edilebilir. İnsanın iç kuvveleri şehvet, gazap şeklinde verilebilir. İnsanın bütün kuvvelerinin yaradılış ayarlarına çekilmesi faziletli insan tanımına karşılık gelmektedir. Faziletli insan tanımı ise İmam-ı Gazali'nin Me'âricü'l-Kuds kitabında şöyle tanımlanmaktadır:

- Aklın hikmetle donatılması;
- Şehvetin iffet ile sınırlanması;
- Gazabın şecaat ile kontrol edilip;
- Bunların adaletle uygulanmasının devamını sağlamak.

Türkiye yüzyılının insan hedefi bu şekilde belirlenirse bunu inşa edecek bilimlerde kendiliğinden oluşacaktır. Bu amaçlar doğrultusunda oluşacak ilim kolları ve bilimler daha adil bir dünyanın kurulmasına yardımcı olacak insan topluluklarını da yetiştirmiş olacaktır.

Değer üreten bilgiyle donatılmış bir kalp, hikmetle çalışan bir akıl, değil sadece Türkiye yüzyılına, dünyaya yeni bir soluk verecek bir değişime öncülük yapabilir.

Yeni Türkiye'nin İrfan Kodları: Vakıf, Ahilik ve Yardımlaşma Kültürümüz

DOÇ. DR. SELİM ARGUN

*Diyanet İşleri Başkanlığı
Başkan Yardımcısı*

*İster toplumun zor zamanında
ister sıradan zamanlarda
iyilik yapmanın en önemli
ve en çok üzerinde durulan
hususlarından biri iyiliğin
istenmeden yapılmasıdır.*

Bir milletin en değerli varlığıdır vatan. Vatan için çalışır, vatan için canımızı feda ederiz. Vatan sadece bir toprak parçası değil, bir milleti bir arada tutan bir ana kucağıdır. Vatan bizim için Türkiye'dir. Türkiye yüz yaşında bir ana, yüzyıllık bir koca çınardır. Necip milletimizin yaşadığı bu topraklar nice birlik ve beraberlik sahnelerine şahit olmuş, milletimiz tüm dünyaya şefkat ve merhamet timsali olmuştur.

Sözün sustuğu, kelimelerin aciz, insanın çaresiz kaldığı anlar vardır. Uğradığı şehrin insanlarını; konumu, mevkii, yaşam standardı ne olursa olsun bir gecede eşitleyen ve asrın depresi olarak nitelendirilen büyük acı bize birlikte yaşama ahlakının gereklerini, bencilliğimizden sıyrılıp başkalarını düşünmeyi, onları kendimize öncelemeyi yeniden hatırlattı.

İslam cemaat dinidir. Öyle ki cemaatteki bireyler Peygamber Efendimizin ifadesiyle "bir beden in uzuvları" (Buhari, 1992: Edep, 12) gibi birbirine bağlıdır. İslam dini, mensuplarının kardeşliği olgusunu ehemmiyetle anlatarak toplumun bireyleri arasındaki yardımlaşma ve dayanışmanın doğal seyrinde akması gerektiğini öğretmektedir. Yine Kur'an-ı Kerim'de

Müslümanların toplu ve yekvücut konumları “kurşunla kaynatılmış binalar” (Saff, 61/4) şeklinde tarif edilmiştir. İslam dininin insanları aynı duygu ve amaçlarla bir araya toplayan namaz ve hac gibi ibadetleriyle de insanlar arasında belli bir düzen içerisinde bir arada yaşama bilinci oluşturmakta ve toplumdaki sosyal dengenin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Asrın felaketi karşısında asrın birlik ve beraberlik örneğini sergileyen bu millet bu dayanışmanın örneğini, referansı dinin de kökleri Anadolu’da olan bir medeniyetin varlığı ile zor zamanlarda görünür kılmıştır.

Anadolu’da İrfan Geleneği

Yüzyıllardır bu topraklarda var olan İslam, bir arada yaşama ve toplumsal bilinç hususunda Anadolu’nun ruhunu oluşturmuş, bu toprakların yetiştirdiği insanların tavır ve davranışlarını belirlemiştir. Bu nedenle Anadolu’nun irfan geleneği gerek vakıf kurumu gerek ahilik oluşumu ile İslam medeniyetini oluşturan temel taşlardan olmuştur. Anadolu’da sosyal hayatı oluşturan her alanda, yaşamın doğal seyrinde yardımlaşma ve dayanışmanın var oluşu toplumu oluşturan bireylerin zihin dünyalarında kendisi dışındakini düşünme başka bir ifadeyle kardeşlik algısının oluşumunda bu gelenek çok etkili olmuştur. Anadolu Müslümanlığının ruhunu ve ideal insanı gerçekleştirmek için insanlar arasında iyi ilişkiler kurma hedefi ortaya koymaktadır. Yaradan’ın “Müminler ancak kardeşirler.” (Hucurat, 49/10) anlayışıyla zihinleri inşa edilen müminlerin, huzur içinde yaşamasının sağlanması amaçlanmaktadır. Ahilik kültürünün üzerine bina edildiği fütüvvetnamelerde kardeşlik ilkesinin üzerinde önemle durulmuş ve şu ifadelerle yer verilmiştir: “Kardeşlik yoluyla din ve dünyanın önemli işleri yoluna girer. Külli ve cüzi yollar ona bağlı olup dünya ve ahiret mutluluğu onunla elde edilir. Kastedilen her yüce maksada, her büyük dileğe, gönülleri bir kardeşlerin yardımıyla, elleri uygun dostların uygunluğuyla ulaşılır. Birlik nuru kardeşlik penceresinden vurmadıkça ve gerçek ülfet suret bağlamadıkça bu tahakkuk etmez.”

İnsanların birbirlerine yardım etmeleri ile fertler toplum içerisinde kendine bir karakter kazanmaktadır. Toplum üzerinde oluşturulan bu dayanışma ruhu ile hem bireylerin kendilerini kontrol etmesi sağlanmış hem de toplumun kendi kendini denetlemesiyle dengeyi bozacak davranışların önüne geçilmiştir.

Ahilerin, geçmişte konukları ağırlamak ve gençleri eğitmek için “yaran odaları” adı altında mekânlar ihdas ettiklerini görmekteyiz.

*Bir anda evsiz kalan
depremzede kardeşlerimize
yaşam alanları oluşturmak,
o evde gereken her türlü
ihtiyacına kadar karşılamak
için aynı ve nakdî yardımlarla
el birliği yapan Anadolu insanı
isar ruhuna iliklerine kadar
sahip olduğunu göstermiştir.*

Yardımlaşma ve Dayanışma Prensiplerimiz

Toplumsal yapının sağlam temeller üzerinde oluşmasını ve insanların birliktelik duygusuyla güven ve huzur içinde yaşamasını sağlayan ahlaki değerlerden bir diğeri de iyilik yapmaktır. Kur'an'da "İyilik (*birr*) ve takva üzerinde yardımlaşın." (*Maide, 5/2*) buyrulmaktadır. Maverdi'ye göre Cenab-ı Hak bu ayetle yardımlaşmanın iki yönü üzerinde durmaktadır. Bunlar takva üzerine yardımlaşın, diyerek Allah'ın rızasına bakan yönü, iyilik (*birr*) üzerine yardımlaşın diyerek de insanların rızasına bakan yönüdür. Dolayısıyla yardımlaşma ve iyilikte her iki gayeyi gözetken kişi ancak saadete ulaşır. İster toplumun zor zamanında ister sıradan zamanlarda iyilik yapmanın en önemli ve en çok üzerinde durulan hususlarından biri iyiliğin istenmeden yapılmasıdır. Kişinin yüzünü kızartıp istemesinden sonra yapılan iyiliğin Allah rızası yönü zayıflar. Bu andan sonra kişi yardım isteyen birisine yardım etmenin toplumsal ve insani boyutuyla o eylemi yapmaya mecbur kılınır.

Toplumsal hayatın insana yüklediği görev ve sorumluluklar, yardımlaşma ve dayanışmayı vazgeçilmez bir ahlak prensibi kılmaktadır. Yardım, kişinin bireysel çabasıyla kazanamayacağı bir imkânı kazanmasında, gideremeyeceği bir ihtiyacı gidermesinde veya çözüm bulamadığı bir sıkıntısını çözmesinde maddi manevi, sözlü, fiziksel yahut farklı bir vesile ile destek olmaktır. Felsefi sözlüklerde ise "insanlığı, insanları çıkar gözetmeden sevmek, kişinin kendisini başka insanların ve toplumun refahına, genel iyiliğine adanması tavrı, bencilliğin ve bireyciliğin karşısında yer alan tutum" şeklinde izah edilir. İslam dini de yardımlaşma ve dayanışmayı hayatın merkezine yerleştirmiştir. Bu dinî ve ahlaki görev ile sosyal hayatın düzeni sağlanmıştır. Yaşadığımız bu afette depremzedelerin bir gecede her şeylerini kaybetmeleri ve onlara kucak açacak din kardeşlerinin varlığıyla bu zor zamanları atlattıklarının örnekleri pek çoktur.

Böyle bir yardımlaşmanın ilk örneğini İslam tarihinde Mekke'li muhacirlerin evlerini, yaşam alanlarını bırakıp Medine'ye hicret ettikleri zaman onlara kucak açan ve tüm imkânlarıyla onlara yardım eden Medineli Müslümanlarda görmekteyiz. Nitekim bu davranışlarından dolayı Kur'an-ı Kerim'de "Onlar hicret edip yanlarına gelenleri severler." (*Haşr, 59/9*) diye övülmüşlerdir. Bu olaydan sonra onlar, ensar (*yardım severler*) ismiyle anılmışlardır. Müslümanca yaşamanın, insan olmanın temel prensiplerinden bencil olmamanın ve ihtiyaç sahibine alçak gönüllü-

lkle yardım etmede diğerkm olmanın değerini Kur'an bize "O, mala kendileri muhtaç olsalar bile ihtiyaçta olanları kendilerinden üstün tutar, onlara bağışlarlar." (Haşır, 59/9) buyruğuyla öğretmektedir.

Ahilik Geleneğimizin Temelleri

Anadolu'da ahilik geleneği toplumda yardımlaşma ve dayanışma anlayışını hep canlı tutmuş, ensar olmanın, önce kendini değil din kardeşini düşünmenin yaşanılır hlinin, sosyal hayata nasıl aktarılacağıının en güzel rneği olmuş, Anadolu insanının hamuru bu gelenek sayesinde isar ruhu ile yoğrulmuştur. İsar "bir şeyi veya bir kimseyi diğerine üstün tutma, tercih etme" anlamına gelir. Ahlak literatüründe ise "bir kimsenin, kendisi ihtiyaç içinde bulunsa bile sahip olduğu imkânları başkalarının ihtiyaçını karışlamak üzere kullanması, başkasının yararı için fedakrlıkta bulunması" olarak ifade edilmektedir. Kendilerinin ihtiyaç dahi olsa, konuğunu kendi nefislerinin üzerinde tutmanın nasıllığını Hz. Peygamber ve ensar öğretmiştir bize. Hz. Peygamber döneminde, kıtlık zamanında gelen bir konuğu ihtiyaçına rağmen ensardan biri misafir etmeyi üstlenir. Bu kişinin eşi, yemeğin azlığından dolayı çocukları uyutur ve misafirini doyurur. Sabah olunca Peygamber Efendimizin yanına geldikleri zaman Hz. Peygamber gülümser. Yaptıkları bu iş zerine "Onlardan önce bu yurda yerleşmiş ve gönülden inanmış olanlar, kendilerine gç edip gelenleri severler, onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar; ihtiyaç içinde olsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin bencilliğinden korunmayı başarırsa işte kurtuluşa erecekler onlardır." (Haşır, 59/9) ayetinin indiğini haber verir.

Referansını İslam'dan alan bu ruhun geçmişteki güzel ve somut rneklarine bakıldığında bugün toplumun aynı ruh ve kültürün izinden gittiğini söylemek mümkündür. Ahilerin, geçmişte konukları ağırlamak ve gençleri eğitmek için "yaran odaları" adı altında mekânlar ihdas ettiklerini görmekteyiz. Ahiler konuk ağırlamada, yakınlarından biri evlendiğinde, yoksul ve kimsesizlerin işlerinde ve birbirlerinin işlerinde yardımlaşır ve ihtiyaçlarını giderirlerdi. Bugün yaşıyan toplumda misafir ağırlamada en iyi imkânları sunmak için gayret edilmesi, evlenen gençlerin evlerinin kurulması ve hayata hazırlanmasında hediyelerin verilmesi bu geleneğin hâlen devam ettiğinin göstergesidir. Özellikle bir anda evsiz kalan depremzede kardeşlerimize yaşam alanları oluşturmak,

Ashab ve daha sonra gelen Müslümanların yardımlaşma ve dayanışma rneklarini vakıflar üzerinden ortaya koyması Hz. Peygamber'in amel defteri kapanmayan yedi sınıf insan arasında saydığı "sadaka-i cariye" verenler ifadesinin uygulamaya dönüşmesidir.

*Anadolu'da Osmanlı'dan
günümüze hayatın bütün
alanlarını kapsayacak ve
halkın her türlü ihtiyacını
karşılacak vakıfları
görmekteyiz.*

o evde gereken her türlü ihtiyacına kadar karşılamak için aynı ve nakdî yardımlarla el birliği yapan Anadolu insanı isar ruhuna iliklerine kadar sahip olduğunu göstermiştir.

İsar ruhunun toplumda işlerlik kazanması insanlar arasında kin ve nefret gibi olumsuz davranışların önüne geçilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu sayede devletin herhangi bir müdahalesine gerek kalmadan toplumda huzur, barış ve güvenin tesisi sağlanabilmektedir.

Kurumsal İsar Anlayışı: Vakıflar

İslam medeniyetini yardımlaşma ve dayanışma medeniyeti yapan isar anlayışını kurumsallaştırıp yerleşik hâle getiren bir başka oluşum ise vakıflardır. İslam toplum dini olup bir arada yaşamının ahlakını öğretmektedir. İslam'ın öğütlediği birlik ahlakı infak (*Allah yolunda harcamak*), sadaka vermek, karz-ı hasen (*gönül hoşnutluğuyla borç vermek*), ihsan, hayır yapmada yarışma, it'am (*fakiri beslemek*), in'am (*nimet verme*), iyilik etme (*birr*), misafire ikram edilmesi, yetimi, yoksulu koruyup kollamak gibi birçok prensibi içinde barındırmaktadır. Vakıflar İslam'ın getirdiği bu temel prensiplerin kurumsal bir kimliğe ve hukuki yapıya bürünmesidir. Hz. Peygamber Medine'de kendisine ait hurma bahçesi ile fedek arazisini vakfederek vakıf hizmetinin ilk uygulamasını ümmetine göstermiştir. Ashab ve daha sonra gelen Müslümanların yardımlaşma ve dayanışma örneklerini vakıflar üzerinden ortaya koyması Hz. Peygamber'in amel defteri kapanmayan yedi sınıf insan arasında saydığı "sadaka-i cariye" verenler ifadesinin uygulamaya dönüşmesidir. Çünkü "sadaka-i cariye" ifadesi âlimler tarafından kalıcı, devamlı, yitip gitmeyen halkın kullanımına vakfedilmiş mal olarak tefsir edilmiştir. İslam dünyasında vakıfların geniş yer bulmasına bu yorum ve Hz. Peygamber'in uygulaması etkili olmuştur.

Anadolu'da Osmanlı'dan günümüze hayatın bütün alanlarını kapsayacak ve halkın her türlü ihtiyacını karşılayacak vakıfları görmekteyiz. Bu vakıflar eliyle veren ve alan arasındaki denge kurulmuş beraberinde toplumun sosyal, bayındırlık, din, eğitim ve kültür hizmetleri yerine getirilmiştir. Müflis tüccarlara yardım edilmesi, dul ve yetimlere yardım edilmesi, okul öğrencilerine gıda, elbise, öğretim malzemeleri ve gezinti gideri tahsisi, yoksul ve kimsesizlerin cenazelerinin kaldırılması, fuka-

raya odun- kömür alınması, bayramlarda çocukların, yoksulların sevin-dirilmesi, ihtiyaçlara elbise verilmesi gibi pek çok sosyal yardımlaşma vakıfları mevcuttur.

Tarih boyunca titizlikle kesintisiz sürdürülen bu hizmet toplumun psikolojik ve sosyolojik olarak güçlü kalmasını sağlamıştır. Vakıflar Emeviler ve Abbasiler Dönemi'nde gelişme kaydetse de Müslüman Türkler ile birlikte çok başarılı örnekleri verilmiştir. Öyle ki Anadolu irfanı ile şekillenen İslam medeniyeti vakıf medeniyetidir demek yanlış olmaz. Bu tarihî ve kültürel mirasa sahip olan bizler atalarımızın bizlere öğrettiği isar bilinci, Anadolu irfanı ve yardıma muhtaç olana el uzatma şuuru ile asrın felaketinde yüzyılın birlik ve beraberlik örneği sergileyerek cümle âlemi ve modern dünyayı şaşkınlık ve hayranlık içerisinde bıraktık. Deprem oluşturduğu yaralar, aynı Anadolu ruhu, dayanışma ve yardımlaşma ahlakı ile sarılmaya çalışılmaktadır. Yaralar ne kadar derin olursa olsun, tüm dünyaya örnek olacak bir ahlaki duyarlılıkla sofralar paylaşıldı, evlerin kapıları açıldı, acıları aynı hüznle hissedildi. Ülke-mizin dört bir yanından gönüllülerimizin akın ettiği deprem bölgeleri-miz, ilk günden bu yana hâlâ Anadolu'nun dayanışma ruhunu devam ettiğini göstermektedir. Bir başkasını kendinden çok düşünmenin, isarın en güzel örnekleri yine bu topraklarda canlanmakta ve yaşanmaktadır. Türkiye yüzyılında milletimizin birbirine kenetlendiğini ve birlik olma-ya devam edeceğini tekrardan göstermiştir.

Bir başkasını kendinden çok düşünmenin, isarın en güzel örnekleri yine bu topraklarda canlanmakta ve yaşanmaktadır. Türkiye yüzyılında milletimizin birbirine kenetlendiğini ve birlik olmaya devam edeceğini tekrardan göstermiştir.

Türkiye Yüzylında Verimlilik

DR. CEMALETTİN KÖMÜRCÜ

Türkiye Verimlilik Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı

ÜLKELERİN gelişmişlik derecesini belirlemede son derece etkin bir rol oynayan verimlilik, aslında kendi başına amaç olmaktan çok gelişmenin bir ön koşulu olarak yaşamımızda yer almaktadır.

Ülkeler, çalışan kesimin fazlalığıyla değil, üreten kesimin çokluğu ile kalkınır. Tabi ki üretmenin karlılığı da verimden geçmektedir.

Artık verimliliğin neden önemli olduğunun tartışılma aşamasını çoktan aşmış durumdayız. Türkiye Yüzylında tartışılması gereken verimliliğe nasıl ulaşılacağı ve nasıl artırılacağı olmalıdır.

Verimliliğin artırılması için en başta gelen faktör ise eğitimidir. Kurum ve işletmelerdeki işgücü niteliğinin verimli olmasının da yolu eğitimden geçer. Nitelikli işgücüne de günümüzün rekabet dünyasında kaliteli ve verimli üretime ulaşılmasıyla sağlanır. Bu da bize, verimliliğin artırılmasında eğitimli insan kaynağının anahtar rol oynadığını göstermektedir.

Yeni teknolojilerin benimsenmesi ve kullanılması hem maliyeti düşürmekte hem de kaliteyi yükseltmektedir. Bu durum, iç ve dış pazarlarda rekabet gücünün artmasına oldukça katkı sağlamaktadır.

Ülkeler, çalışan kesimin fazlalığıyla değil, üreten kesimin çokluğu ile kalkınır. Tabi ki üretmenin karlılığı da verimden geçmektedir.

Verimlilik kavramını sadece ekonomik kavramlarla açıklamak, bilimsel bakış açısından uzaklaşmaktır. Verimlilik olgusunu: ekonomik, eğitimsel, teknolojik, kültürel, çevresel, sanatsal, sportif, psikolojik ve daha başka etkenlerin ortayı çıkardığı bir sonuç olarak algılamak gerekir. Gerek ulusal ekonomide gerekse işletmelerde sağlıklı büyümenin olması, verimliliğin artırılmasıyla mümkün olmaktadır. Aslında verimlilik artışı, bir ülkenin dinamizminin bir göstergesidir. Onun içindir ki çağımızda hemen hemen her alanda verimlilikten söz edilmektedir.

Geleceğin yüzyılında da “Verimlilik kavramı” bu yüzden çok büyük önem taşımaktadır.

Verimlilik Vakfının en büyük amacı da Türkiye’nin Yüzyılına tüm gücüyle katkı vermek için her konuda ve her alanda var gücüyle çalışmaktır.

Ülkemizin en büyük gücünün iyi eğitilmiş genç ve dinamik nüfus olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Türkiye Verimlilik Vakfı, verimliliğin artırılmasında nitelikli eğitimin öneminin büyük ehemmiyet kazanması üzerine Ankara Bilim Üniversitesi’ni eğitim yaşamımıza kazandırarak, bu alanda bilimsel temellere dayalı, donanımlı insanlar yetiştirmeyi de amaçlamaktadır.

Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan’ın ülkenin ikinci yüzyılına dair yeni program ve hedeflerin yer aldığı “Türkiye Yüzyılı” vizyonunu açıkladığı ve sıraladığı 16 madde içinde yer alan “Verimliliğin Yüzyılı” için çalışmalarımızı şekillendirecek program, proje ve hedeflerle varmak konusunda çok süratli bir şekilde hareket etmemiz gerekmektedir.

Türkiye Yüzyılında ülkemizin iyi bir konumda yer almasını belirleyecek olan en önemli faktör de verimlilikten geçmektedir. Toplumumuzda verimlilik kültürünün gelişmesi ve bilincinin oluşturulması adına her alanda ortaya konulan program ve projeler artık içlerinde çok şeyi barındırmaktadırlar.

Tarım ve Gıda Sektöründe Verimlilik

Türkiye’nin bir tarım ülkesi olma iddiamızı sürdürme kararlığı içinde olduğumuz günümüzde tarımın, savunma sanayi kadar stratejik bir öneme sahip bir sektör olduğunun bilincindeyiz. Dünyada nüfusun çok hızla artması nedeniyle olası bir açlık tehlikesinin önünü kesmek, engellemek için özellikle tarım ve gıda sektöründe verimliliğin artırılması konusunda zaman yitirmeden harekete geçilmeli ve gelişen teknolojiyi kullanarak acil önlemler alınmalıdır.

Bu nedenle gıda üretiminin oluşturulması ve değiştirilebilmesi için inovasyona ve sürdürülebilirliğe odaklanılmalıdır. Öncelikle dijital tarım teknolojilerine yönelmek gerekir. Tarım sektöründeki sensörler,

Firmalarımızın özellikle son dönemde yaptığı atılım sayesinde Türkiye, rüzgâr türbin ekipmanları üretiminde Avrupa’da ilk 5’te yer almaktadır. Bu sektörde verimliliği artırmakla daha üst sıralara tırmanacağımız olasıdır.

dronlar ve yapay zekâ gibi dijital teknolojilerin kullanımıyla tarımın gelişmesi sağlanabilir. Bu teknolojiler, toprak nemini ölçmek, bitkiyi geliştirmek ve havayı izlemek için kullanılabilir, bu durum da çiftçilere daha iyi ürün almak için veriler sunulur. Böylece teknolojinin sağladığı kazanç, analiz ve çiftçilere en iyi pratikleri önermek için kullanılabilir.

Su kaynaklarının giderek azalmaya başladığı günümüzde, akıllı sulama sistemlerinin mutlaka kullanılması sağlanmalıdır. Bu, su tasarrufunun yanı sıra bitki verimliliği için ideal koşulları sağlar.

Geleceğin yüzyılında tarımda verimliliğin artırılabilmesi için Genetik Mühendisliği büyük önem taşımaktadır. Bitkisel genetik bilimi, daha dayanıklı ve daha verimli geliştirme olanakları sunar. Bu açlıkla mücadelede büyük rol oynayabilir. Kimyasal gübre ve zararlı ilaç tedavisini engellemek için organik ve sürdürülebilir tarım uygulamalarının benimsenmesi, toprağın üremesini ve doğal gelişiminin korunmasına yardımcı olur.

Gıda Sektöründe Verimlilik

Gıda sektöründe, üretimden tüketime kadar olan zincirde verimliliğin gerçekleştirilmesi, gıdaların güvenilirliğine olan inancı artırır ve kaliteli beslenmeyi beraberinde getirir. Bu nedenle aşağıda belirtilen hususları mutlaka hayata geçirmek gerekir :

Dijital Üretim ve Dağıtım: Akıllı fabrikalar, otomasyon ve lojistik gelişmeler, üretim süreçlerini optimize edebilir, aynı zamanda gıdaların daha hızlı ve güvenli bir şekilde tedarik edilmesini sağlar.

Gıda İşleme Teknolojileri: Gıda işleme teknolojilerinin geliştirilmesi, kayıpları azaltır ve gıdanın raf ömrü uzatır.

Sürdürülebilir Ambalaj ve Geri Dönüşüm: Çevre dostu ambalaj malzemeleri ve dönüşüm parçaları, gıda ürünleri sürdürülebilirliği teşvik edilebilir.

Enerjide Verimlilik

Enerji, dünya gündeminde ön sıralardaki yerini korumaktadır. Enerji ihtiyacının yüzde 60-70'ine yakın bölümünün fosil kaynaklardan karşılanması, bunun da giderek azalması, bilim insanlarını yepyeni arayışlara itmekle kalmayıp yeni projeler üretmeye zorlamaktadır. Arayışların temel nedeni; sadece kaynakların tükenmesi değil, aynı zamanda bu kaynakların doğaya verdiği zararlardır.

İklim değişikliği dünyanın küresel anlamda en önemli çevre sorunudur. Özellikle fosil yakıtların yakılması sonucu ortaya çıkan sera gazı emisyonları dünyamızın doğal dengesini bozduğu gibi küresel iklim değişikliklerine de neden olmaktadır.

Elbette dünyayı yönetenler kadar ülkemizde de bu olumsuzluklara ve tehlikelere karşı önlemler almak için büyük çaba gösterilmektedir.

Hedeflere tam olarak ulaşmanın şüphesiz en önemli yolu; enerji ihtiyacının azaltılması kadar, enerjiyi verimli kullanmak ve rüzgâr ile güneş enerji sistemleri gibi sağlıklı, güvenli, temiz enerji kaynaklarının hızlı bir şekilde devreye sokulmasını da gerektirmektedir. Aslında çözüm; kaynakların verimli kullanılması ve yenilenebilir enerjiden geçmektedir.

Ülkemiz, rüzgâr enerjisi üzerine önemle eğilmesi sonucunda günlük elektrik üretim rekorlarının kırılmasını ve uluslararası alanda kendisine önemli yer edinmesini sağladı. Firmalarımızın özellikle son dönemde yaptığı atılım sayesinde Türkiye, rüzgâr türbin ekipmanları üretiminde Avrupa'da ilk 5'te yer almaktadır. Bu sektörde verimliliği artırmakla daha üst sıralara tırmanmamız olasıdır.

Herhangi bir gaz salınımı olmadan doğrudan güneş ışığından üretilen Güneş enerjisinin 30-35 yıl içinde en yaygın kullanılan enerji kaynağı olacağı öngörülmektedir. Bir önemli konu da ül-

kemizin jeolojik yapısının ve iklim koşullarının hem rüzgâr hem de güneş enerji sistemlerine elverişli olmasıdır ki bu konuda bizim bir adım önde olmamızı sağlayacaktır. Hem yeni enerji kaynaklarına yönelmemiz hem de enerjide verimliliğin önemini kavramamız, ülkemize inanılamayacak ölçüde yarar getireceği de bir gerçektir.

Ayrıca fosil kaynakların çok büyük bir bölümünün yurtdışından karşılanması nedeniyle uluslararası tüm engellemelere rağmen Karadeniz’de yapılan sondaj aramaları sonucunda bulunan doğalgaz rezervlerinin önemini de kat be kat artırmaktadır. Yerli enerji kaynaklarının sisteme dahil edilmesiyle yurtdışına olan bağımlılığımız da aynı oranda azalmış olacak.

Sağlıkta Verimlilik

Her sektörde dikkate alınması gereken olgulardan birisi de verimlilik artışıdır. Kaynakların giderek tükendiği, buna karşın ihtiyaçların giderek arttığı ve çeşitlendiği dünyamızda verimlilik artışını sağlayan ülkeler fark oluşturacaktır. Toplumumuzda verimlilik kültürünün gelişmesi ve bilincinin oluşturulması adına her alanda ortaya konulan program ve projeler artık içlerinde çok şeyi barındırmaktadırlar. Günümüzde aynı zamanda “Sağlık Turizmi” olarak öne çıkan bu sektörde sağlık hizmetleri, toplumun yaşam sınırlarını artırmak ve sağlıklı bir gelecek inşa etmek için verimli bir şekilde sunulmalıdır. Özellikle Türkiye, pek çok ülkede sağlık sisteminin çöktüğü pandemi süreci ve sonrasında mevcut olanaklarını iyi kullanarak ve üreterek çok farklı bir konuma geldi. Pandemide, sağlık konusunda 190’ı aşkın ülkeden gelen talep üzerine, 125 ülkeye sağlık ürünleri ve teçhizatları göndererek farkındalık yarattık. Son derece donanımlı, modern hastaneler ile yetişmiş 1 milyon 250 bini bulan sağlık ordusuyla hizmet veren ülkemizde son açılacak İzmir Şehir Hastanesi ile birlikte ya-

tak kapasitemiz 43 bine çıkan 33 ultra modern şehir hastanelerimiz, sağlık sistemimizin nasıl bir aşama içinde olduğunun göstergesidir. İşte verimli sağlık hizmetlerimizin daha verimli hale gelebilmesi için aşağıda belirttiğimiz bu uygulamaların geliştirilerek kullanılması şarttır:

Dijital Sağlık Kayıtları ve Tele Sağlık: Elektronik sağlık kayıtlarında, hastaların daha etkili bir şekilde takip edilmesi ve uzaktan sağlık hizmetlerine erişimin artırılmasını mümkün kılar.

Kişiselleştirilmiş Tıp ve Gen Tedavileri: Genetik verilere dayalı tedaviler, hastaların daha iyi sonuçlar almasına yardımcı olabilir.

Sağlık Bilgi Paylaşımı ve İş birliği: Sağlık merkezleri arasında veri paylaşımı ve iş birliği, hastaların daha kapsamlı ve etkili sağlık hizmetlerinden yararlandırılmasını sağlar.

“Verimliliğin Yüzyılı”nda başta Enerji, Tarım Gıda ve Sağlık olmak üzere tüm sektörlerde hedeflerimize ulaşabilmek için yeniliklere açık olmalıyız. Bu sektörlerdeki verimliliğin artırılması, bilimin sağlıklı, üretici ve daha sürdürülebilir bir yöne doğru ilerlemesine yardımcı olabilir. Gelecekteki başarı, bu alandaki hedeflere yönelik projeleri ve yatırımları desteklememeye doğru orantıda yakalanacaktır.

“Hira’dan Piste İniş” Üzerine Uçuk Sorular:

CAHİT KOYTAK

Şair ve Çevirmen

I

Bugün inecek olsaydı, bir ikinci sefer
Allah’ın son elçisi, Hira’dan,
Çukur tümsek, çukur tümsek, ‘Yol’u düzeltmek
Ve raftan indirip, tozunu almak için
Yüce ve kutlu, ama tozlanmış öğretisinin,
Nasıl biri olurdu ümmetinin gözünde
Göz nuru, gönül ışığı, Hz.Muhammed?

Araba kullanmasını bilir miydi, sözgelimi?
Marka seçer miydi, çoğumuz gibi?
Pahalı giysiler içinde,
Yakada beyaz mendil, ipek kravat...
Hız düşkünü, ün düşkünü bir nebi!
Aklınız alıyor mu bunu,
Aklınız alıyor mu böyle bir mizanseni?

Uçaktan inişini canlandırın gözünüzde:
Flaşlar patlıyor, alkışlar, çığlıklar, gözyaşları...
Dünyanın her yerinden, kameralarıyla
Haber yağmasına inen akbabalar, atmacalar, baykuşlar!
Çekim arabaları, koruma polisleri,
Yalvacın alana inmesini izlerken
Uhrevi pozlar deneyen yarının azizleri, havarileri...

Ve o gün orada ve dünyada olmanın bedelini
Daha çekim başlarken, polis coplalarıyla ödeyen
Yalvacın yoksul sevenleri, gerçek sahabeleri:
İşsizler, aşsızlar, eşsizler, evsizler yani.
Körlerimiz, sağlırlarımız, alzheimerlılarımız,
Sırtlarında ömürlük çileleriyle Tanrı'nın ışığına doğru
Bastonlarıyla emekleyen yaşlılarımız,

Umutlarının ufku,
Kahırlarının rengine boyanmış
Kaderlerine küskün kızlarımız,
Sahipsiz kadınlarımız,
Yakınsız, yuvasız dullarımız,
Sokağa düşürülmüş bacılarımız...

Ve nihayet, bugün, bu son hafta vicdan sahibi,
Yürek sahibi her birimizin içini yakıp kavuran,
Gaddarca bombalanan, yakılan yıkılan,
Cehenneme çevrilen Gazze'de, Filistin'de
Kanlar içinde ağlayan çocuklarımız, yetimlerimiz,
Feryatlarıyla ufukları yırtan analarımız...

İşte onları, onları ve daha alttakileri,
Daha diptekileri bırakıp *Görünmez Sahip*'ine,
Bugün gelseydi dünyaya Yüce Elçi
Gök gibi geniş bir ekrandan
El sallar mıydı, sallar mıydı, düşünün,
Biz, tiryaki TV izleyicilerine?

II

Bugün gelseydi bir ikinci sefer
Allah'ın son elçisi Hz. Muhammet,
Kitapları sever miydi?
Bin üç yüz doksan yıllık düşünce sürecini
İyice anlamak, çözümlenmek
Sonra dekor ve peyzaj olarak dizmek için
Vahiyle döşenen tevhit yolunun kıyısına,
Farabi'yi, İbn-ür-Rüş'ü, Nietzsche'yi,
Hegel'i, Heidegger'i ve ötekileri
Okur muydu aynı ilgiyle geceleri?

Shakespeare'i, Dante'yi, Dostoyevski'yi,
Tolstoy'u, Kafka'yı sever miydi?
Ya Nazım Hikmet'i, ya Oğuz Atay'ı?
Yoksa yolda yürürken bile
Elindeki cep telefonuna
Atıksu kanalından boşalan
Sosyal medyayı mı izlerdi, bizim gibi?

Yaşlanan, tenhalaşan, yok olmaya yüz tutan
Tiyatronun, sinemanın, şiirin
Son örneklerine uzanır mıydı
Sanata duyduğu ilgi, inanç ve saygı,
Bütün türleriyle sanatın
Yok olmasından yana duyduğu kaygı?

III

Her akşam saat başı izler miydi “Haberler”i
Genişçe bir TV ekranından, bu son Elçi?
Gözleri yaşarır mıydı, onun da bizim gibi
Acıklı yerlerinde izlediği dizinin?

Business class’da mı dolaşırdı dünyayı,
Yoksa elde asa, yalnız ve yaya
Bilge yolcular gibi mi teperdi,
Gökçe Söz’ü duyurmanın yolunu?

Fonda ney ya da bağlama olmasa da,
Allah’ın kelimasını türkü gibi mi okurdu o da,
Anlamını vermeden cemaate,
Bizim maaşlı imamlarımızın yaptığı gibi?

Hız. Muhammed ya da bir başkası gelseydi,
Bugün nasıl bir hayatı olurdu bizden farklı?
Bunu sor, bunu sor, sen, ilham-perim,
Şu sizin cin-peri, görünmez taifeye!

Onlar bilemezlerse eğer,
Cennete, cehenneme gireni çıkanı yazan,
Yüzlerce, binlerce yılın tozunu alıp raflara dizen
Arşiv meleklerinin ağzını yokla:

Onun hayatı da, bizimkiler gibi,
Kağsamış bulutların renginde mi olurdu,
Yoksa tufan arifesinde inen
Hışım gibi bir sağanağın renginde mi?

Günü rahmetle kucaklayan şafağın renginde mi olurdu,
Yoksa bizim hayatlarımız gibi
Cehennemden yükselen
Boz bulanık dumanın renginde mi?

IV

Hz. İsa, Hz. Musa ya da Hz. Muhammed...
Evet, evet, işte bu yüce elçilerden,
Öncülerden biri gelecek olsaydı bugün,
Yalılarımızın, yazlıklarımızın eşiğinden,
Atar mıydı, haşa, içeri adımını?

Verandada baş köşeye kurulup,
Gördüğü manzaranın sahibi oymuş gibi
Müstağni bakışlarla dik dik
Seyreder miydi Boğaz'ın lacivert sularını,
Kuşkusuz, alışkanlık sonucu, Rezzak'a şükrederek?

Yemek saatinde her akşam,
Beyaz peçetenin ucunu
Sokuşturup "mübarek" yakasına,
Kurulur muydu, çöl gibi bir iştahla,
Mükellef soframızın başına?

Höpürdetir miydi, kuşkonmaz çorbamızı
Şu bizdeki tiyatro artığı sahte yalvaçlar,
Feto'lar, Çeto'lar ve her boydan, her meşrepten,
Balonlu, kablolu, uzaktan kumandalı
"Efendi hazretleri" gibi iştahla dilini şapırdatarak?

Ben "haşa!" diyorum, bunların hepsine "haşa!",
On kere, yüz kere, bin kere haşa!
Kıyamete kadar da sürecektir umuyorum,
Bu benim şairce, ama "hanif"çe infialim:
"Haşa, haşa, haşa, bin kere haşa!"

V

“Ahir Zaman”da bir elçi, bir nebi,
Gönderilirse eğer dünyaya,
Kenar semtlerden, yıkıntılardan
Başlayacaktır bence mutlaka
İnsanları, *insan-kalanları* düz yola çağırmaya!

Evet onları, önce onları:
Evsizleri, barksızları, yoksulları,
Ekmeği, aşısı, dini ve dünyası elinden alınanları,
Havasını, suyu ve petrolü çalınıp çırpılanları
Toplayacaktır yanında, yöresinde o!

Ve onlarla yürüyecektir, evet, onlarla:
Evinden, köyünden, yurdundan kovulanlarla:
Asteklerle, İnkalarla, Eskimolarla,
Filistinlilerle, Gazzelilerle, Suriyelilerle,
Mağdurlarıyla yani, mahrumlarıyla, insan soyunun:

Bu arada, evet bu arada, halkın petrol parasıyla,
Şu kudurmuş batılı şeytanlardan,
Onlarca ton ağırlığında demir *robotlar*,
“*Cehennem zebanileri*” satın alıp da
Korumalar dikerek önlerine, artlarına, *zulalarına*

Halkının gözünü yıldıracaklarını sanan
Şu, akıllarını *Amrikalılarla* azıtmış, tozutmmuş,
Vicdanlarını, kirli sakal gibisine kazıtmış
Azgın petrol şeyhlerine, firavun dölllerine
İnsan’ı, İslam’ı ve İman’ı yeniden öğretmeye!

Eylül-Ekim 2023 / Cahit Koytak

Yeni Yüzyıl İçin Hazır Olalım Gençler

SELİM CERRAH

Araştırmacı Yazar

BÖLGESEL güç olarak çekim merkezi haline gelen Türkiye, siyasi istikrarı, proaktif dış politikası ve savunma sanayindeki yükselişi sayesinde küresel aktör olarak kabul görmeye başladı. Köklü tarihimizden ve gönül coğrafyamızdan aldığımız güçle sürdürülen Ankara eksenli politikaların temelini ise daha adil bir uluslararası düzen kurulması ihtiyacı oluşturuyor. Bin yıllık tarihindeki kızıl elma şuuru Türkiye Yüzyılı hedefleri ile güçlü bir iddia ve büyük bir itiraz olarak güncellendi. Peki biz bu hedefleri insan, toplum, devlet ve dünya perspektifinde nasıl okumalıyız?

*İnsanlık için faydalı işler yapan
gözü kara yiğitlerle birlikte
insan ile kâinat arasında
kopan bağları yeniden kuralım.*

- 1) İnsanı 'eşref-i mahlûkat' görüyoruz. Maddî ve manevi ihtiyaçlarını dengeli şekilde karşılayarak insanı hayata hazırlamaya gayret edeceğiz. Birbirimizi iletişim çağının kirli oyunlarına kurban etmeden sesimizi değil, sözümüzü yükselterek hakikati savunmaya devam edeceğiz.

- 2) Ahenkli, birbirine destek olan, samimi, sahici iletişimin belirleyici olduğu bir merhamet toplumu inşa edeceğiz. Dijital dünyayı yok saymadan, sanal olanın hakikati incitmesine, tüketmesine razı olmadan ilişki ağlarımızı yeniden kuracağız.
- 3) Yüksek rekabet gücüyle ileri teknolojiye sahip 10 ÷lke arasına girmek için gereken adımları ivedilikle atacağız. Adalet devletini kudret ve şefkatle bezeyeceğiz.
- 4) Dünyanın dört bir yanında haklı olanın yanında duracağız. Mazlumların ezildiği, doğal kaynakların talan edildiği sömürü düzeni yerini er ya da geç daha âdil ve huzurlu bir dünyaya bırakacaktır. Güç dengeleri değişecek ve artık mazlumlar ezilmeyecek. Safımızı şimdiden tutalım. Daha adil bir dünya tesis etmenin yolu, ÷lkesini ve milletini seven, devletine sadakatle bağlı iyi yetişmiş nesillerin varlığına bağlıdır. Gönül coğrafyamızda kalbi Türkiye ile birlikte atan herkesle ortak idealde birleşip aynı şuurla hedefe koşacağız.

Dört ana başlığın odağında elbette istikbalimiz olan gençler var. Türkiye Yüzyılı hedeflerinin gereklerini yerine getirmeye hazır mıyız? Kâinatı belli amaçlar için yaratan Allah, uyulması gereken kuralları bildirmiştir. Tüm varlıklar O'nun kanunlarına uyar insanoğlu ise aklına, hevasına uygun yollar bulmakta mahirdir. Birbirimize güvenerek kendi kaynaklarımızdan beslenerek yenilenerek değerlerimizi koruyarak yol haritası inşa edelim. Temel esas olarak îman ve ahlâk meselesini öne alalım. Yola doğru kılavuzları izleyerek teslimiyetle girelim, işlerimizi ibadet şuuruyla yapalım, nefis tezkiyesini esas alan yaklaşımları geliştirelim. İnsan ile kâinat arasında kopan bağları insanlık yararına işler yapan gözü kara yiğitlerle birlikte yeniden kuralım. Bozulmuş olanı düzeltelim, hastalıkları tedavi edelim. Dilimizi, kültürümüzü koruyalım, sözü yüceltelim.

Toplumumuzda uzunca bir süredir yenilenme arzusu var. Bu arzuyu başkalaşma gibi görenler eliyle dîne ve maneviyata mesafeli kurumlar teşkil ettiriliyor. Bunların tahribatına mani olalım. Eski ile yeni, gelecekle modern olanın değişiminden ve dönüşümünden doğan bunalımları birlikte aşalım.

Üretken olalım, gençlerin meziyetlerinin artmasına yardımcı olalım; meziyetler daha çok üreten, daha az tüketen örnek nesillerin oluşmasına yardımcı olur.

*Suçlu arayanlar gençlere bakıp
“siz neden böyle oldunuz”
demek yerine “sizi buraya nasıl
getirdik” diye sormalı.*

Kuşatma altındayız;

Batı, ürettiği teknoloji, dayattığı kültürle insanlığı helâke doğru sürüküyor. Batılı kültüre eklenince gelenekten koptuk. Modernite ve rasyonalizm akli ifsad ederek toplumları helâke sürüklemeye peşinde. Dünya bir dönüşümün eşiğinde, dönüşümler sancılı olur, zamanla gerçekleşir. Yeni bir dünya kurmak için hazır olalım. Değerlerimizi yozlaştırarak amaca ulaşmamızı engellemek, için yürütülen saldırıları püskürtelim.

İslâm'ın çağrısını engellemek, öncü kuşakları hedefinden uzaklaştırmak için oyunlar tezgâhlanıyor. Yaşadığımız meydan okumalar gençlerde de bizde de tahribata yol açıyor. Sözünün eri, dürüst, namuslu, delikanlıların yetişmesine öncülük edelim. Hz Ömer ra *“Delikanlısı olmayan toplumların sonu hüsrân olur”* buyurmuş.

Niyetlerimizin saflığını koruyalım, şahsiyetli olalım, yeteneklerimizi geliştirelim. Gençlerin meydan okumaları aşmasını beklemeyelim, yolu onlarla birlikte inşa ederek problemleri birlikte aşalım. Dinamik, problem çözen, ufuklara bakmayı yeterli görmeyen, ufkun ötesinde beliren tehlikeleri sezen gençlerle geleceğe yürüelim.

İşler yolunda giderken huzurlu, mutlu olanlar dar zamanda suçlu aramaya başlayınca birlik ve bütünlük zarar görüyor. Birbirimizi teselli edelim, kimseyi darda, zorda bırakmayalım. Vazifeyi ihmâl etmek bizi sorunların girdabına düşürür. Üretken olalım, gençlerin meziyetlerinin artmasına yardımcı olalım; meziyetler daha çok üreten, daha az tüketen örnek nesillerin oluşmasına yardımcı olur.

Örnek nesillerin nasıl yetiştiğini unutmayalım. Peygamberimiz Mekke'de örnek nesilleri yetiştirmek için henüz 19 yaşında olan Erkam bin Eb'il Erkam'ın evini ibadet mekanı, tebliğ merkezi, eğitim ve davet üssü olarak kullanmıştı. İslâm'ın çağrısı o evde hassas, titiz şekilde gerçekleşti, öncü şahsiyetler orada yetişti. Oraya gelenler güzel yetiştirildiler, güzel ahlâk, sahih inanç, sâlim düşünceyle gönülleri fethedildi. Rablerini bildiler, benliklerini keşfedip kendilerini tanıdılar.

“Kalk ve uyar!” emrinin alınca ayağa kalktılar, bir daha oturmadılar, hidayete sevk eden mesajı, hikmetli sözleri kısa zamanda dünyanın her yerine taşıdılar. Dünya kriz içindeyken çok çalışmak gerektiğini, uymaya hakları olmadığını düşündüler. Fatiha suresi ile; hamd, teslimiyet, dua, istikamet şuuru öğrendiler.

Sorunlar elbette olacak.

Hayat sanal gerçekliklere kurban edilmek üzere. Teknoloji insanları kalbinden uzaklaştıran aparatlara dönüştü, sağlığımız bundan zarar görmeye başladı. Kelimeler yerine emojiyle konuşuyoruz imaj yükseldi, söz düştü. Medya ve sosyal medya ilgilerimiz ve tercihlerimiz sebebiyle ürüne dönüşerek satışa sunuluyoruz, buna dur diyelim.

Dijital çağla oluşan sanal dünya insanların gerçek hayattan kopmasına neden oldu. İnsanların hayatlarında köklü değişimler meydana geldi. Artık sosyal ilişkiler sanal platformlarda kuruluyor bu durum ruhsal ve psikolojik sorunları beraberinde getirdi.

İnsanlar arasındaki ilişkiler laçkalaştı, odaklanma sorunları arttı, hiperaktivite ve narsisizm yaygınlaştı. İnsanların ve toplumların huzursuzluğu ve memnuniyetsizliği arttı. Sözlerimiz gönüllerde karşılık bulmuyor, sokaklarımız bize ait olmaktan çıkıyor, çocuklarımız bize benzemiyor, kendi evimizde yabancılara dönüşüyoruz. Sosyal medya, yanıltıcı haberlerle doldu, bilgi kirliliği arttı, insanların düşünce tarzlarını etkilemeye başladı. Bencillik arttı, empati azaldı, kin ve nefret söylemleri bazı insanları kötülüğün kadrajında birleştirdi.

İnsanlar kendilerini sürekli başkalarıyla kıyaslamaya başladı. Bu durum ruhsal sorunların artmasına neden oldu. Toplumsal değerlerin ve dayanışmanın yerini kişisel menfaatler aldı. Sosyal medyadaki malumatlardan beslenen nereye koştuğu belli olmayan bezmiş kitleler, yeni nesiller zuhur etti. Ayrışmalar, ideolojik karşılıklar, nefret söylemi üzerinden arttı, insanların tahammül eşiği azaldı.

Gençler güçsüz kalıyor, nereye atıldığı belirsiz kör kuyulara mahkûm gibiler. Birlikte yaşamak insanlara iyi gelirdi, şimdi yük gibi görünüyor. Yalnızlık ve boşluk gibi hastalıklar yayıldı, bunlar insanları kötülüğe kurban olmaya, duyguları yanlış yönetmeye, kararsızlığa sebep oluyor. Çoğu insan akrabalarından, toplumsal ilişkilerden, ailesinden uzaklaştı. Mut-suz, umutsuz hayatın temelinde mâna boşluğu veya anlamsızlık vardır.

Gençlik akıldan ziyade hislerle, duygularla hareket eder. Hormonal olarak hızlı gelişen gençler; hareket olarak yavaşladı, duygusal yönden içe kapandılar, obezite arttı, bazıları kâinattan koptu. Yalnız yaşama isteği arttı, İslâm'ın cemaat vurgusu ile çelişen kaçışlar başladı. Heyecanlar, zevkler, geçici mutluluğu ebedî saadete tercih etme sebebi olabilir, dikkat edelim.

Bir şeylere mecbur kalarak yaşamak yalnızlığı katlanılamaz hale getiriyor. Gösteriş öne çıktı, görünür olan dindarlık, değerlerde yaşanan gerilemelere engel olmuyor. Bazı gençler çok sabırsız, az emekle kolay

Gençler yeni bir iklimi inşa etmenin mümkün olduğunu bilerek mücadele edecekler. Direniş ruhuyla yaşayarak yeniden diriliş için var güçleriyle gayret edecekler “Umut en son ölen şeydir!” diyerek çalışacaklar.

Gençlerde siyaset azaldı, daha çok çevre, hayvan hakları, teknoloji, spor ve müzik konuşulan dönemdeyiz. Dinî, siyasî ve iktisadî yapılar ahenk içinde olursa devlette düzen, millette huzur olur.

ve fazla kazanma, hızlı tüketme peşindeler. Ücretli çalışmayı eksiklik ve eziklik gibi görmeye başlayanlar var. Macera arayışları tutkuları onları sürekli yeni şeylere hazır olmalısın duygusuna sevk ediyor. Bir işte sebat etmek, aynı işi uzun yıllar yapmak hoşlarına gitmiyor. Masa başında az emekle çok kazandıran işlere girme, ilişki ağlarıyla yükselme istekleri artan bir kitle var. Bazıları ise “Ne iş olsa yaparım” diyor. Sun’i gündemler arttı, aklımız, zihnimiz esir alınıyor, hedeflerimize kilitlenemiyoruz.

Dünya sistemini yöneten egemenler türlü numaralarla gençleri radikal söylemlere itmek istiyorlar. Apolitik tutumlar yaygınlaştı, sanal kumar, ahlâksızlık arttı, futbol endüstrisi büyüdü, içe kapanma ve suskunluk çoğaldı. “Bir şeye ait olmadan inanma” veya “inanmadan ait olma” denen “Sekülerleşme” yayılıyor.

Gençlerde siyaset azaldı, daha çok çevre, hayvan hakları, teknoloji, spor ve müzik konuşulan dönemdeyiz. Devlette düzen, millette huzur için Dinî, siyasî ve iktisadî yapılar ahenk içinde olmalı. Aksi kutuplaşma doğurur, çatışma sebebi olur. Hayatın akışında var olan güzellikleri sadece siyasî pratik üzerinden okumak, siyaseti iyiliğin tek ölçüsü görmek, dünyevî olanı manevî olana tercih etmekle sonuçlanıyor. Siyasetin dili ve tarzı değişmeli. Siyaseti iyiliğin tek ölçüsü olarak görmeye başlayanlar baş olma arzusuna kurban oluyor. Varlığını siyasî yapılara mecbur ve mahkum görenler ayrı bir dert... Ötekini hesaba katan, kardeşlik iklimini büyüten, değerlerini savunan bir merhamet dili kuralım.

Radikal savrulmalar huzuru tüketir. Boşluktan istifade eden ‘Radikal akımlar ve Neo Selefiler’ gidişattan Tanrı’nın memnun olmadığına, toplumları hizaya sokmak için kendilerinin görevlendirildiğine inanırlar. Hizaya gelmeyenlerin bir an önce cezalandırılmasını isterler! Böyle sapsalmalara karşı uyanık olalım, doğru anlayışlara sahip olalım ‘Tanrı’nın kılıcıyız’ “intikam görevlileriyiz” gibi yaklaşımları yokluğa mahkûm edelim.

Gençler yıkımın ve inşanın kilit taşıdır, büyüklerinde gördükleri bazı çelişkiler sebebiyle “Geleneksel İslâm” anlayışından uzaklaşıyor, bireysel dindarlığa koşuyorlar. Sahih akideden, cemaat ruhundan kopuyor, arzuları ile değerleri arasında bocalıyorlar. İçe kapanıyor birlikten, bütünlükten uzak kalıyorlar. Bunalıma düşüyor, bir derneğe, vakfa veya manevî oluşuma girmekte zorlanıyor, kimlik ve aidiyet krizi yaşıyorlar. Okumayı değil yazmayı, aramayı değil bulmayı, koşmayı değil yürümeyi, aceleyle hüküm vermeyi tercih ediyorlar.

Çıkış yolu mümkün;

İman ve ahlâk krizi var, neye, niçin, nasıl inanmak gerektiğiyle ilgili derin şüpheler sardı her yeri. Oluşan girdaptan nasıl çıkacağımıza birlikte karar verelim. Korkuları aşalım, yola umutla çıkalım. Bu girdaptan ekonomiyi esas alarak çıkamayız. Çare; köklere dönüştür; bazı gençler büyüklerini, inançlarını, değerlerini, bilmiyorlar. Dedelerinin hayatlarından habersiz büyüyorlar. Kuşaklar arasında kültür ve değer aktarımı azaldı, bunun suçlusu onlar değil biziz, onların dünyalarına giremedik. Gelenek yara almış, aile değerleri yitirilmiş, kültür unutulmuş, ahlâkî zafiyet artmış durumda.

Büyükler gençlerin sürekli bir yerlere veya bir şeylere geç kaldığını düşünürler. Gençler bizim hakkımızda kusurlarımızı görerek karar verirler. Onları böyle düşündükleri için suçlamamalıyız.

Tecrübeleri az olduğu için kolay güvenip bağlanırlar. Aldatıldıklarını anlayınca nefret etmekte aşırıya kaçabiliyorlar. Şahsiyetleri zedelendi, iradeleri eritildi, sağduyulu, olgun yaşama imkanları azaldı. Gençler suçludur diyerek faturayı onlara yıkmak rahatlık oluşturabilir, bu durum problemi anlamaya ve çözmeye yetmez.

Çocuklarımıza Kur'an'la Resûlullah ile, kainatın yaratıcısı ile doğru iletişim kurmayı öğretmiyoruz. Gençler bir yerlere gitmiş değiller, onları taşıdığımız yerde duruyorlar. Hastalıkları onlara biz bulaştırdık. Onları tedbirsizlik veya ihmâlkârlık sebebiyle kötülüğün pençesine ittik. Suçlu arayanlar gençlere bakıp "siz neden böyle oldunuz" demek yerine "sizi buraya nasıl getirdik" diye sormalı. Kötü gidişin suçluları onlar değildir, onlara yanlış rehberlik eden, onları kendi gerçekleşmemiş hayallerinin laboratuvarı gibi görenlerdir.

Çocuklar, gençler akranları arasında daima en önde olsun, her yarışta birinci olsunlar, sınavlarda herkesi geride bıraksınlar istiyoruz. Akademik eğitim sonucu alınan diploma ile kişisel gelişim kurslarında öğrendikleri bilgi kırıntıları benliklerini azdırdı, nefisleri şaha kalktı, sahte özgüven patlaması yaşattı. Kişisel gelişim, meditasyon, yoga vb yollarla balonlar gibi şişiyorlar. Biri iğne batırsa veya üflemeği bırakırsa söner patlarlar. Kişisel gelişim kursları ve kitapları fitratımızda var olan erdemlerden utanma hissini, iffeti içimizden söküüp atmaya öneriyor. Sonuç; emeğin, alın terinin kıymeti azalıyor.

Gençler bir yerlere gitmiş değiller, onları taşıdığımız yerde duruyorlar. Hastalıkları onlara biz bulaştırdık. Onları tedbirsizlik veya ihmâlkârlık sebebiyle kötülüğün pençesine ittik.

Gençlere içlerindeki coşkuyu hikmetle yöneten anlayışlı ve basiretli davranmanın yollarını gösterelim, örnek olalım. Şahsiyet sahibi, sorumluluk şuuruyla yaşayan, hayatına kurallarla yön veren, doğru sorular soran örnek insanlar olalım.

Peki ne yapmalıyız?

Bize yeni bir nefes lâzım. Sağlıklı nesiller yetiştirelim, onlara tahrib edilmemiş bir dünya bırakalım. Onlarla konuşalım, sohbet edelim, onları aha çok dinlemeye, anlamaya çalışalım, zayıflayan bağları yeniden kurmak için yollar arayalım. “Cihad şuuruyla” hareket edelim. Cihad “İslâm ile insanlar arasına konulan engelleri ortadan kaldırmaktır” denir, bu uğurda mücadele edelim. “Önce ahlâk ve maneviyat” anlayışını gündemimize alalım. Dindarlıktan önce ahlâkı esas alalım. Ahlâk; fitrata dönmek, duyarlı olmak, kimseye zarar vermemek, kimsenin kötülüğü için çalışmamak, sözünde durmak, emanetleri korumak, her canlıyı aziz bilmek, esirleri, yetimleri, yolda kalmışları ve miskinleri doyurmak ile başlar.

Gençlere örnek olalım, içlerindeki coşkuyu hikmetle yöneten anlayışlı ve basiretli davranma yollarını gösterelim. Şahsiyet sahibi, sorumluluk şuuruyla yaşayan, hayatına kurallarla yön veren, doğru sorular soran örnek insanlar olalım. Erdemli insanlar olarak fazilet yarışına girelim ki zamana ve mekâna değer katabilelim...

Varlığımız sebebiyle kimse bizi kendilerini aldatanlarla denk görmesin, gençler tedirgin yaşamasınlar. Yorulan, umudu azalan yaşlanacak omuz arar, gençler yaşlanacak omuz bulmakta zorlanıyor. Suçlu aramayı bırakalım, çare arayalım. İnsan çaresiz kalınca daha fazla anlaşılmak ister.

Önceliklerimizi doğru belirleyelim. Her zaman kurtuluş imkânının var olduğunu unutmayalım. Düzgün yaşayan, ıslah edici, sorumluluk şuuruyla hareket edenler küçük hesaplar peşinde olmazlar. İtidal üzere yaşayalım, ifrattan ve tefritten uzak duralım. Yol insanı olgunluğa taşır. Yolculuk takvâ ile bezeli ‘Kemâle yolculuk’ tur. Bu yolda üzerine bastığımız yer ile içinden geçtiğimiz zamanı idrak edelim. Fetö vb istismar odaklarına karşı dikkatli, duyarlı olalım. Yapılacak işleri tasnif edelim, terk edilmesi gereken şeyleri terk edelim.

Medeniyet yürüyüşü hikmet ve basiret sahibi olmayı gerektirir. Kendisini bu anlayışla yarınlar hazırlayan gençlik en kıymetli hazinemizdir. Milletimizin umudu olan gençler yarın için hazır olmalı. Bilgiyi bilgelikle harmanlayacak bir anlayışla elbirliğiyle yarınlar yürümek için gayret etmelidirler. Gençler madde ile mânâyı harmanlayarak, hastalıklı durumlardan uzak durarak, geleceği kuracaklar. Ötekini hesaba katarak, değerlerin önemini idrak ederek yaşayacaklar.

Çağımızın öncüleri olan gençleri hakikat şuru ile besleyelim, öncülerini onlara tanıtalım. Her devir “çelik çekirdek” olan bir öncü kuşak eliyle tarih yapar. Ashab-ı Kehf 309 yıl uyutulduktan sonra uyandırılın-

ca uğruna şehri terk ettikleri değerlerin hâkim olduğunu gördüler, mutlu oldular. Aynı yolda yürüyerek benzer sonuçlar alınabilir. Gençler yeni bir iklimi inşa etmenin mümkün olduğunu bilerek mücadele edecekler. Direniş ruhuyla yaşayarak yeniden diriliş için var güçleriyle gayret edecekler *“umut en son ölen şeydir”* diyerek çalışacaklar.

Emaneti gelecek kuşaklara huzurla teslim etmeyi beklemeliler. Merhamet medeniyetini kuran ‘Anadolu Erenleri’ devletle toplum arasında sağlıklı bağlar kurarak bunu inşa etmişlerdi. Çağımızda yaşamış irfan yolunun temsilcisi Haluk Dursun merhumun kulağa küpe gönle sürür veren nasihatlerine kulak verelim; *“Öncelikle sıradan ve sürüden olmayın. Herkesten farkınız olsun, parmakla gösterilecek özellikleriniz, âlâmet-i fârikalarınız olsun. Büyüklerle vakit geçirin, onların engin tecrübelerinden ve bilgilerinden yararlanmaya gayret edin. Çünkü onlar hayatın çemberinden geçmiş, eskilerin tabiriyle “görmüş, geçirmiş insanlardır.”*

Çözölmelerin arttığı, yabancılaşmaların çoğaldığı, çatışmanın yayıldığı yerde neyi neye göre tarif etmek gerektiği konusunda farklı bakış açıları ve anlayışlar oluşur. Bu farklılıklar nasıl tavır almak gerektiğiyle ilgili fikren bölünmelere, tutarsızlıklara sebep olur. Taha Abdurrahman; *“Uzun zamandan beri ufku muza musallat olan düşünce üretme kaybindan kurtulamazsak, ‘kurak, uçsuz bucaksız sahralarda yolunu kaybetmiş kimseler gibi helak oluruz’ Çözüm bizi salâha ve felâha erdirecek olan hedefleri doğru tayin edip ‘büyük düşünceler üretmekten’ geçiyor”* der. Büyük düşünelim, büyüklük taslamayalım. Toprağa, tabiata, kâinata dönelim. Uyulması gereken yol haritasını sadece gençlere değil kendimize hatırlatan bir çağrı ile bitirelim:

Birine Kur’an öğretelim.

Bir davamız ve idealimiz olsun.

Bir kitap yazmaya gayret edelim.

Bir yoksulu giydirelim ve doyuralım.

Bir sadaka verelim.

Bir fidan dikelim.

Bir yabancı dil öğrenelim, herkese seslenelim.

Çiçeğin açışını izleyelim, dalından meyve, sebze toplayalım, bir kuzunun doğumuna şahitlik edelim.

Ama asla sıradan ve sürüden olmayalım.

Birine Kur’an öğretelim. Bir davamız ve idealimiz olsun. Bir kitap yazmaya gayret edelim. Bir yoksulu giydirelim ve doyuralım. Bir sadaka verelim. Bir fidan dikelim.

Değişen Güç Parametreleri ve Türkiye

PROF. DR. BİROL AKGÜN

Türkiye Maarif Vakfı Başkanı

DÜNYA siyaseti ekonomi-politik olarak büyük bir dönüşüm dönemine girmiş durumda. Değişim sürecinin yönünü belirleyen şey ise insanlığın geliştirdiği bilimsel icatlar ve teknolojik gelişmeler kadar, küresel ısınmaya bağlı iklim değişiklikleri, kitlesel göçler, doğal afetler ve salgın hastalıklar gibi insanların ve devletlerin denetleyemeyeceği olağanüstü boyutlardaki âdeta kıyamet senaryosunu andıran değişiklikler. Kaldı ki tekno-kapitalist çağın yeni bir boyuta evrimini haber veren Dijital Çağ veya Yapay Zekâ çağının getirdiği öngörülemez hızdaki gelişmelerin insanların, toplumların, ülkelerin ve topyekûn küresel sistemin işleyişini nasıl etkileyeceğini kimse bilmiyor. İçinden geçtiğimiz geçiş döneminin yarattığı şartlar tam anlamıyla bir kaos ve belirsizlik çağını tanımlıyor. Eski liberal düzenin tüm norm, değer ve kurumlarıyla çözümlenerek işlevsiz kaldığı, yeni düzenin kimler tarafından, hangi şartlarda ve hangi parametrelere göre şekilleneceğini bilmediğimiz bir alaca karanlık siyasi atmosferde yaşıyoruz.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında galipleri tarafından kurulan Liberal Uluslararası Düzen çözülürken, küresel sistemde iç içe geçmiş çoklu bir kriz dönemi yaşanmaktadır: Bunlar, **1)** Uluslararası ekonomi-poli-

1990'lardaki büyük güçler arası uzlaşısı kaybolmuş, Birleşmiş Milletler, AGİT, NATO ve Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütler kendi iç sorunlarıyla uğraşmaya başlamıştır.

tik kriz, **2)** Küresel yönetim krizi, **3)** Normlar, değerler ve kurumların çözülüşü, **4)** İnsanlığa ilham verecek felsefî ve entelektüel liderlik (vizyon) eksikliğidir. Kronolojik olarak bakıldığında 11 Eylül'ün yarattığı toplumsal güvenlik krizi, Avrupa ve ABD eksenli 2008 finansal krizleri, Covid-19 pandemisinin yarattığı insanî krizler, ardından derinleşen sosyoekonomik krizler ile Ukrayna Savaşı'nın yarattığı küresel ölçekli güvenlik krizi küresel yönetim sistemi üzerinde büyük bir stres yaratmaktadır. 1990'lardaki büyük güçler arası uzlaşma kaybolmuş, Birleşmiş Milletler, AGİT, NATO ve Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütler kendi iç sorunlarıyla uğraşmaya başlamıştır. Üstelik Çin, Hindistan, Türkiye, Brezilya ve benzeri yükselen güçlerin uluslararası alanda artan ekonomik, siyasi ve askerî etkileri karşısında statü kaybına uğrayan Batılı aktörler aşırı tedirgin olmaya başlamış, giderek daha da saldırgan hâle gelmişlerdir. Kaldı ki fizikî dünya kadar, yeni ortaya çıkan ve son derece kırılgan olan her ülkenin kritik dijital altyapıları "*siber egemenlik*" alanları olarak tanımlanmakta olup artan ölçüde dış saldırılara maruz kalmaktadır. Korsanlıklara karşı NATO gibi ittifaklar ve hemen her ülkenin aldığı güvenlik tedbirleri yetersiz kalmaktadır.

Öte yandan Covid-19 pandemisinin yarattığı insanî krizler ve Suriye ve Ukrayna gibi çatışma coğrafyalarının ürettiği kitlesel göçlerin sonuçları klasik güvenlik kavramlarını ve buna bağlı geliştirilen güvenlik paradigmasını kökten sarsmıştır. Dünya nüfusunun %3'üne sahip bir süper güç olan ABD'nin pandemi dönemindeki insan kayıplarının neredeyse dünyadaki tüm ölümler içindeki payının %19'unu teşkil edecek kadar yüksek olmasının kendi toplumunda yarattığı güvensizlik ve ABD'nin imajını topyekûn sarsan krizle mücadelede Trump'ın sergilediği vurdumduymazlık ve insanî duyarsızlık insanların kafasındaki "*güçlü devlet*" olmanın anlamını ve buna bağlı olarak toplumların kamusal politikalarındaki önceliklerini gözden geçirmeye ve sorgulamaya itmiştir. Barry Buzan gibi eleştirel güvenlik çalışan uluslararası ilişkiler akademisyenlerinin 1990'lı yıllardan beri vurguladıkları güvenlik kavramının sadece bir ülkenin fizikî güvenliği olarak anlaşılamayacağı; güvenliğin merkezinde "*insan güvenliği*" olması gerektiği yaklaşımı bugünlerde çok daha önemli ve anlamlı hâle gelmiştir. Bu çerçevede devletin güvenliği kadar, bireysel özgürlüklerin sağlanması, ekonomik refahın sağlanması ve çevrenin korunması gibi daha geniş kapsamlı düşünülmelidir.

Esasen dijital teknolojinin insan ve toplum yaşamında yarattığı yıkıcı etkileri öngörmek, toplumlarda ortaya çıkan göçmen karşıtlığı, ırkçılık ve İslamofobi gibi akımlarla mücadele etmek ve özellikle pandemi, deprem ve diğer doğal afetler (*ki küresel ısınmaya bağlı olarak sıklığı artmak-*

Devletin güvenliği kadar, bireysel özgürlüklerin sağlanması, ekonomik refahın sağlanması ve çevrenin korunması gibi daha geniş kapsamlı düşünülmelidir.

Seçim sürecinde esasen Batı Bloku'na tam bağımlı bir Türkiye perspektifi ile tam bağımsız ve yeniden küresel düzenin kurucu aktörü bir Türkiye yaratma perspektifinin rekabetinde seçmenin çoğunluğu açıkça ikinci görüşü desteklemiştir.

tadır) ile mücadelede başarı göstermek için devletlerin ve toplumların krizlere karşı gösterdikleri “direnc ve dayanıklılık” ülkeler arasındaki güç hiyerarşisinde yepyeni bir parametre olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim Türkiye'nin insanî bakışlı yaklaşımıyla pandemi döneminde gösterdiği uluslararası toplumla dayanışma ve kendi halkına sahip çıkmadaki başarısı da ülkemizin imajını son derece güçlendirmiştir. Aşağıda bu yeni güvenlik yaklaşımları çerçevesinde 21. yüzyılda yeni oluşacak çok merkezli dünya sisteminin kurucu bir aktörü olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci yüzyılına hazırlanırken ülkemizin durumu analiz edilecektir.

Özgüvenli Türkiye'nin Grand Stratejisi

Türkiye AK Parti döneminde gerçekleştirdiği başarılı ekonomik ve siyasi dönüşüm süreçleriyle devlet kapasitesini ve toplumsal direncini artırarak büyük bir özgüven kazandı. Sonuçta ise dış politikada giderek daha bağımsız (*otonom*) ve daha millî politikalar geliştirmeye başladı. Bu özgüven sahibi güçlü Türkiye'nin kalıcı olması için, önce içerdeki toplumsal, siyasi ve ekonomik sistemin insan temelli olarak inşası, kurumsallaşması ve sürdürülebilir hâle getirilmesi gerekir. Devlet-Millet kaynaşmasının sağlanması, bireysel hak ve özgürlüklerin garanti altına alınması ve ekonomik refahın adil bir şekilde dağıtımını sağlayacak düzenin kurulması halk ve siyaset kurumları arasındaki güvenin istikrarı açısından kritiktir. Özetle Türkiye, yeni yüzyıl için demokratik zeminini tahkim ederken, dayanıklılığını artıracak devlet kapasitesini hızla inşa etmelidir.

Siyaset bilimi literatüründe her ülkenin dış siyasetinin temelde iç siyasetinin uzantısı olduğu bilinen bir hakikattir. Zira arkasında sağlam bir millî mutabakat bulunmayan dış politika uzun süre sürdürülemez. Bu nedenle Türkiye yüzyılının inşasında özlenen bir oyun kurucu ülke olabilmek için önceliğin iç siyasette toplumun millî kimliği ve devletin uluslararası alandaki rolünün ne olduğuna ilişkin ciddi bir tartışmaya dayalı uzlaşma yaratmak gerekir ki uluslararası sınamalar karşısında ülkedeki toplumsal direniş ve dayanıklılık sağlanabilsin. Şanlı 15 Temmuz direnişi ve 2023 seçimlerinde yaşanan siyasi tecrübe bu çerçevede bize çok ciddi ipuçları vermektedir. Seçim sürecinde esasen Batı Bloku'na tam bağımlı bir Türkiye perspektifi ile tam bağımsız ve yeniden küresel düzenin kurucu aktörü bir Türkiye yaratma perspektifinin rekabetinde seçmenin çoğunluğu açıkça ikinci görüşü desteklemiştir.

Aslında Türkiye'nin önünde uzunca bir süredir üç ana seçenek bulunmaktadır: **1)** Batı ile ittifakı genişletmek ve derinleştirmek, **2)** Batı-dışı

bir ittifak (örneğin Avrasya) ile ittifak kurmak ve bütünleşmek, **3)** Türkiye-merkezli yeni bir güç inşası üzerine stratejiler geliştirmek. Batı ile ittifak ve entegrasyon seçeneği son yetmiş yılda denenmiş, başarısız olmuş ve Türk kamuoyunun ilgisini ve güvenini büyük ölçüde kaybetmiştir. AB Parlamentosu'nun Türkiye ile üyelik müzakerelerinin sonlandırılmasına ilişkin 2023 Raporu ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "Türkiye'nin gerekirse AB sürecinden vazgeçebileceğine" ilişkin açıklamalarının ardında aslında iki tarafın karşılıklı olarak siyasi ilgisinin azalması yatmaktadır. Asya ülkeleri ise siyasi zihniyet ve ekonomik kalkınma modelleri ve kendi bölgesel güç politikaları nedeniyle Türkiye'nin güvenebileceği inandırıcı alternatif bir seçenek olarak görülmemektedir. Diğer taraftan, Türkiye'nin coğrafi konumu, siyasi ve tarihî geçmişi ve tecrübesi, Batı ittifakına dâhil olup Batı-dışı güçlerle/bloklarla da ilişkiler geliştirebilmesi, Orta Doğu ve Afrika, hatta Latin Amerika'da kurduğu ekonomik ve kültürel ilişkiler, Türk Dünyası ve İslâm dünyası için üstlendiği örnek olma rolü, medeniyetlerin ve kültürlerin buluştuğu bir merkez olması, küresel siyasal fay hatlarının kesişim noktasında yer alması ve daha sayılabilecek pek çok sebeple, Türkiye üçüncü seçeneği tercih edebilecek ve gerçekleştirebilecek potansiyele sahiptir. Türkiye'nin tarihsel birikimi, jeopolitiği, mevcut ekonomik yapısının sektörel çeşitliliği ve üretim kapasitesi, kapsayıcı ve kuşatıcı toplumsal ve siyasal kültürü böyle bir bölgesel liderliğe son derece elverişlidir. Burada belirleyici olacak şey ise böyle bir projeye inanan siyasi liderlik, güçlü bir entelektüel ve bürokratik kadro ile bunu destekleyecek toplumsal zihniyettir. İhtiyacımız bu vizyona uygun bir Millî Mefkure ve kamu felsefesi geliştirmek ve bunu halka mal edebilmektedir.

Mevcut ve yükselen güçlerin dünya siyasetindeki yeniden yapılanma süreçlerinde kendi milletlerinin uzun dönemli çıkarlarını korumak amacıyla geliştirdikleri gelecek vizyonları "Grand Strateji" olarak ifade edilmektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yılında açıkladığı "Türkiye Yüzyılı" vizyonu tam da Türkiye'nin bu yeni Büyük Vizyonu'nun dünyaya ilanıdır ve her boyutuyla içeriği zenginleştirilerek kararlılıkla uygulanmalı ve milletimiz için yeni bir "Kızıl Elma"ya dönüştürülmelidir. Türkiye yukarıda önerilen merkez ülke olma idealinin hayata geçirilebilmesi için öncelikle siyasi elitler ve kamu bürokrasisi için referans kaynağı ve davranış rehberi olacak ortak bir siyasi zihniyete, millî bir mefkureye ihtiyaç duymaktadır. Ülkede yaşayan herkesin üzerinde anlaşabildiği ortak bir uzlaşmayı yansıtacak böyle bir anlayışı geliştirmeden dışarıya yönelik tutarlı ve etkin söylem ve po-

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yılında açıkladığı "Türkiye Yüzyılı" vizyonu tam da Türkiye'nin bu yeni Büyük Vizyonu'nun dünyaya ilanıdır ve her boyutuyla içeriği zenginleştirilerek kararlılıkla uygulanmalı ve milletimiz için yeni bir "Kızıl Elma"ya dönüştürülmelidir.

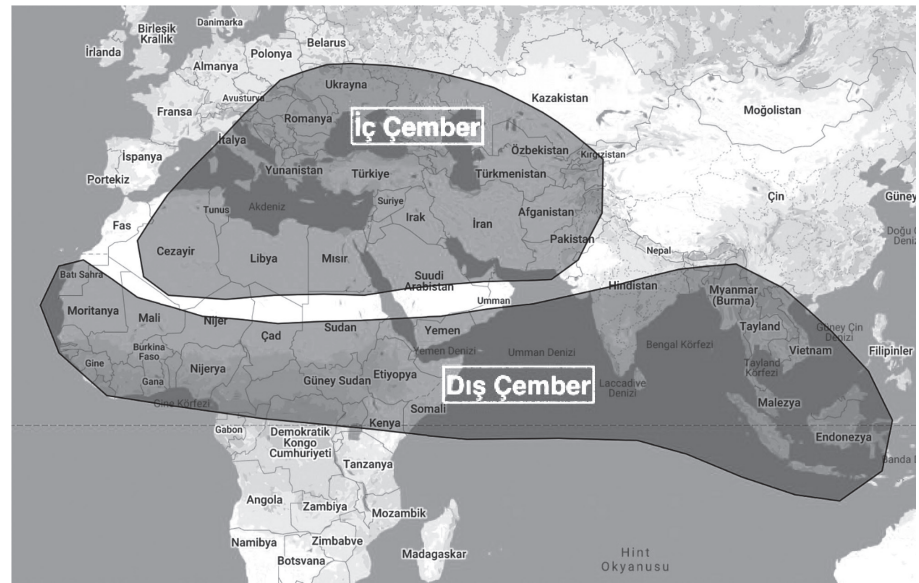
Türkiye yüzyılı yalnızca içerideki halkın değil yakın ve uzak coğrafyalardaki yaşayan dost ve kardeş ülkelerle de belli ölçüde ilişki, dostluk ve çıkar birliği geliştirmeyi zorunlu kılmaktadır.

litika üretmek oldukça zordur. Üretilen politikalar ve elde edilen başarılar da kalıcı olmayacaktır. 2023 seçimleri sonrasında içinden geçtiğimiz dünya ve Türkiye şartları yerli ve millî bir toplumsal zihniyet inşası için uygun bir dönem olarak değerlendirilmelidir.

Türkiye'nin Yeni Stratejisinin Etkileşim Alanları

Türkiye yüzyılı yalnızca içerideki halkın değil yakın ve uzak coğrafyalardaki yaşayan dost ve kardeş ülkelerle de belli ölçüde ilişki, dostluk ve çıkar birliği geliştirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin yeni stratejisi bölgesel ittifaklar temelli olmalıdır. Her bölgenin kendine özgü ekonomik, kültürel, siyasi ve sosyal dinamiklerine uygun, modern uluslararası siyaset ve hukukun meşru saydığı normlar çerçevesinde farklı iş birliği ve ittifaklar modeli geliştirilmelidir. Yeni stratejinin etkileşim ve entegrasyon alanları coğrafi olarak iki geniş bölgeden oluşmaktadır ki bunlar Türkiye'nin jeopolitik, jeoekonomik ve jeokültürel etkileşim alanlarıdır.

Birinci Bölge/ İç Çember: Balkanlar ve Doğu Avrupa, Kafkaslar ve Orta Asya, Güney Asya (*Afganistan ve Pakistan dâhil*), Orta Doğu ve Kuzey Afrika. Birinci Bölge, Türkiye'nin mevcut dış politika gündeminin önemli bir kısmını meşgul eden ülkeler coğrafyasıdır ve tarihsel olarak doğal etkileşim alanı olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla uzun dönemde daha yoğun bir ekonomi-politik entegrasyon için hazır bir siyasi meşruiyet zemini olduğu söylenebilir. Birinci Bölge özellikle Türkiye'nin yurt dışı eğitim-öğretim ve kültürel faaliyetlerinde tüm kurumlarımızca öncelik verilmesi gereken bölgedir.

Harita 1: *Büyük Türkiye'yi Kurma Stratejisinin Etkileşim Alanları*

İkinci Bölge/ Dış Çember: Sahra-altı Afrika ve Güney Doğu Asya ülkeleri sayılabilir. İkinci Bölgedeki ülkeler coğrafi olarak nispeten uzak olsa da belli açılardan kültürel ve ekonomik iş birlikleri açısından ortak projelere, dayanışmaya ve çok yönlü iş birliğine hazırdır. Türkiye'nin yeni diplomatik etki alanı olan bu bölgelerde ekonomiyi ve ticareti önceleyen iş birlikleri ile eğitim ve kültürel faaliyetlerin artırılması önem taşımaktadır.

Yeni dönemde Türkiye'nin kimliğinde Osmanlı'dan modern Türkiye'ye geçişte yaşanan toplumsal kırılmaları tamir edip, bin yıldır bize güç, enerji ve ruh veren tarihsel ve kültürel değerlere dayalı millet kimliğinin ihyası öncelikli bir stratejik tercih olarak görülmektedir. Zira tarihsel anlamda milletler arasındaki güç dönüşümleri ve kaymaları, irade sahibi devletler için beraberinde sert sınamalarla birlikte pek çok fırsatlar da getirmektedir. Tehditleri ustaca savuşturmak ve fırsatları milletimiz adına kalıcı jeopolitik kazanımlara dönüştürebilmek, krizlere karşı toplumsal direnci güçlendirebilmek için sağlam bir millî kimlik ve siyasi istikrar elzemdir. Önde gelen Batılı jeopolitikçilerden olan Fukuyama'nın son dönemlerde Devlet İnşası ve Kimlik üzerine; Kissenger'in da Dünya Düzeni ve Liderlik üzerine kitaplar yazmaları bu bağlamda oldukça manidardır.

Yeni Dönemde Ak Parti'nin "İnşa Edici" Rolü

AK Parti siyaseten ülkemizdeki halkın kahir ekseriyetini oluşturan Türk milletinin tarihten tevarüs ettiği tüm millî kimlik değerlerinin temsilcisi olan ve aynı zamanda halkın kendi değerlerini de koruyarak ekonomik kalkınma, reformculuk ve modernleşme yoluyla muasır medeniyetler seviyesine ulaşma arzularının taşıyıcısı bir parti olarak kurulmuştur. Bu *"değişimci muhafazakarlık"* çizgisinin fikrî köklerini Osmanlı'dan günümüze yolumuzu aydınlatan Ahmet Cevdet Paşa, Said Halim Paşa, Mehmet Akif Ersoy, Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç ve Erol Güngör gibi düşünürlerin eserlerinde bulmak mümkündür. Demokratik Cumhuriyet dönemimizdeki Menderes, Özal, Erbakan ve Erdoğan çizgisi ince nüanslarla bu siyasi çizgiyi temsil eder. Özeldense AK Parti ana kurucu liderliğini Türk siyasetinde İslâmî tonu daha yüksek olan *"Millî Görüş"* ekolü ile muhafazakâr sağ siyasetin neredeyse tüm renklerini bünyesinde birleştirerek büyümüştür. Nitekim geniş kitleler nezdinde AK Parti ve lider Erdoğan tarihsel konjonktür olarak halkı 28 Şubat darbesinin oluşturduğu boğucu siyasi atmosferden hızla çıkaracak, demokratik siyaseti vesayetçi yapılardan kalıcı olarak temizleyecek, kalkınmacı ekonomi politikalarıyla hem 2001 ekonomik krizinin etkilerini silecek hem de hızla halkın refah seviyesini yükseltecek bir reformcu aktör olarak görülmüş ve iktidara taşınmıştır. Başka bir deyişle, halk AK Parti'yi toplumsal değişimin taşıyıcısı ve millî iradenin temsilcisi olarak görmüştür. Millet AK Parti'yi kendisini ekonomi politik olarak güç merkezlerinden ve karar alma süreçlerinden uzak tutan eski elitist, jakobenist, dışlayıcı vesayetçi yapıları

*Yeni neslin zihinlerine
geleceğe ilişkin
toplumun uzlaşısına
dayanan yüksek
idealleri aşılardan
milletlerin büyük bir
medeniyet yürüyüşüne
başlaması mümkün
olmayacaktır.*

yıkmanın (*yapıbozuma uğratmak*) ve millet iradesine dayalı, müreffeh adaletli ve halkın değerlerini ve çıkarlarını önceleyen kalıcı bir siyasal sistem ve kamu yönetimi düzeni kurmak (*yeniden inşa*) için bir imkân olarak görmüştür.

AK Parti, lider Erdoğan ve teşkilat olarak son 20 yılda içerideki ve dışarıdaki vesayetçi odaklarla mücadelesinde oldukça başarılı oldu. Aslında 2001'deki parti programında öngörülenlerin çok büyük çoğunluğu 2010'lara gelindiğinde önemli ölçüde gerçekleştirildi. Halkın refah düzeyi ciddi şekilde arttı. Eğitim, sağlık, ulaşım, konut, şehirleşme ve altyapıda devasa adımlar atıldı. Deyim yerindeyse Türkiye'deki merkez sağ siyasetin tabanının istediği vesayetlin geriletilmesi ve eski Türkiye düzeninin yıkılması (*deconstruction*) anlamında AK Parti büyük zaferler kazandı. Bu süreçte AK Parti kırsal alandan göçle kentlere gelen geniş kesimlerin toplumsal ve siyasal alana entegrasyonunu da gerçekleştirdi. Ancak 2010 sonrası dönemde başarısız olan en önemli şey, siyasal reformlar ve ekonomik kalkınma başarılarının sağladığı siyasal ve ahlâkî meşruiyet zeminini, Türkiye'nin uluslararası alanda üstlendiği yeni aktif rolüne uygun şekilde içerideki eski ve yeni orta sınıflar arasında yapıcı diyaloglar geliştirerek ortak bir millî mefkûre ve yeni bir millî mutabakatın oluşturulmasıdır. Kürtlere yönelik açılım politikaları ve başörtüsü gibi muhafazakâr kitlelerin beklentilerini karşılamaya yönelik adımlar atılsa da, kutuplaşma, terör ve darbe girişimi gibi nedenlerle büyük uzlaşma maalesef gerçekleşemedi. Elitler arası ikna ve tartışma yoluyla büyük uzlaşmanın sağlanma ihtiyacı hâlen devam etmektedir. Böyle bir uzlaşma için siyasal inisiyatif geliştirmek öncelikle iktidar partisine düşse de eski düzenin değerlerinin taşıyıcısı olan aktörlerin de böyle bir tartışmaya samimice hazır olması gerekir. Yeni dönemde iktidarın ipuçlarını verdiği ve Türkiye Yüzyılı başlığı ile kavramsallaştırdığı Büyük Türkiye Vizyonu (*grand strateji*), 2024 yerel seçimleri esnasında ve sonrasındaki Sivil Anayasa yapma arayışlarının siyasal ve toplumsal zeminini güçlendirecektir. AK Parti içindeki AK Parti'nin geleceğine ilişkin yapılan kamusal tartışmalarda kullanılan "Devrimci Muhafazakârlık" söylemleri ve bazı muhalif entelektüel kesimlerde son zamanlarda yapılan "Post post-Kemalizm" tartışmaları bu anlamda ülkemiz adına cesaret vericidir.

Son on yılda televizyonlarda çok seyredilen tarihî diziler bir ölçüde orta yaş ve üstü için belli bir referans çerçevesi (*ilham kaynağı*) sunsa da, siyasal alanda elzem ve kalıcılık olacak olan şey ülke vatandaşlarına yönelik entelektüel derinliği ve tutarlılığı olan sağlam politik metinler üretmek ve bu referans kaynaklara ve değerler sistemine dayanan eğitim ve kültür politikalarının üretilmesidir. Zira yeni neslin zihinlerine geleceğe ilişkin toplumun uzlaşısına dayanan yüksek idealleri aşılardan milletlerin büyük bir medeniyet yürüyüşüne başlaması mümkün olmayacaktır.

Devletin ‘Büyük Stratejisi’

Şekil 1: Büyük Stratejik Vizyon, Milli Kimlik ve Eğitim-Kültür İlişkisi

Özetle, yeni dönemin en önemli konusu sadece yönetim sisteminin etkinliği ve dinamizmi değil, esasen ülke ve milletin geleceğine yön verecek bir “*grand strateji*” geliştirmek ve bu idealleri yansıtan ve herkesi kuşatacak kapsayıcı bir “*millî mefkure*” inşa etmektir. İHA ve SİHA alanında teknoloji geliştirmek kadar, millî eğitim ve kültür politikalarına da kafa yormak gerekiyor. Zira Nurettin Topçu’nun veciz biçimde ifade ettiği gibi, “*millî felsefesi olmayan milletlerin millî eğitimi olmaz.*” Önemli olan sadece fizikî altyapı ve teknolojik donanım değildir; “*millî mefkure*” inşa etmektir. Halka yön verecek kalıcı değerler belki daha çok inançlar, fikirler, düşünceler ve zihniyettir. Bu yaklaşım büyük Türkiye’nin inşasını sadece maddi bir güç ve kapasite artışı olarak görmez, bu güce ruh veren, anlam kazandıran bir medeniyet perspektifine dönüştürür. Yirmi yıllık AK Parti iktidarının Türkiye’yi dönüştürme hikâyesinde eksik kalan şey esasen bu kültürel boyuttur. Oysa Türkiye olarak bu değişimi hep beraber kararlılıkla sürdürmek ve başarmak durumundayız. Muhalefet adına bazen dile getirilen eski hâle dönmeyi ve son 20 yılda yapılanları yok sayacak restorasyon çağrıları gerçekçi değildir. Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılına girerken halkımızın kazandığı özgüvenle geleceği birlikte inşa etmeye çalışmak siyaseten en emin yoldur. Millî köklerimizi inşa eden tarihî ve kültürel kaynaklarımızı keşfedip, taşıdığı değerleri özümseyip, Cumhuriyetimizin yüzyıllık tecrübesine dayanarak, 21. yüzyıl şartlarına uygun olarak bizi daha insanî, daha güvenli ve daha dayanıklı kılacak bir toplumsal ve siyasal düzen kurarak dost ve kardeş ülkelere ümit kaynağı olmak ve öncülük yapmak ortak sorumluluğumuzdur.

Türkiye Yüzylında “Aileye Değer”

SEDİDE AKBULUT

Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürü

AİLE, evlilik müessesinin nikâh akdiyle inşa edildiği, tarih ve coğrafya değişse de kıymet ve konumunu koruyan sosyal bir yapıdır. Aralarında evlilik ve kan bağı bulunan, karı, koca, çocuklar, kardeşler vb. nin oluşturduğu toplum içindeki en küçük bütün veya özdeş soydan gelen, evlilikle genişleyen kimseler zinciri olarak tanımlanır (TDK). Aynı zamanda “destek ve dayanak” anlamına gelen ‘avl/‘ayl kökünden “birbirine muhtaçlığı” da ifade eder. Bu muhtaçlık, acizlik ve eksiklik demek olmayıp bilakis birbirini tamamlama anlamına gelmektedir. Hz Peygamber (s.a.v.)’in ifadesiyle kadın ve erkek aile çatısı altında birbirini bütünlemektedir.

Karı-koca olarak da ifade edilen eşler ailenin sorumluluğunu birlikte yüklenmektedir. Bu sorumluluk, bir yandan dinin ortaya koyduğu usul ve esaslarla çerçevelenmiş, diğer taraftan tarih, coğrafya, kültür gibi etkenler ve toplumsal kabullerle şekillenmiştir. Aile olmanın eş olmanın adımını atan nikâh, kadın ve erkek arasında ‘biz olma’ niyetiyle kurulan en güçlü bağıdır. Hukuki, ahlaki ve insani boyutlarıyla düşünüldüğünde nikâh, iki insan arasında birlikte yaşamının belli kurallarla ve sorumluluklarla yürütüleceğinin hukuki belgesi, ailede ahlaki değerlerin

Manevi değerler üzerine kurulan yuvalar geleceğin teminatıdır. Güçlü bağlarla kurulan aile güçlü toplumları oluşturacaktır.

güvencesi ve nesil emniyetinin teminatıdır. Nikâh, aile kurmanın ve bireylerinin hukukunu korumanın yanı sıra sağlıklı ve güçlü toplumlar oluşturmanın da en önemli adımı olarak görülmüştür. Zira manevi değerler üzerine kurulan yuvalar geleceğin teminatıdır. Güçlü bağlarla kurulan aile güçlü toplumları oluşturacaktır.

Hukuki zemine dayanan bu yapı süreç içinde geniş aile, çekirdek aile, tek ebeveynli aile gibi çeşitlenmelerle karşı karşıya kalmıştır. Bu çeşitlenmeler beraberinde algısal değişimleri de getirmiştir. Bu gelişim ve değişimler eşlerin birbirine karşı sorumluluklarının hakkaniyet ve adalet düzleminde yürütülmesini gerekli kılmaktadır. Ne var ki insan, kimi zaman hırs ve zaaflarına yenik düşerek, “haklar benim sorumluluklar senin” yaklaşımı içerisinde değişimi değerlerin kaybına mahkum edecek dönüşüme çevirebilmektedir. Ailenin hem yapısını hem de onda meydana gelen değişimi açıklamak için farklı kuramsal yaklaşımlar devreye girmiştir. Teorik bakımdan ailenin işlevselci, çatışmacı ve sembolik etkileşimci kuramlarda farklı değerlendirmelere tabi tutulduğunu görmekteyiz. Aileyi daima toplumun temeli olarak gören işlevselci kuram, sosyal hayatın düzenliliği ve devamı açısından diğer kurumların tam olarak karşılayamadığı fonksiyonların aile tarafından üstlenmesini önemsemiştir.

Aile işlevselliği göz önünde tutulduğunda bazen “sosyal bir yapı” bazen “tabii bir hukuk kurumu” bazen de toplumsal normları koruyan “değer aktarım mekanizması” olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda aile, sadece anne baba ve çocuktan ibaret bir sosyal grup olarak değerlendirilmemiş, güçlü bağları, etkin eğitimi, duygu doyumu ve değer aktarımı gibi pek çok fonksiyonu ile adeta varlığı koruyabilmenin adı olmuştur.

Ne var ki sanayileşme ve beraberinde gelen modernleşme süreci başta ailenin işlevselliği olmak üzere ekonomik, sosyal ve kültürel dönüşümlere yol açmakta aileye dair kabulleri geleneksel ve kültürel kodlardan kurtarayıp derken bir “değer” olmaktan uzaklaştırmaktadır. Unutulmamalıdır ki bir toplum milli ve manevi değerlerini, kültürünü, ailenin ve eğitimin içinden çekip çıkarırsa geleceğe doğru sağlam adımlar atamayacaktır.

Aileyi değer algısından uzaklaştıran ve varlığını tehdit eden temel hususlar şu başlıklarla sıralanabilir;

Şiddet Sarmalında Merhameti Kuşanmak/Aile İçi Şiddet

Şiddet, muhatabının kadın veya erkek, yaşlı veya çocuk oluşuyla yani cinsiyeti ve yaşıyla değerlendirilemez. Mağdurun bedeninde bıraktığı izin yanında kişilik ve ruhsal yapısındaki izler de kalıcı hasarlara meydan verebilir. Şiddet bir hak ihlalidir. Mağdurda çaresizlik ve güvensizlik oluşturur,

Merhamet, aile içinde emredici dili, hiyerarşik ilişkiyi, benmerkezciliği ortadan kaldıran bir değer olarak işlev görür. İlişkilerin dikey değil yatay bir düzlemde seyretmesini sağlar.

Kadına ve erkeğe düşen farklı toplumsal rolleri değil insani, vicdani ve ahlaki sorumlulukları yüklenerek adaleti tesis etmektir.

adalet algısında travmalara sebebiyet verir. Şiddet, cehaletin yansımasıdır. Cehaletinse adaleti ve hakkaniyeti yoktur. İslam'ın temel ilkelerinde zulüm yasaklanmışken adaletin tesis edilmesi emredilmiştir. İslam'ın ilkeleriyle bağdaşmayan insan onurunu yok sayan şiddet, kimden ve nereden gelirse gelsin insanlık suçu ve hak ihlali olarak görülmüştür.

Aile içi şiddetin en yaygın olan şekli kadına yönelik şiddettir. Elbette pek çok etkeni vardır. Kimi zaman “*namus cinayeti*” kimi zaman “*bana yar olmayan başkasına da olmasın*” bahanesi kimi zaman da “*hak etmiştir*” algısı pek çok kadının hayatına mal olmuştur.

Aile içi şiddet bir değer erozyonu sonucudur. Rum suresi 21. ayette aileyi var kılan, koruyan ve güçlendiren iki değer, sevgi ve merhamet olarak geçmektedir. Sevgiden yoksun adalet ve merhametten uzak bir anlayış güç uygulayacaktır. Şiddeti önleyecek olan hukuki düzenlemeler ve adli takipler elbette olacaktır, ancak koruyucu ve önleyici tedbirler olarak ifade edeceğimiz değer eğitimi aile bireylerini birbirlerine karşı hakkaniyete yönlendirecektir.

Merhamet, acıma hissinden doğan sığ bir esirgeyicilik değil, varlığın onuruna duyulan saygı ve beraberindeki şefkati ifade etmektedir. Merhamet gündelik kullanımda çoğunlukla acıma hissi iken aile içi ilişkiler özelinde yumuşak bir kalp, saygın bir dil ve etkin bir dinlemedir. Aile, muhatabını anlama ve anlaşılma ihtiyacının en yoğun yaşandığı ortamdır. Merhametli olmak da tam olarak bu ihtiyacı karşılamak demektir. Merhamet, aile içinde emredici dili, hiyerarşik ilişkiyi, benmerkezciliği ortadan kaldıran bir değer olarak işlev görür. İlişkilerin dikey değil yatay bir düzlemde seyretmesini sağlar.

Adalet, Paylaşma ve Fedakârlığın Gölgesinde Aile İçi Roller

Kız çocuklarının eğitim hayatına dahil olmaları, kent yaşamının tercih edilmesi, yaşanan ekonomik sorunlar karşısında aile bütçesine destek verme gibi gerekçelerle ülkemizde kadın istihdamında gelişmeler yaşanmaktadır. Bunun adı bazen “*ayakları yere sağlam basmak*” bazen “*ekonomik özgürlük*” olarak algılansa da kadın kazancıyla daha müreffeh bir yaşama talip olmuştur. Bu durum geleneksel aile içi görev dağılımını da etkilemiştir. Naslarla bizzat belirlenmeyen ev içi ev dışı sorumluluklar, toplumsal değişim ve gelişimin beraberinde getirdiği roller ile “*maruf*” ölçüsünde değişkenlik arz edebilir. Ölçü olarak zikredilen maruf un hakkaniyet, liyakat ve adaletin kuşattığı akli kabuller ile toplumun var ettiği vicdani telakkiler çerçevesinde çizilmesi gerektiği göz ardı edilmemelidir. Açıkça söylemek gerekirse kadının ekonomik kazanımı için çalışma hayatına katılması dış görev olarak kabul görülmekte, kazancı-

na da “hayat müşterektir” mantığıyla ortak olunmaktadır. Ancak ev içindeki işlerin kadının zorunlu iç görevi olarak görülme ve devam edilmesi ve erkeğin hayatı paylaşmayı sadece kazancı paylaşmak olarak görmesi değişimin kabulündeki tezatlığı sergiler. İşte tam da burada değerlerin gücünü ararız. Bu, ailede fedakarlıktır, ikramdır, ihsandır. Bunun için kadına ve erkeğe düşen farklı toplumsal rolleri değil insani, vicdani ve ahlaki sorumlulukları yüklenerek adaleti tesis etmektir.

Fıtratın En Temiz Hali Kadın ve Erkek /Kimliksiz Cinsiyet

Cinsiyet kavramı, erkekle kadının rol ve özne olmasına odaklıdır. Cinsiyet, temelde fizyolojik farklılıklara dayalı doğumla gerçekleşen biyolojik kimliktir. Toplumsal cinsiyet ise biyolojik farklılıklardan ayrılarak belirli bir toplumun uygun gördüğü sosyal roller, yaklaşımlar ve etkileşimler olarak ifade edilir. Sağlıklı kimlik inşasında değer aktarımlarıyla en önemli faktör aile olduğu gibi cinsel kimlik gelişiminde de ailenin rolü çok önemlidir. İlk olarak ailenin oluşumu ifade edilirken fıtrata uygun şekilde anne ve baba, kadın ve erkek vurgusu mutlaka yer almalıdır.

İdeal düzeyde baba vurgusu erkek çocuklar için kimlik kazanımında önemli bir basamaktır. Erkek çocuğun sosyalleşme süreçlerinde babayı etkin bir konumda anlamlandırılmaması yahut özümseyememesinden ötürü cinsel kimlik karmaşası söz konusu olabilir. Babanın aile içindeki konumu desteklenmeli ve ailede koruyucu, kuşatıcı, şefkat ve saygı unsuru olma rolü artırılmalıdır. Bununla beraber anne rolünün baskın bir güç haline gelmesi ve ölçsüz anne-kız bağlanması, pasif veya nobran baba örneği kız çocuğunun cinsel kimlik gelişimini de olumsuz etkileyecektir. Ebeveynler çocuklarını cinsel kimlik ve cinsel yönelim noktasında bilgilendirmeli yönelimin bir özgürlük olmadığını yaş ve gelişim basamaklarına göre korkutmadan ve merak ettirmeden paylaşabilmelidir.

Üzülerek görmekteyiz ki 21. yüzyılda transhumanist ve dijitalleşme teknolojileri bağlamında transgenderizm, queer teorileri ve LGBT hareketleri başlığında görsel algılar ve yaygınlaştırıcı söylemler gelişmektedir. Neslimizi koruyabilmemiz için etkin bir şekilde sosyal medyada gündeme gelen normalleştirme çalışmalarına karşı sözlü ve yazılı kültürel farkındalık çalışmaları yapılmalıdır. Aileyi ifsat ederek toplumsal ifsadı hedefleyen bu küresel tehdide karşı okul-aile iş birliği yapılmalı konuya karşı bilinçli refleksler oluşturulmalıdır.

Maruf/ İyilik ve İhsan İle Yolları Ayırma/Boşanma ve Nafaka

Türk toplumunda boşanmak önemli bir sorun, geri dönülemez bir felaket olarak görülmeyle birlikte boşanamamak veya boşandıktan sonra yeni bir hayat kuramamak da önemli sorunlardandır. Aileyi ayakta

Ebeveynler çocuklarını cinsel kimlik ve cinsel yönelim noktasında bilgilendirmeli yönelimin bir özgürlük olmadığını yaş ve gelişim basamaklarına göre korkutmadan ve merak ettirmeden paylaşabilmelidir.

Türkiye olarak bizim de kadim medeniyetimizden getirdiğimiz adalet, merhamet, saygı, fedakarlık, yardımlaşma ve paylaşma, iyilik, ihsan gibi değerlere eğitim hayatımızın ana basamaklarında yer verecek müfredatlar oluşturulmalı “aile hayatı” dersleri eklenmelidir.

tutmak kaygısı, ne olursa olsun aile devam etsin motivasyonuna dönüşmektedir. “Gelinlikle girdin kefenle çıkarsın” anlayışı kadın için mahkumiyet ve mağduriyete dönüşmektedir. Elbette asl olan yuvanın devamına yönelik çabadır ancak aile olmaktan uzaklaşmış, duygu birliği bozulmuş, aynı dili kullanmayan değer kaybı, aldatma, istismar, şiddet vakalarının yaşandığı evlerin selameti boşanma olacaktır. Boşanma tek tarafın yanlış ve ihmali ile olabileceği gibi her iki tarafın yanlışlarından da kaynaklanabilir. Sorun ne olursa olsun kimden kaynaklanırsa kaynaklansın çözüm vahiy diliyle “maruf” ölçüsünde yolları ayırmaktır. İyilik her iki tarafın da hakkıdır. Kötülüğü iyilikle sav emri zor olanı yapma görevidir. Elbette iyiliğin karşılığı iyilik ve daha da mislidir, herkesten beklenir ancak kötülük durumunda ödev maruf, ihsan ise iyilikte estetik ve özendir. Bu nedenle yollarını ayıran kadın ve erkekte beklenen ortak geçmişe saygı yeni geleceğe engel olmamaktır.

Türk Medeni Kanununun 175. Maddesinde; “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan taraf, kusuru daha fazla olmamak şartıyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.” denilmiştir. Maddede açıkça görüldüğü üzere nafakanın “süresiz” olarak talep edilebilmesi düzenlenmişse de mahkemelerin nafaka takdirlerini süresiz olarak hükmetmesi gerektiğine ilişkin amir bir hükme yer verilmemiştir. Buradan hareketle, mahkemelerin tarafların ekonomik ve sosyal durumlarına göre bir süre tayin etmesi pekâlâ mümkündür. Nafaka talebinde ve takdirinde de şartlar ve ihtiyaçlar göz önünde bulundurulmalı, muhatabı boşanan eş olarak değil insani mağduriyet olarak hakkaniyetle ele alınmalıdır.

Türkiye yüzyılında aileyi güçlü kılmak gücünü nesillere taşıyabilmek sadece hukuki düzenlemeler veya destekleyici sosyal politikalar ile mümkün olamayacaktır. Küreselleşen dünya yalnızlaşan insan içinde buldukları çıkmazdan değerler bütünüyle kurtulabileceğinin farkındadır. Özgürlükte sınır tanımayan Batı, insanın ve ailenin çöküşüne seyirci kalmayıp değer dünyasına bir başka deyişle toplumları güçlü kılan aileyi önceleyen normlara dönüş çabasıdadır. Türkiye olarak bizim de kadim medeniyetimizden getirdiğimiz adalet, merhamet, saygı, fedakarlık, yardımlaşma ve paylaşma, iyilik, ihsan gibi değerlere eğitim hayatımızın ana basamaklarında yer verecek müfredatlar oluşturulmalı “aile hayatı” dersleri eklenmelidir.

Bugün okullarda geçirilen zaman dilimi gözden geçirilmeli; ders kurs etkinlik derken çocukların evden, ebeveyninden koparıldığını görmekteyiz. Okulda geçirilen zaman ve okul sonrası planlanan takviyeler çocukları evden aileden uzaklaştırarak aile terbiyesinden mahrum bi-

rakmaktadır. Bu bağlamda mesai saatleri gözden geçirilmeli, çocuk ve ebeveynin birlikte olabilecekleri zaman genişletilmelidir.

Ayrıca televizyonlarda aile kanalları kurulmalı uygun aile modellerinden oluşan dizilerle değerler yeni yetişen nesillere iyice benimsetilmelidir. Modernleşmenin aile için bir gerilim ve tehdide dönüşmesinin önüne geçilmeli, özellikle genç çiftleri rahatlatacak tedbirlerin alınması gerekmektedir. Kadının çalışma hayatına dair istek ve çabasının önüne geçmek veya bu çabayı yok saymak yerine ekonomik, hukuki ve sosyal düzenlemelerle konuyu ele alarak bu süreci normalleştirmek gerekmektedir. Çalışma hayatı ile aile hayatı arasında dengeyi sağlayacak düzenlemelerde değerlerimize özellikle önem verilmelidir. Aile birliğini, aile bütünlüğünü destekleyen çalışma şartlarının oluşturulması; kadının yetkinlik ve kapasitesine uygun imkânların sağlanması için sosyal politikalar geliştirilmelidir.

Yaşlı dünyamızın önlenemez sonuna giderken her geçen gün farklı etkenlerle gerçekleşen değişim ve dönüşümden bahsetmiştik. Değişime karşı durmak ya da engellemeye çalışmak yel değirmenlerine savaş açmak gibi olacaktır. Kazananı belli olan savaşa girmek peşin yenilgi demektir. Değişim rüzgârını kendi lehimize çevirmek bireysel ve toplumsal düzeyde olabilecek en etkili yaklaşım olacaktır. Bunun için; değişimi faktörleriyle kavrayacak zihin, makul karşılayacak olgunluk, ufuk verecek vizyon, ön alabilecek kabiliyet ile birlikte “değer kazanımı, insan, toplum ve vatan sevgisi” kaçınılmazdır.

Bütün bunlarla beraber değişen şartlar dönüşen kabuller her şeyin kötüye gittiği algısı da yanıltıcı olduğu kadar çözüme giden yollar için de caydırıcıdır. “Eyvah gençlik elden gidiyor” söylemi gençlerin gitmesini durduramayacağı gibi “eyvah aile yıkıldı” söylemi de aileyi tehdit eden etkenlere fırsat oluşturacaktır.

Türkiye yüzyılı değerlerin yüzyılı olacaktır. Yüzyıllarca bizi biz yapan, defalarca yıkılıp yeniden kurduğumuz devletleri devlet kılan, 15 Temmuz’u demokrasi bayramına dönüştüren sahip olduğumuz değerlerdir. Aile hayatımızı kaim ve daim kılacak olan milli ve manevi değerlerimizdir. Her bir değeri hukuki ve sosyal düzenlemelere zemin kılmakla en önemli ve etkin adımlar atılmış olacaktır.

Türkiye yüzyılı değerlerin yüzyılı olacaktır. Yüzyıllarca bizi biz yapan, defalarca yıkılıp yeniden kurduğumuz devletleri devlet kılan, 15 Temmuz’u demokrasi bayramına dönüştüren sahip olduğumuz değerlerdir.

Hukuk ve Adalet Temelinde Haklının Yüzyılı

ABDULHAMİT GÜL

TBMM Gaziantep Milletvekili • Adalet Eski Bakanı

İNSANIN yeryüzündeki serüvenine anlam ve değer katan temel kavramlardan biri adalettir. İki insanın bir araya geldiği andan itibaren adalet ve hukuk kavramı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle binlerce yıldır adalet, toplumun varoluş meselesi olarak konuşulmakta, tartışılmaktadır.

Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN, toplumsal hayatın en önemli konusu olan adalet ve hukuk perspektifinin Türkiye Yüzyılı'nda yeniden inşa edilmesi için, yine milletimizi adres gösterdi. "Gelin birlikte inşa edelim" çağrısı her alanda olduğu gibi hukuk çerçevesinde de oldukça kıymetli bir çağrıydı. Zira "Haklının Yüzyılı"na giden yolda hukukun, doğrudan dokunduğu noktadan, insanımızın kendisinden doğması bir zarurettir. Tam burada bütün kanunların ve yargı kararlarının temelini oluşturan "anayasa" akıllara gelmektedir. Anayasanız ne kadar güçlü ise, hukuk sisteminiz o kadar güçlüdür. Anayasanız ne kadar özgürlükçü ise, vatandaşın temel hak ve hürriyetleri o denli sarsılmazdır. Anayasanız ne kadar sivil ise siyaset kurumu vesayetten o kadar aridir. İşte bu yüzden 'Haklının Yüzyılı'nı oluşturmak için işe; sivil, demokratik ve özgürlükçü bir anayasadan başlamamız gerekmektedir.

"Haklının Yüzyılı"na giden yolda hukukun doğrudan dokunduğu noktadan, insanımızın kendisinden doğması bir zarurettir.

Toplumsal sözleşme iradesi Türkiye Yüzyılı Vizyon Belgesi'nde ortaya konulmuştur. Ruhuna darbenin sindiği anayasaya, Türkiye'nin tahammülü yoktur. Buradan doğan sorunların değişen toplum ve hukuk sistemi ile her geçen gün daha girift bir hal alması, yeni anayasanın çoğulcu bir anlayışla yapılması zarureti ortaya koymaktadır. Bu sorunların kalıcı bir şekilde çözümü, siyaset kurumunun görevi ve ödevidir.

Yeni anayasamızın muhatabı nasıl ki; 85 milyon vatandaşımız ise, inşa sürecinin mimarı da toplumun bütün kesimleri olmalıdır. Anayasanın hazırlanma sürecinde şüphesiz hukukçularımıza, sivil toplum kuruluşlarımıza ve akademisyenlere; esas itibarıyla toplumun bütün kesimlerine büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Akabinde siyasetin de toplumumuzun beklentisine kulak vererek, gerekeni yapması beklenmektedir. Türkiye'yi adalette, ekonomide, sağlık ve eğitimde, kısaca her alanda en üst lige taşıyacak bu çalışmanın lokomotifi olmak için, taşın altına elimizi değil tüm vücudumuzu koymaya hazırız, kararlıyız. Yeni anayasayı yapabilmek, siyasetin güçlenmesi için turnusol kağıdı olma özelliği taşıyor. Yeni sivil anayasayı Türkiye Yüzyılı'nın anahtarı olarak değerlendiriyoruz. Bu nedenle yeni anayasayı, Türkiye Yüzyılı'nın öncelikli hedeflerinden görüyoruz.

Kanun Devleti Değil Hukuk Devleti

Hukuk ile kanunun örtüşüp örtüşmediği, bazen tamamen farklı misyonlara sahip olup olmadıkları da başka bir tartışma konusudur. Şüphesiz, Haklının Yüzyılı'nda bizim ihtiyacımız olan "Kanun devleti" değil "hukuk devleti"dir. Hukuk devletinden kastımız; hukukun evrensel standartlarını koruyan, geliştiren ve insan haklarına, hukukun üstünlüğüne dayanan bir anlayışın tezahürüdür. Hukukçunun mesleki kalitesinin ölçütü, sadece kanunu uygulama kabiliyeti değildir. Hukuk; tarihiyle, sosyolojisiyle ve felsefesiyle, insanı ilgilendiren topyekun bir disiplindir. Hukukun özü; toplumun kendi tecrübeleri, evrensel kurallar ve güncel gelişmeler ile harmanlanarak şekillenir.

Elbette hukuk pratiği dediğimiz olgunun kalitesi, insan unsuru ile kamidir, varlığını ise kaliteli hukukçulara borçludur. Bunun yolu eğitimden geçmektedir. Hukuk fakültelerini taş duvardan ibaret göremeyiz. Hukuk fakülteleri; yargıcın vereceği kararın, savcının kaleme alacağı iddianame-nin, avukatın savunmasının yani en nihayetinde hukuk sisteminin hak ve özgürlük anlayışının ilk ocağı, temel mektebidir. Bu temel felsefeyi üniversite koridorlarına aşılatabilmek demek, hak ve haklı kavramının siyasi düşüncesinin olmayacağını, savunma hakkının duruma ve mahkeme salonuna göre değişmeyeceğini, teminat altına almak demektir. Bu

Türkiye Yüzyılı'nda güçlüünün haklı değil, haklının güçlü olduğu, ideal bir yargı sisteminin inşasını başarmak istiyoruz.

85 milyon vatandaşımızın
“Bu benim anayasam!”
dediği anayasayı yapmak
tarihi bir ödevdir.

perspektifle meslek hayatına adım atanlar, adalet yolculuğunda tuğla üstüne tuğla koyarak, bilge hukukçular haline gelecektir. Bu konuda özellikle üniversitelere ve akademi dünyasına önemli görevler düşmektedir.

Bir hukukçuda olması gereken temel vasıf objektifliktir, önyargısızlıktır. Hukukçunun ön yargılarından arınması, hukukun nesnel ve tarafsız olmasını sağlayacaktır. Ön yargı, masumiyet karinesini temelinden sarsar, adil yargının düşmanıdır. Masumiyet karinesi Anayasa'nın 38'inci maddesinde, apaçık temel bir kural olarak yer bulmaktadır. Bu kuralın ihlali, yargılamanın bütün aşamalarına tesir edeceği gibi, aynı zamanda kişinin lekelenmeme hakkını da ortadan kaldırır.

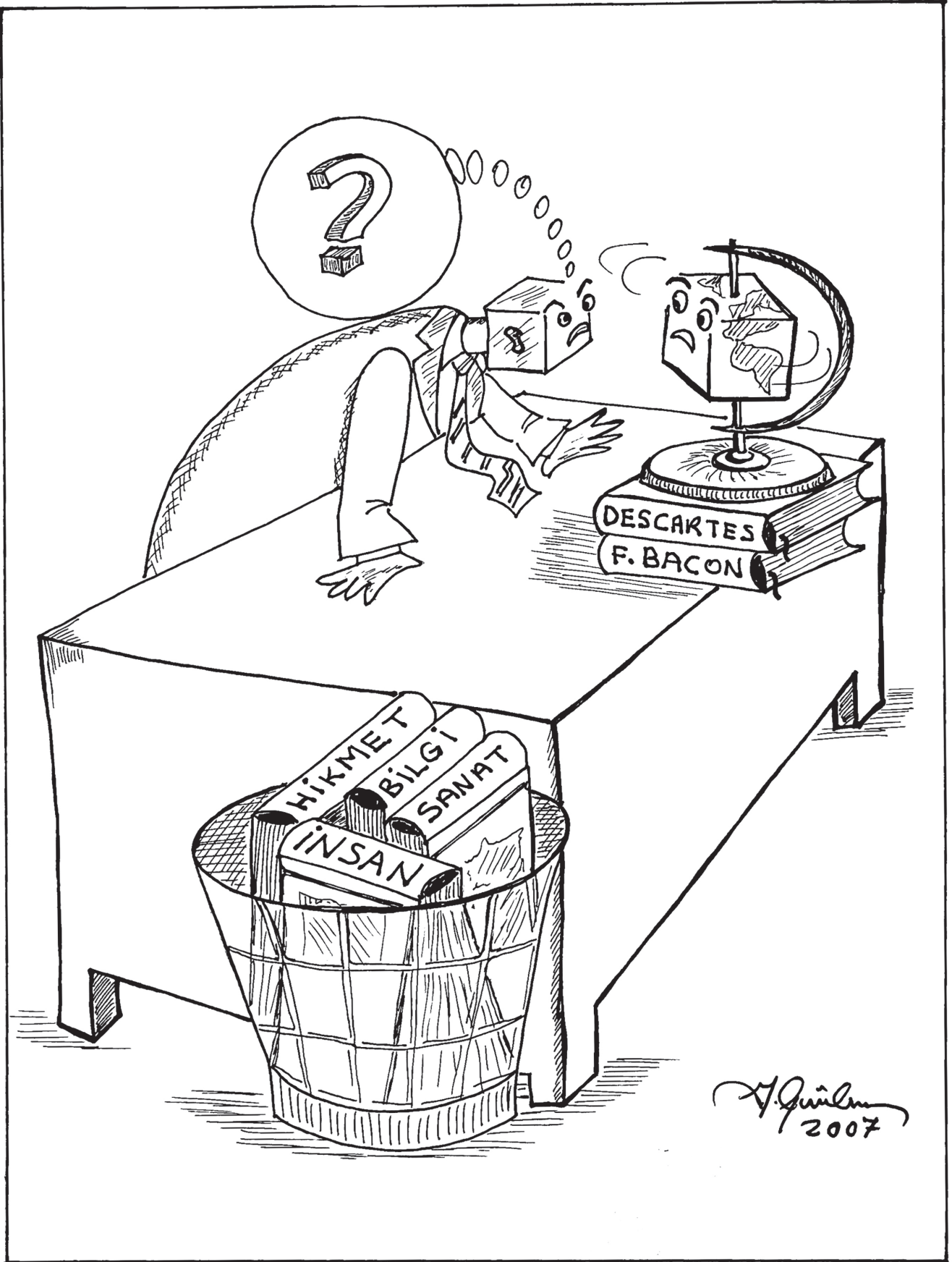
İnsan haklarını temel alan bir ceza muhakemesi sistemi, hakikati ararken yeni mağduriyetlerin oluşmasına asla izin veremez. Hukukumuzda lekelenmeme hakkı bunun için mevcuttur. İhbar edilen herkesin baştan, peşinen şüpheli olarak değerlendirilmesi söz konusu olamaz. Yakın tarihimiz, aksi uygulamaların yol açtığı acı tecrübelerle sahne olmuştur. Fetullahçı Terör Örgütü'nün uydurma suçlar ve sahte deliller ile kamuoyunu manipüle ettiği davalar yaşandı. O dönemde bu kavramların önemi, bir kez daha anlaşıldı, görüldü. Masumiyet karinesiyle, lekelenmeme hakkıyla içi doldurulmuş adil yargılanma hakkı, yargılamaların kırmızı çizgileri olmalıdır. Bu anlayışla hareket etmek, Haklının Yüzyılı'nı aralayacak en önemli anahtardır.

“Bu Benim Anayasam!”

Türkiye Yüzyılı'nda güçlünün haklı değil, haklının güçlü olduğu, ideal bir yargı sisteminin inşasını başarmak istiyoruz. Vizyon Belgemizde altı çizilen bir ifade var; temel hak ve hürriyetlerin akıl dışı otorite karşısında korunması. Bu aynı zamanda büyük bir meydan okuyuşun izdüşümüdür. Zira bu amaç, bütün vesayet odaklarından arınmış, insanımız için en ideal yargı ve hukuk sisteminin oluşturulacağına teminatıdır. Devletin bütün kurumlarının, haklının ve hakkın yanında olacağı ilan edilmiştir. Söz konusu dönüşümde garantör ise, milletimizin iradesidir. Milletimizin iradesi ile teşekkül eden Gazi Meclis'imizin yeni, sivil anayasa yapabilme imkanı vardır. Bu hedefin gerçekleşmesiyle Sayın Cumhurbaşkanımızın liderliğinde AK Parti hükümetlerinin ortaya koyduğu temel hak ve özgürlükler anayasal güvenceye kavuşacaktır.

85 milyon vatandaşımızın “Bu benim anayasam!” dediği anayasayı yapmak tarihi bir ödevdir. Bunu gerçekleştirmek, Türkiye Yüzyılı'nı gelecek yüzyıllara emin, özgüvenli ve kararlı bir şekilde inşası sonucunu doğuracaktır. Türkiye; insanı, tarihi, gelecek tasavvuru ve tecrübeleri ile bu hedefi gerçekleştirebilecek imkan ve kabiliyete sahiptir.

Kaderimizin Çağrısı

İHSAN AKTAŞ

GENAR Araştırma Şirketi Başkanı

İki yüzyıldır Batı, kutsal metinler yerine kendi filozoflarının fikirlerini koydu ve kendi eliyle yetiştirdiği müstemleke ruhlu aydınlar bu metinler üzerinden dünyayı yorumladılar. Francis Fukuyama'nın "tarihin sonu" tezi veya Samuel Huntington'ın "medeniyetler çatışması" tezi bu metinlere örnek gösterilebilir. Bu metinlerin küresel siyaset üzerindeki etkisi bir süre sonra ortadan kalktı. Bugün etkisini on yıllar boyunca sürdürecektir bir Batılı düşünürle karşılaşma imkânımız yoktur.

İçinde yaşadığımız bu devirde doğru bir cümle kurmak için başka bir kültürü ve başka bir medeniyeti referans almanın anlamsızlaştığını düşünüyorum. 16 yüzyıl Osmanlı aydını özgüveni ile kendi değerlerimiz, kendi kültürümüz ve kendi tarihimizi merkeze alarak bir dünya tasavvuru geliştirebiliriz.

20. Yüzyıl'ın başında toprakları işgale uğramış, bir yüzyıl boyunca da kültürel emperyalizme maruz kalmış bir milletiz. Birinci Dünya Savaşı bittiğinde dünyada var olan imparatorlukların yarından fazlasını kuran ve yöneten, Osmanlı İmparatorluğu'nu bir medeniyete dönüştüren bu

Türkiye, küresel güçlerle çıkar çatışmasına girince ilk tepki terör örgütlerinden geldi.

milletin bir daha tarih sahnesine çıkmasını kimse hayal edemezdi. Bir başka deyişle bu milletin tarih sahnesine yeniden çıkmaması için ne kadar kuşatma, karartma ve ihanet imkânı var ise hepsi denenmiş ve dünyadaki milletlerin sömürgeleştirilmesi için harcanan tüm emeklerin birkaç misli bu milleti baskılamak için harcanmıştır.

Fakat Cumhuriyet'in yüzüncü yılında jeopolitik dengeler yeniden kurulmaya başlanmıştır. Suriye iç savaşı küresel jeopolitiğin yeniden şekillenmesinin zeminini oluşturdu. Rusya, tarih sahnesine geri döndü. İran, ABD'nin kendisini sisteme katma çabasını suiistimal ederek imparatorluk hevesine kapıldı. Türkiye gücünü yeniden keşfederken ABD'nin güç zaafı belirginleşti ve tek başına jandarmalık devrinin bittiği test edilmiş oldu.

Suriye iç savaşına Türkiye müttefikleri ile katılmıştı. Aradan geçen on yıllık süreç Türkiye'nin çok derin analizler yapmasını sağladı. Türkiye, öncelikli olarak geleneksel ittifakların işlevsiz kaldığını, müttefiklik sisteminin ulus devletleri korumaktan uzak olduğunu, her ulus devletin kendi gücünü tahkim etmek mecburiyeti ile karşı karşıya kaldığını fark etti. Türkiye bu karara vardığında Suriye sahasında ABD ile Türkiye'nin yolları ayrılmıştı.

Türkiye'nin Küresel Mücadelesi

Türkiye, küresel güçlerle çıkar çatışmasına girince ilk tepki terör örgütlerinden geldi. PKK çözüm sürecini terk etti. FETÖ, sonu darbe girişimi ile sonuçlanacak şekilde hükümete ve ülkemize savaş açtı. Irak'ta kurulmuş, Suriye'de etkin olmuş, ideolojik yapılanması bakımından FETÖ'nün izdüşümü olan DAESH Türkiye'ye terör saldırıları başlattı. Yine bu süreçte Türkiye'nin birçok ülke ile diplomatik ilişkileri kötüye gitti.

Türkiye'nin gücünün farkında olan ve altyapısını güçlendiren Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, en kritik zamanda ülkenin sert gücünü sahaya sürdü, içeride ve dışarıda Türkiye'nin yükselişini daha başında boğmak isteyenlere fırsat vermedi.

İlk önce üç terör örgütüne karşı devletin gücünü gösterdi. PKK ve DAESH, her gün onlarca şehirde terör eylemi yaparken FETÖ, adeta devletin devlet olma vasfıyla alay ederek Türkiye'yi küçük düşürmeye devam ediyordu. Cumhurbaşkanı Erdoğan liderliğindeki Türkiye, DAESH'i Fırat Kalkanı harekâtıyla, PKK'yı da Suriye sahasında Afrin harekâtıyla bozguna uğrattı. Bir casus şebekesi olan FETÖ'yü ise 15 Temmuz darbe girişiminden sonra tasfiye etmiş oldu.

Suriye sahasından sınırlarımıza dönük tehditleri ortadan kaldırmak için ABD'nin etkin olduğu ve PKK ile ortaklık yaptığı alanda Barış Pınarı harekâtı gerçekleştirilmiş, PKK 30 km sınırdan uzağa sürülmüştür.

Tarihin akışı değişiyor. Türkiye ekonomik olarak bölgesel bir güç konumundadır, fakat dış politikaya etkisi bakımından küresel bir güçtür.

Türkiye'nin birçok alanda kendi kendine yeterli hâle gelmesi, coğrafyanın birçok bölgesinde yeni dengelerin oluşmasına sebep olmuştur.

Türk donanma ve doğalgaz arama gemilerinin Akdeniz'e inmesi, Doğu Akdeniz'de oldu bittiye fırsat verilmeyeceği anlamına geliyordu. Libya'nın BM nezdindeki meşru hükümetine destek verilmiş, millî hükümet ile darbeci Hafter arasında çıkan savaşta Trablus işgalden kurtarılmış, saldırgan taraf çölün ortalarına kadar sürülmüştür. Dünya medyası, "Erdoğan'ın desteklediği hükümet üst üste askeri başarılar elde ediyor" manşetleri atarken o sıralarda darbeci Hafter'i desteklemeyen ülke yok gibiydi. ABD, Fransa, Mısır, BAE, Yunanistan, Rusya vs.

Karabağ topraklarının Ermenistan işgalinden kurtarılması, Azerbaycan ordusu ile Türkiye'nin tam bir dayanışması ile gerçekleşti. Bu savaşta kullanılan hibrit yöntemler bütün dünyanın dikkatini çekti ve Türk SİHA'larının savaş paradigmasını değiştirdiğine dair makaleler yayımlandı.

Türkiye'nin Dış Politika Etkinliği

Bütün bu süreçler Türkiye'nin tüm saldırılar ve krizler karşısında ne kadar dirençli olduğunu göstermiş oldu. Bir ülkenin sert güçle elde ettiği başarılar, diplomaside yeni ittifaklar ve ekonomide yeni fırsatlar yaratır. Güçlü bir şekilde ayakta kalmayı başaran hükümet, on yılda bozulan diplomatik ilişkilerini hızlı bir şekilde topladı.

İki yüzyıldır dünyayı yöneten ülkelerin, dünyada yeni güç merkezlerinin tebarüz etmesine çok da sıcak bakmayacaklarını biliyoruz. Çünkü Osmanlı devletini yok etmek için ne kadar çaba gösterdiklerini biliyoruz. Tarihin akışı değişiyor. Türkiye ekonomik olarak bölgesel bir güç konumundadır, fakat dış politikaya etkisi bakımından küresel bir güçtür. Son yıllarda dünyadaki bütün gelişmelerin nirengi noktasında Türkiye bulunmaktadır.

Ülkemizin dış politika etkinliği, neredeyse Birleşmiş Milletler'in politik etkinliğinden fazladır. Ukrayna-Rusya Savaşı'nda hem Batılı devletlerle hem de Rusya ile diplomatik diyalog kurabilen tek ülke Türkiye olmuştur. Misyon kurumlarımız dünyada hüsnü kabul görmekte, dizi filmlerimiz bütün dünyada izlenmektedir. THY'nin uçmadığı ülke kalmamış, her bir ülke bizim için aynı zamanda bir ihracat kapısı niteliğine bürünmüştür. Türkiye'nin savunma sanayi ile başlayan teknoloji, üretim ve ihracat kapasitesi dijital ekonominin eklenmesi ile başka boyutlar kazanacaktır.

Türkiye'nin içinde bulunduğu iklim kaderimizin çağrısıdır. Bir İtalyan siyaset bilimci bir keresinde şu çarpıcı ifadeyi kullanmıştı: "Türklerin büyüklüğü salt ordu, nüfus ve ekonomileri ile açıklanamaz. Türk halkının büyümeye olan yüksek inancı bütün bunların başında gelir."

Türkiye'nin Kaderinde Etkin Bir Lider

Sezai Karakoç, Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı adlı kitabında bu milletin Osmanlı Devleti'ni ve onun yöneticilerini sevdiğini söyler. Ayrıca her kim, bu milletin başına geçti ise milletin büyük ümitlerle ayağa kalktığını ve yollara düştüğünü ama her defasında hayal kırıklığına uğradığını ifade eder.

Bazen siyasi bir liderin kaderi bir milletin kaderi hâline gelir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, 20 yıldan uzun süredir Türkiye'nin kaderi ile özdeş hale geldi. Çocukluğundan beri yeni bir dünya kurma idealiyle yaşayan Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın siyasi hikâyesiyle ilgili en çarpıcı husus, kendisi ile toplumun alt tabakaları arasında oluşan ittifaktır. Ülkenin Jakoben beyaz Türkleri aslında sınıfsal bir refleks göstererek Cumhurbaşkanı Erdoğan'a "Senden gelen iyilik tabiat anadan gelsin." derken muhafazakâr çevrenin okumuş yazmışları da Anadolu'nun gadre uğramış mazlumları kadar Cumhurbaşkanı Erdoğan ile özdeş hâle gelemediler.

Biraz kendi coğrafyamızın dışına taşalım. Arnold Toynbee, "Dünyanın hiçbir devleti başka ülkeler tarafından işgal edilen topraklarından Türkiye kadar kolay vazgeçmedi" demiştir.

Osmanlı Devleti, bazı ülkelerde 400 ila 500 yıl, diğerlerinde de daha kısa süreler yönetimde kalmıştır. Biz buralardan sürüldük, işgale uğradık, büyük yıkımlara maruz kaldık, fakat geçmişte kurulan tarihi, kültürel ve duygusal ilişkiler bütünüyle kopmadı.

Birinci Dünya Savaşı bittiğinde İngiliz ve Fransız sömürgeci ülkelerin, Türkiye'nin bir gün tekrar ayağa kalkacağını ve kendi coğrafyasının umudu hâline geleceğini akıllarının ucundan bile geçirmediğinden eminim.

İmparatorluk geçmişi olan ülkeler hiç de tekin ülkeler değildir. Ne zaman büyük bir yolculuğa çıkacakları belli olmaz. Daha bugünden Türkiye'nin birçok alanda kendi kendine yeterli hâle gelmesi, coğrafyanın birçok bölgesinde yeni dengelerin oluşmasına sebep olmuştur.

Yakın geçmişte iki Türk devleti arasında birkaç gün süren bir çatışma oldu. Bu devletlerden bir yetkili Türkiye'ye geldi ve "Cumhurbaşkanı Erdoğan bu savaşta taraf olmamal" diye dileklerini ilettiler. Ben de konuyu iyice anlamak için kendisine "Cumhurbaşkanı Erdoğan sizin için ne anlama geliyor?" diye sordum. Kendisi, "Cumhurbaşkanı Erdoğan sadece sizin lideriniz değil bizim de liderimiz, bu olayda taraf olursa biz toplumsal bir çöküntü yaşarız." Kısa bir süre sonra Cumhurbaşkanı Erdoğan, "iki kardeş ülke arasındaki kardeş kavgasına müsaade etmeyeceğiz" şeklinde bir açıklama yaptı. Bu açıklama her iki ülke yönetiminde de coşkuyla karşılandı.

*Yalnızca Anadolu'da değil
Rusya'da, Almanya'da,
Amerika'da, Afrika'da, Türkî
devletlerde, Ukrayna'da,
Ortadoğu'da ve Uzakdoğu'da
Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın
siyasi liderliği yankılanıyor.*

BM kürsüsünden Batılı devletlerin zalim olduklarını ve insanlığın ufkunu kararttıklarını bu ülkelerin liderlerinin yüzüne yüksek sesle haykıran, bu meydan okumayı yapan Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Müslüman olması, 200 yıldır zulme uğramış milyarlarca insanda büyük bir umut ve heyecan uyandırmaktadır.

Kurtuluş Savaşı veren ülkelerin Atatürk'ü kendileri için bir rol model olarak aldıklarını anlatan CHP'lilere bu anlatılanlar su sesi gibi gelir. Türkiye'de ve dünyanın dört bir yanında yaşayan CHP'lilerin, HDP'lilerin, İyi Partililerin, sayıları onları bulan solcu, laikçi ve rotasını kaybetmiş muhafazakâr partilerin ve hatta bazı AK Parti'lilerin kavrayamadığı ölçekte bir Erdoğan misyonu var.

Elbette ki bu misyon, binlerce yıllık Türk tarihinden, dünya tarihindeki imparatorlukların yarısını kurmuş bir milletin büyük liderlerinden, Selçuklu Devleti'nden, Osmanlı Devleti'nden ve son olarak Türkiye devletinden kaynaklanan bir tarihi bir misyondur.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Siyasi Liderliği

Peki bu misyon Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın siyasi liderliğinde nasıl ete kemiğe bürünüyor?

BM kürsüsünden Batılı devletlerin zalim olduklarını ve insanlığın ufkunu kararttıklarını bu ülkelerin liderlerinin yüzüne yüksek sesle haykıran, bu meydan okumayı yapan Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Müslüman olması, 200 yıldır zulme uğramış milyarlarca insanda büyük bir umut ve heyecan uyandırmaktadır. Benzer şekilde:

- Birinci Dünya Savaşı'nda çıkarıldığımız Libya'da darbeci Hafter yanlısı sekiz devletin püskürtülerek Türkiye'nin bölgesel istikrarın garantisine hâline getirilmesi,
- Karabağ'da Ermenistan işgaline karşı Azerbaycan Devleti ile omuz omuza vererek işgale son verilmesi, bunun sonucu olarak Türk Devletler Teşkilatı'nın gücüne güç katılması,
- Suriye topraklarında hem DAEŞ terör örgütüne hem de ABD destekli PKK/YGP terör örgütüne kök söktürülmesi,
- Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin donanma gücünün ortaya koyulması ve dünyanın bazı kritik bölgelerinde Türkiye'ye ait askeri üslerin kurulması,
- Balkan ülkelerinin sorunları ile bunlar sanki Türkiye'nin iç sorunlarıymış gibi ilgilenilmesi "Türkiye Yüzyılı" vizyonunun mihenk taşlarından sadece bazılarıdır.

Yalnızca Anadolu'da değil Rusya'da, Almanya'da, Amerika'da, Afrika'da, Türkî devletlerde, Ukrayna'da, Ortadoğu'da ve Uzakdoğu'da Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın siyasi liderliği yankılanıyor. Yani bırakın Türkiye'yi, coğrafyamızın her köşesinde Cumhurbaşkanı Erdoğan'a ve Türkiye'ye yönelik büyük bir beklenti, büyük bir umut var.

Bunun nedeni, belki de son iki yüzyıl boyunca ilk kez Batılı devletlere karşı kendi devlet gücünü oluşturarak meydan okuyan bir siyasi lider çıktı.

Son on yıldır Türkiye'nin karşısına çıkan her güç nihayetinde yenildiği için sömürgeci güçlerin tek çaresi Türkiye'nin millî duruşunun içinden çökertilmesidir. Lakin Anadolu insanı sakindir, kıyameti koparmaz, sessiz sedasız gelir hesabını görür.

Kaderin cilvesine bakın ki bugün muhafazakâr, milliyetçi, dindar Türk veya Kürt büyük çoğunluk, “Devlet ebed müddet” şiarını, “Türkiye Yüzyılı” vizyonunu benimsemişken Cumhuriyet'in kurucu partisi CHP, kendi devletiyle ve milletin değerleriyle bir türlü barışamamış marjinal gruplara sığınmış durumda.

Ey okumuş yazmışlar, ey ulu hocalar, gelin tutumunuzu dünyadaki mazlum insanların ve gadre uğramış Anadolu insanının tutumu gibi arı turalım, iç eleştiri yapılacak zaman geldiğinde gözümüzü budaktan sakınmadan onu da yapalım.

Bu bizim kaderimizin çağrısıdır.

Ey okumuş yazmışlar, ey ulu hocalar, gelin tutumunuzu dünyadaki mazlum insanların ve gadre uğramış Anadolu insanının tutumu gibi arı turalım, iç eleştiri yapılacak zaman geldiğinde gözümüzü budaktan sakınmadan onu da yapalım.

Pax Türkiye: Adalet, Merhamet, Musavat İçin Tercih Değil Zorunluluk

PROF. DR. KUDRET BÜLBÜL

Ankara Medipol Üniversitesi Öğretim Üyesi

DÜNYA tarihinin, esasen, belirli bir süre varlığını sürdüren “yeni dünya düzenleri” tarihi olduğu söylenebilir. Kurulan her küresel düzen önceki düzenlere göre yenidir. Bununla birlikte, yeni dünya düzeni ya da küresel hegemonya arayışlarının hiçbiri yeni değildir. Son birkaç yüzyıla baktığımızda kabaca şu düzenler akla gelebilir: Pax Ottomana, Vestfalya, İngiltere hegemonyasında güneş batmayan imparatorluk, Pax Americana ve yakın dönemde soğuk savaş düzeni.

Bugün küresel düzen arayışları açısından, tam da “*eski hal muhal, ya yeni hal ya izmihlal*” denilen bir çağdayız. Soğuk savaş düzeninin sona erdiği, ABD merkezli küresel düzen kurma çabalarının sonuçsuz kaldığı ve henüz yeni bir düzenin kurulamadığı bir araf halindeyiz. Böyle bir zamanda Türkiye’nin buna ne kadar hazır olduğu, Türkiye’nin ve dostlarının kendisine olan ihtiyacın ne kadar farkında olduğu ayrı bir tartışma olmakla birlikte pax Türkiye (*Türkiye Barışı*), Türkiye yüzyılı Türkiye kadar dünya için, küresel adalet için acil bir gerekliliktir.

Bugün küresel düzen arayışları açısından, tam da “eski hal muhal, ya yeni hal ya izmihlal” denilen bir çağdayız.

Bu yazıda öncelikle Türkiye merkezli bir küresel barış düzeni kurulmadığı takdirde kapımızda olan 3. Dünya savaşından, Türkiye ve dostlarına olan ihtiyaçtan, Türkiye yüzyılının karşı karşıya olduğu bazı handikaplardan bahsedeceğim.

1) YENİ BİR KÜRESEL KAPIŞMANIN AYAK SESLERİ: ESKİ HAL MUHAL, YA YENİ HAL, YA İZMİHLAL

Bugün dünya tarihi açısından baktığımızda, geline nokta önceki yüzyıllarda şahit olduğumuz duruma bir kez daha şahit oluyoruz. Eski düzenin sahipleri, düzenlerini sürdürmek için var güçleriyle çabalyorlar. Karşılarında yeni güç odaklarının oluşmaması için her türlü legal ve illegal müdahaleyi yapıyorlar. Yeni düzen arayışı içinde olanların çoğu da aynı çaba, gayret ve hareketliliği gösteriyor. Bu durum Fransız Devrimi sırasındaki arayışları, Emanuel Sieyes'in yazdığı "Üçüncü Sınıf Nedir?" risalesini hatırlatıyor. Risalesinde Sieyes, mevcut rejimde 3. Sınıf (*halk, millet, toplum*) nedir diye sorar. Cevabını de kendisi verir: Hiçbir şey. Peki ne istemektedir? Mevcut düzen içinde bir şey. Sieyes'in risalesi bugünün küresel muktedirler ve geri kalanlar bağlamında yeniden okunabilir.

Kuşkusuz yeni düzen arayışları, sancısız, çatışmasız olmayacak. Önceki düzen değişimlerinde gördüğümüz gibi çok kanlı, ölümcül bir dünya yine bizi bekliyor. Bu bağlamda yaşanmakta olan çatışma alanlarına ve aktörlerine biraz değinebiliriz.

Ukrayna'nın Araçsallaştırılması

Küresel düzen değişiminin çatışma alanlarından biri ve tarafların yaklaşımı Ukrayna-Rusya savaşında net bir biçimde gözlemlenebilir. Rusya eski emperyal dönemlerine öykünerek işgalci politikalarını Ukrayna'da da sürdürmek istiyor. Rusya'nın bu eğiliminin ve emellerinin farkında olan Batı bloğu Rusya'yı zayıflatmak için Ukrayna'yı araçsallaştırmış durumda. Batı bloğu, NATO'ya alacakmış gibi umut vererek bir taraftan Ukrayna'yı cesaretlendirirken, üzerindeki tehdit algısını yükselterek diğer taraftan da Rusya'nın saldırganlığını artırıyor. Geline noktada ABD açısından Ukrayna, Rusya'yı zayıflatmanın bir aracına, sahasına dönüştürülmüş durumda.

Küresel emperyal planlar en acımasız bir biçimde uygulanırken olan Ukrayna'ya, Ukrayna'daki on milyonlarca masum insanlara, çocuklara, kadınlara, sivillere oluyor. Ama Ukrayna üzerinden çatışan taraflar için böylesi bir insani, ahlaki, vicdani bakışın hiçbir değeri yok. Onlar emperyalist arayışlarını rasyonalize, maksimize etme peşindedirler. Ukrayna'daki savaşa bakıldığında pozisyonlarını hiçbir değer, ilke ve ahlak ile sınır-

Ukrayna-Rusya savaşında insani, ahlaki, vicdani bir duruş, bakış ve çözüm geliştirmek isteyen tek ülke belki de Türkiye'dir. Ancak onca küresel emperyalist kavga içerisinde Türkiye'nin arayışı yeterince görülüyor, sesi yeterince duyulmuyor.

Geçmişte AB'nin eksik de olsa sahiplendiği ama yakın dönemde ihmal ettiği ilke ve değer eksenli bir dünyayı bugün Türkiye savunuyor.

landırmayan taraflar, pozisyonlarını sadece menfaat ve çıkar endeksli bir akıl ile meşrulaştırıyorlar. Böyle bir bakış açısı 1. ve 2. Dünya Savaşlarının da temel nedenlerinden biriydi. Ukrayna-Rusya savaşında insani, ahlaki, vicdani bir duruş, bakış ve çözüm geliştirmek isteyen tek ülke belki de Türkiye'dir. Ancak onca küresel emperyalist kavga içerisinde Türkiye'nin arayışı yeterince görülüyor, sesi yeterince duyulmuyor.

Çin Nereye?

Cari düzeni sürdürme ve yeni düzen arayışlarına dair çatışmaların belki de en yoğun biçimde yaşandığı coğrafya Uzakdoğu'dur. Çökmekte olan mevcut küresel düzenin baş aktörü olarak ABD artık Çin ile rekabet edemez hale gelmektedir. Çin'in ticaretin genel ve ahlaki kurallarına uymadan ekonomik olarak büyüme çabalarına ABD de daha önce ilan ettiği kurallara uymayarak cevap vermektedir. Esasen burada da yeni bir durum yok. İlkesiz, kuralsız, sınırsız emperyalist mücadelenin önceki örneklerinin yeni bir versiyonunu hep birlikte izliyoruz.

Çin-ABD çatışması bağlamında 3. Dünya savaşı olarak da nitelendirilebilecek tüm dünya için son derece ölümcül olabilecek bir savaşı şimdilik engelleyen Çin'in, ABD'ye karşı mücadelesinde henüz askeri teknolojiye başvurmamış olmasıdır. Çin örneğinde Batı bloğu, üstün olduğunu düşündüğü askeri teknolojiye daha rahat başvurabilirken ya da başvurabileceğini hissettirirken, Çin bu çatışmayı, şimdilik ekonomik, ticari ve teknolojik alanda tutmayı yeğliyor. Öncesi düzen değişimlerinde gözlemlendiği gibi, Çin'in ya da yükselmekte olan her yeni aktörün ilanihaye askeri teknolojiden kaçınması düşünülemez. Dolayısıyla tüm dünyamız için tam bir yıkıma dönüşebilecek böylesi bir savaşı öngörmek kehanet olmasa gerek.

İlkesiz, Değersiz ve Aktör Olmaktan Çıkış Bir AB

Avrupa Birliği izlediği ve dillendirdiği politikalarla bir dönem bölgesel istikrarın, barışın, gelişmenin adresiydi. Hiçbir dönem küresel arenada başat bir güç ol/a/masa da meşruiyetini, ortaya koyduğu ilkelerden ve savunduğu değerlerden alan bir figürdü. Ama AB yakın dönemde izlediği politikalarla küresel arenada kendisini öne çıkaran temel ilke ve değerlerinden oldukça uzaklaşmış durumdadır. AB'li bir yetkilinin belirttiği gibi bugün AB, "üyelik için kendine başvursa AB üyesi olamayacak" bir duruma düşmüştür. Küresel arenada zaten askeri bir ağırlığı olmayan, yakın dönemde savunduğu temel ilke ve değerlerden de uzaklaşan bir AB'nin küresel siyasette artık bir ağırlığının kalmayacağı açıktır. İngiltere'nin ayrılmasıyla güç kaybeden, ABD'nin baskısıyla Ukrayna-Rusya savaşı sırasında özerk bir duruş geliştiremeyen AB'nin yakın dönemde yaşadığı süreç esasen yukarıda ifade edilen durumunun bir yansımasıdır.

Etkisiz İslam Ülkeleri

Dünyanın yeni bir kapışmaya doğru hızla ilerlediği bir çağda çoğu İslam ülkelerinin durumu maalesef hiç de iç açıcı değildir. En fazla ölüm, zulüm, kan ve gözyaşı bu ülkelerde yaşanmasına, olası bir küresel kapışmadan en fazla etkilenecek ülkeler olmasına rağmen çoğunun üzerine bir ölü toprağı serpilmiş gibidir.

İslam ülkelerinin çok acıklı bu durumunun kuşkusuz iç ve dış birçok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerin başında ve temelinde en fazla bu ülkelerde yaşanan meşruiyet sorunu, devlet-millet ayrışması olduğu söylenebilir. Çünkü kendi milletine dayanmayan, egemenliğini kendi milletinden almayan rejimler, bir şekilde bir güce dayanmak durumundadırlar. Bu güç de çoğu kez küresel aktörler olmaktadır. Milletine karşı egemenliğini küresel aktörlerden alan siyasal rejimlerin ne ülkesinde bir değişim gerçekleştirme potansiyelleri ne de küresel aktörler karşısında bir söz söyleme, eylemde bulunma meşruiyeti kalmaktadır. İslam ülkelerindeki devlet-millet ayrışması, bu ülkelerde devletin de milletin de nefes alabilme, ileriye yönelik hamle yapabilme potansiyelini büyük oranda ortadan kaldırmaktadır.

3. Dünya Savaşı

Eski düzenin artık sürdürülemez hale geldiği, yeni düzen arayışlarının açık bir çatışmaya ve savaşa dönüştüğü günümüz dünyasında 3. Dünya Savaşı olasılığı, yakın dönemde hiç olmadığı kadar açık ve yakın bir tehlike olarak bugün önümüzde durmaktadır. İnsanlığın “geliştirdiği” sadece kendini değil, içerisindeki bütün canlılarıyla birlikte tüm gezegeni yok etme kapasitesini düşündüğümüzde olası bir küresel emperyalist savaşın sonuçları ilk iki dünya savaşından kuşkusuz çok daha farklı olacaktır. Sonuçları kestirilemeyen böyle bir savaşın yaratacağı yıkım, tüm öngörülerini fersah fersah aşacaktır. Maliyeti çoğunlukla komşu ülkelere bırakılmış olsa da küresel emperyalist aktörlerin yarattığı göç olgusunun tüm dünyada yerleşik düzenleri tehdit etmesi, olası bir 3. Dünya Savaşının sonuçlarının öncül ipuçları olarak görülebilir.

2) TÜRKİYE VE DOSTLARINA OLAN İHTİYAÇ

Sadece insan türünün değil, bütün canlıların ve gezegenimizin geleceğini tehlikeye atabilecek böyle bir emperyalist kamplaşmayı kesen, insanlığı ölümcül uçurumun eşiğinden döndürebilecek olan adalet, merhamet, müsavat eksenli başka bir eksen acil bir gerekliliktir.

Türkiye, böyle bir ihtiyacı ve çağrını Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın “Dünya beşten büyüktür ve daha adil bir dünya mümkündür!” mottosuyla uzun zamandır dillendiriyor. Geçmişte AB'nin eksik de olsa sahiplendiği

Yeni eğitim vizyonu hali hazırda tüm dünyadaki Batılı paradigmatik eğitim modelini toptan reddederek değil, onu içererek, onun içinden ve onu aşarak ortaya konabilir.

ama yakın dönemde ihmal ettiği ilke ve değer eksenli bir dünyayı bugün Türkiye savunuyor. Sadece savunmanın ötesinde, Türkiye göçmen politikasıyla doğudan ve batıdan insanlığın umut kaynağı ve sığınağı da oldu. Sahip olduğu medeniyet değerleri nedeniyle uyguladığı bu politika, sığınmacılar nedeniyle Batılı ülkelerin aşırı sağ ve sol partilere daha da kaymasını engellediğinden, aynı zamanda Batılı demokrasilere çok değerli bir katkıdır. Benzer şekilde Ukrayna üzerinden küresel aktörler emperyalist çıkarlarını maksimize etme peşinde koşarken Türkiye, tarafları ateşkes için bir araya getirme, esir değişimi, küresel gıda krizini önleme ve özellikle fakir ülkeler için kesilen tahıl zincirini tekrar sağlamasıyla çok hayati bir rol oynamıştır.

Tüm uğraşlarına rağmen tek başına Türkiye'nin daha adil bir dünya, daha adil bir paylaşım çabaları/çağruları, emperyalist paylaşım savaşlarını durdurmaya yetmemektedir. Bunun için Bağlantısızlar Hareketi gibi, selim akıl, ahlak, merhamet ve vicdan sahibi bütün ülkelerin içerisinde yer aldığı bir küresel adalet hareketi acil bir gerekliliktir.

3) TÜRKİYE YÜZYILI İÇİN BAZI GEREKLİLİKLER

Makalemizdeki genel ifadelerden de anlaşılacağı gibi, Türkiye yüzyılı, sadece Türkiye'yi değil tüm dünyayı içeren ve ilgilendiren bir vizyondur. Bu çerçevede sadece Türkiye'nin değil, bu vizyona ortak olacak tüm birey, topluluk, toplum ve ülkelerin bu vizyon çerçevesinde kendilerini yenilemeleri beklenir. Bu çerçevede önemsendiğim bazı unsurlara dikkat çekmek istiyorum.

Daha Adil Bir Dünya İçin Motor Olma Vizyonu

85 Milyon nüfusuyla Türkiye'nin dünyada tek başına bir Türkiye yüzyılı inşa etmesi ve sürdürmesi düşünülemez. Ama 85 milyon nüfusuyla Türkiye daha adil bir dünya için küresel düzeydeki bir yürüyüşün motoru olabilir. Bu bağlamda Türkiye yüzyı-

lı ya da pax Türkiye, sadece Türkiye'yi içeren değil, Türkiye eksenli Dünya çapında bir yürüyüşün adı olmalıdır. Bu çerçevede Türkiye yüzyılı, Endonezya'dan Kolombiya'ya, Afrika'dan Uzak Doğu'ya en geniş düzeyde katılımı içerecek adalet, merhamet, müsavat eksenli bir vizyona işaret etmelidir.

Uluslararası İşbirliği, Küresel Adalet Koalisyonları

Türkiye'nin küresel düzeyde adalet, merhamet ve müsavat eksenli bir yürüyüşün motoru olabilmesi için bireylerinin de kurumlarının da küresel düzeyde her alanda yoğun bir işbirliği içerisinde olması gerekir. Türkiye'nin bu konuda henüz yolun başında olduğu söylenebilir.

Emperyalizm eksenli bugünkü sömürü düzeni, küresel sömürü ağını tek başına yapabilecekken bunu genellikle küresel koalisyonlar aracılığıyla yapıyor. Örneğin Irak'ın işgali ABD tarafından tek başına gerçekleştirilebilecekken bu işgal için küresel bir koalisyon kuruldu. Benzer şekilde, küresel düzeydeki yoğun iş birlikleriyle emperyalist sömürüye karşı daha adil bir dünya için küresel adalet koalisyonları kurulmalı.

Küresel: Hangi, dinden, dilden, ideolojiden ve nerede olursa olsun, mazlumdan yana, zulme karşı. İnsanlık adına endişe eden herkes bu koalisyonda yer alabilmeli.

Adalet: Herkes için adalet; Müslüman, Hristiyan, ateist...

Koalisyon: Her renkten, dilden, dinden hep birlikte...

Yabancı Düşmanlığının Maliyeti

Küresel düzeyde iddiası olan bir ülke öncelikle küresel düzeyde bir gelişmişliği ve cazibe merkezi olması beklenir. Böyle bir gelişmişliğe ve cazibeye sahip olmayan bir ülkenin bırakalım bir küresel düzen kurma çabasını, kendi insanına bile vereceği fazla bir şey yoktur.

Türkiye yakın dönemde kat ettiği mesafeyle küresel düzeyde bir gelişmişlik ve cazibe yolundadır. Bu gelişmişliğine paralel olarak, daha önce benzer

gelişmeleri kat etmiş ülkeler gibi, tüm dünyadan daha fazla göç almaktadır. Tüm dünyadan yoğun göç almak gelişmişliğin bir sonucu, maliyeti ve göstergesidir. Gelişen ve cazibe merkezi olan ülkelerin bu duruma paralel olarak, ulus-devlet kültür, sanat, aidiyet vb. konularda kendilerini bu gelişmelerin gerektirdiği daha çoğulcu bir perspektife taşımaları beklenir. Bu çerçevede gelişen ve cazibe merkezi olma yolunda ilerleyen ülkelerde artan yabancı düşmanlığı ilgili ülkelerin gelişimine ket vuracak en temel sorunlardan biridir.

Yeni Bir Paradigmatik Eğitim Vizyonu

Türkiye gerek orta öğretim ve gerekse yüksek öğretimin maddi kalkınması bağlamında yakın dönemde devasa gelişmeler kaydetti. Ama aynı şeyi maalesef eğitimin içeriği ve felsefesi konusunda söyleyebilmek zordur. Türkiye yüzyılı gibi iddialı bir vizyon ortaya koyarken bu vizyonun ruhuna, felsefesine; bu vizyonun gerektirdiği yarıda dile getirilen unsurları içeren yeni, kapsamlı ve derinlikli bir eğitim vizyonuna ihtiyaç bulunmaktadır. Yeni eğitim vizyonu hali hazırda tüm dünyadaki Batılı paradigmatik eğitim modelini toptan reddederek değil, onu içererek, onun içinden ve onu aşarak ortaya konabilir.

Eğitim, kültür, sanat ve medeniyet konularında Batı modernliğine teslim olmayan bir bakış açısı esasen Çin, Hindistan, Türkiye gibi küresel düzeyde sadece iddialı ülkelerin değil Batı dışı hemen hemen tüm toplumların sorunudur.

Kurumsallaşma

Bizim gibi ülkelerde devlet ve liderlik oldukça önemlidir. Siyasetin ve siyasal liderliğin önemli olması, topluma tepeden dayatılan meselelerin aşılmasında etkilidir. Ama kurumsallaşma olmazsa atılan adımlar kalıcı olmaz. Kurumsallaşmanın yetersiz olduğu ülkelerde kalıcı mekanizmalar geliştirilemediği gibi, kendi halinde,

kişilerden bağımsız, ilkesel düzeyde işlerin yürütülebilmesi de oldukça zorlaşır. Türkiye yüzyılı gibi küresel düzeyde iyiliğe motor, şerre fren olacak bir iddia, ancak küresel düzeyde bir gelişmişlik, cazibe merkezi ve metropolitan bir ülke olmakla mümkündür. Sadece kendi halimizde ve yerel kalarak böyle bir vizyon gerçekleştirilemez. Türkiye'nin tüm dünyadan bu vizyona inanmış, her dilden, dinden, renkten başarılı insanları kendi yürüyüşüne ortak etmesi gerekir. Böylesine çoğulcu, karmaşık, gelişmiş bir ortam ve toplum da kişisel ilişkilerle değil ancak kurumsallaşmış yapılarla mümkün olabilir.

Adalet, Merhamete, Müsavata Çağrı

İnsanlığın kendini yok etmek için geliştirdiği insanlık dışı çabalar ve teknolojiler düşünüldüğünde, belki de insanlığın sonunu getirebilecek 3. bir paylaşım savaşını engelleyebilecek köşe taşları ancak Türkiye gibi ülkelerin izleyeceği adalet, merhamet ve müsavat temelli politikalarla döşenebilir.

Türkiye'nin oynamaya başladığı, oynamadığı takdirde dünyamızı çok ciddi krizlerin beklediği küresel rolünün devam etmesi için yürüyüşünü başlattığı Türkiye yüzyılına kesintisiz sürmesi gerekiyor. Bu yürüyüş için öncelikle Türkiye'nin, bu yürüyüşün gereklilikleri çerçevesinde kendisini dönüştürmesi de. Çünkü bu yürüyüş, Türkiye için olduğu kadar, daha fazla adalet, merhamet, müsavat, ihsan, barış ve huzur içinde bir dünya belki de son umuttur.

Sadece insanlık için değil, tüm canlılar ve gezegenimiz için de...

Türkiye Yüzylında Kamu Ekonomisinden Genel Ekonomik İstikrara

PROF. DR. İDRİS SARISOY

Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi

Bir ülkenin ekonomik büyüklüğü, belli bir takvim döneminde (genellikle 1 yıl) kamu ve özel sektör tarafından gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerin toplamı ile ölçülmektedir. Ekonomik büyümeye yapılan katkı her bir sektörün ekonomideki ağırlığına bağlıdır. Diğer taraftan ekonominin içinde bulunduğu konjektürel şartlar da büyüme üzerinde son derece etkilidir. Örneğin ekonomik durgunluk veya daralma dönemlerinde genellikle özel sektörün ekonomik büyümeye olan katkısı düşerken kamu kesiminde çok değişiklik olmayabilir, hatta artabilir. Bunun nedeni olumsuz ekonomik koşullarda özel sektör mevcut durumunu daha olumsuz bir seviyeye düşürmemek için faaliyetlerini daraltabilir. Örneğin satışı düşen bir işletme üretimini azaltır veya durdurabilir. Buna bağlı olarak da çalışanlarını işten çıkarabilir veya ücretlerini düşürebilir. Ancak kamu kesiminde harcamaları düşürmek mümkün değildir, hatta ekonomik durgunluğun-daralmanın neden olduğu olumsuzluğu ortadan kaldırmak için daha fazla kamu harcaması (örneğin işsizlik ödemelerinde artış vb.) yapar. Bu iki sektörlü yapı ekonomide daha derin sorunların ortaya çıkmasına mani olabilir. Ancak özellikle olumsuz ekonomik

İç talebin ancak karşılandığı durumda ihracatı teşvik etmek değil, üretimi artırıcı tedbirler alıp, iç tüketim karşılandıktan sonra ihracatın teşvik edilmesi gerekir.

koşulların ortaya çıktığı dönemde kamunun etkin olabilmesi için genel ekonomi içinde kamu ekonomisinin payının yüksek olması gerekir.

Bu genel açıklamalardan yola çıkarak ekonomik yapının pozitif eğimli bir trend ile devam etmesi istikrarlı bir yapıyı gösterir. Diğer bir ifadeyle ekonomide istihdamdan fiyatlar genel düzeyine, dış dengeden iç dengeye bütün göstergelerin bir denge içinde olduğunu göstermektedir. “*Ekonomik istikrar*” olarak tanımlanan bu durumu maalesef normal bir süreç olarak ifade etmek mümkün değildir. Ülke ekonomisinin dışa açıklığı ((*İhracat+İthalat*)/GSYİH)) dış kaynaklı; seçim ekonomisi, doğal afetler, savaş vb. iç gelişmeler de iç kaynaklı ekonomik istikrarsızlığa yol açarak, birçok dengenin bozulmasına neden olmaktadır.

Bu kadar fazla istikrarsızlık nedeni, ekonomilerin çoğu zaman istikrarsız durumla da karşı karşıya oldukları gerçeğini göstermektedir. O zaman ekonomik istikrarsızlık durumu da olağan bir olgu ise, yapılması gereken bu olumsuzlukların etkisini en aza indirecek bir ekonomik yapı oluşturmak ve bunu da sürekli olarak muhafaza etmek gerekmektedir. Örneğin tasarrufların yetersiz olduğu bir ekonomide, öncelikle tüketimi değil tasarruflar teşvik edilmelidir. İç talebin ancak karşılandığı durumda ihracatı teşvik etmek değil, üretimi artıracı tedbirler alıp, iç tüketim karşılandıktan sonra ihracatın teşvik edilmesi gerekir. Böylece, nasıl ki bir insan toplu yaşam alanlarına girdiğinde vücudu daha fazla enfeksiyona maruz kaldığında vücut direnci önem kazanıyorsa, ekonomik yapıda da bir bozulma olduğunda o ekonominin temel yapısındaki sağlamlık, istikrarsız dönemin daha kolay atlatılmasını sağlayabilir. Örneğin ekonomik daralma dönemlerinde özellikle özel sektör tarafından işten çıkarılanlara işsizlik maaşı ödemesi için daha önce işsizlik fonu oluşturulmuşsa, ödemeler bu fon aracılığıyla yapılacağı için kamu mali (*bütçe*) yapısında önemli bir bozulma meydana gelmeden bu süreç atlatılabilir. Diğer bir ifadeyle işsizlik ödemelerinin bütçeye yük olmasının önüne geçilir.

Diğer taraftan ekonominin istikrarlı olduğu dönemde de bu fon kamu kesimi için borçlanma ihtiyacının karşılandığı bir kaynak niteliği taşır. Kamu, ihtiyaç duyduğu borçlanmanın önemli bir kısmını bu fondan karşılayarak, ödünç verilebilir fon piyasasına daha az başvurabilir. Bu durumda, bir taraftan kamunun fon talebinin azalmasıyla piyasa faiz oranı düşerken, diğer taraftan da özel sektörün düşük faizle daha fazla fon kullanması mümkün hale gelir.

Regülasyonların ekonomik istikrar üzerinde olumlu bir etki meydana getirebilmesi için regülasyonların güncel olması, ilgi kurumların regülasyonları etkin şekilde uygulaması, ihtiyaç halinde yeni regülasyonlar hazırlanması gerekir.

Mevcut kamu-özel iş ortaklığı modelinin Türkiye'nin hızlı bir şekilde kalkınmasını sağlayacak yatırımları gerçekleştirmede ekonomik olarak doğru bir model olup olmadığı da belirsizdir.

Kamu Kesiminin Genel Ekonomik İstikrara Etkisi

Kamu kesiminin genel ekonomik istikrara etkisi iki şekilde ortaya çıkabilir. Bunlardan biri regülasyon diğeri ise kamu bütçesi. Regülasyonlar, piyasa ekonomisinin daha etkin, rekabetçi bir şekilde çalışmasına katkı sağlar. Tekelleşmeyi önleyebilir, kaynakların dağılımında etkinliği sağlayarak verimliliği artırır. Taban (*tarım ürünlerinde*)- tavan (*aşırı fiyat spekülasyonlarında*) fiyat uygulaması, piyasaya giriş kısıtlamaları (*belli bölgelerde özel özel okul açma sınırlaması*), belli faaliyetler için standart oluşturma (*örneğin özel hastane*), doğal tekel yapılarında daha sıkı kontrol ile tekeli firma gibi hareket etmelerinin önlenmesi yaygın regülasyon örnekleri olarak sayılabilir.

Regülasyonların ekonomik istikrar üzerinde olumlu bir etki meydana getirebilmesi için regülasyonların güncel olması, ilgili kurumların regülasyonları etkin şekilde uygulaması, ihtiyaç halinde yeni regülasyonlar hazırlanması gerekir. Covid 19'ten sonra konuttan otomotive, giyimden gıdaya neredeyse her sektörde aşırı fiyat artışları yaşanmıştır. Tüketici fiyat endeksi birçok gelişmiş ülkede dahi tarihi düzeylere çıkmıştır. Bu gelişme karşısında bazı ülkeler fiyat dondurma, ihracat kısıtlamaları gibi önlemler almış olsa da kayda değer bir sonuç alındığını söylemek güçtür. Türkiye'de de gıda, konut ve otomotiv sektöründeki aşırı fiyat artışları, konunun ekonomik olmaktan ziyade spekülatif bir boyut kazandığı izlenimini vermektedir. Ancak bu durumu zamanında tespit edip caydırıcı müeyyide uygulama konusunda kurumların gerekli süreci başlatmada geride kaldıkları algısı da oluşmaktadır.

Kamu kesiminin ekonomik istikrar üzerinde etki oluşturabilecek ikinci aracı ise kamu bütçesidir. Özellikle genel ekonomi içinde kamu kesiminin ekonomik ağırlığı yüksek olan ülkelerde bu etki daha belirgindir. Kamu bütçesi bir taraftan elde ettiği gelirler (*özellikle de vergiler*) diğer taraftan da harcamalar ile devasa bir ekonomik güç oluşturmaktadır. Bu yapı (*bütçe*) yatırım harcamaları ile ekonomik kalkınmanın hızlanmasını, sosyal harcamalar ile gelir dağılımının daha adil hale gelmesini, cari harcamalarla da mevcut yapının işler halde sürekliliğini sağlamaktadır. Aslında kamu kesimi bütçe aracılığıyla ekonomik kalkınmanın dinamik bir yapıya dönüşmesini sağlayabilmektedir.

Kamu bütçesinin ekonomik istikrarın sağlanmasında etkin olabilmesi için bütçe yapısının da sağlam bir yapıya kavuşmuş olması gerekir. Örneğin kamu gelirleri, kamu harcamalarını karşılayacak düzeyde

olmalıdır. Gelirlerin istikrarlı bir yapı arz etmesi, gelir-servet artışı ile doğru orantılı olması gerekir. Tüketim vergileri ise daha çok negatif dışsallık oluşturan tütün ürünleri, alkol, çevre kirliliği gibi tüketimler üzerinde yoğunlaşması gerekir.

Diğer taraftan kamu harcamalarından yatırım harcamaları, gelişmekte olan bir ülke için ağırlık olarak enerji ve ulaşım gibi altyapılara yönelik olmalı, istisna ve stratejik önem arz edenler dışında, özel mal ve hizmet üretimine yönelik yatırımlardan kaçınılmalıdır. Sosyal harcamalar ise insanları daha çok çalışmayı özendirici nitelikte olmalıdır.

İşte bütçenin iki ayağındaki bu durum, olağan dönemlerde bütçe dengesi olacak şekilde bir politika ile yönetilirse, kamu ekonomik yapısının ekonomik istikrara katkısı da en üst düzeyde olur.

Ancak seçimler ve buna bağlı olarak oluşan rekabet (*seçimi kazanmak için verilen ekonomik vaatler*) rasyonel ekonomi politikalarından uzaklaşmaya neden olmaktadır. Hatta seçim dönemlerindeki ekonomik vaatler öncelikle bütçe disiplinini bozarak bütçe açığını artırmakta, sonrasında bütçe açığını finanse etmek için kamunun fon (*borç*) talebi artmakta, bunun sonucunda da faiz oranları yükselmektedir. Bir sonraki dönemde bütçeden daha fazla faiz ödemesi nedeniyle tekrar bütçe açığı artışıyla devam eden bir sarmala dönüşmektedir. Yine seçim ekonomisinin bir sonucu olarak oy gücü yüksek gruplara verimliliğin üzerinde ücret artışları bir taraftan bütçe disiplinini, bir taraftan kamu çalışanları arasındaki ücret-gelir dengesini de sarsmaktadır.

Türkiye Yüzyılında Kamu Ekonomisinin Ekonomik İstikrara Etkisi

“Türkiye Yüzyılı” döneminde “İstikrarın Yüzyılı” açısından kamu ekonomisinin genel ekonomik istikrara katkısını ele aldığımız bu yazımızda yeni dönemde ekonomik istikrarın sağlanması ve sürdürülmesi için neler yapılması gerektiğine değinelim.

Öncelikle, ekonominin de belli sınamalardan geçip doğrulanmış kuralları olduğunun kabul edilmesi gerekir. Bunları yok sayarak uygulanan politikalar maalesef krizin daha da derinleşmesinden başka bir şeye yaramaz. Günümüzde (2022) ekonominin dışa açıklığı %68; toplam dış borç stoku 475,65 Milyar \$ iken, Türkiye küresel ekonomik gelişmelerden etkilenmemesi ve temel ekonomik paradigmalardan bağımsız politikalar yürütmesi mümkün değildir. Örneğin uluslararası kredi derecelendirme kurumlarının değerlendirmelerde tarafsız ol-

Öncelikle, ekonominin de belli sınamalardan geçip doğrulanmış kuralları olduğunun kabul edilmesi gerekir. Bunları yok sayarak uygulanan politikalar maalesef krizin daha da derinleşmesinden başka bir şeye yaramaz.

Kamunun piyasadan borçlanma talebinin azalması faizlerin de kalıcı olarak düşmesine neden olacaktır. Böylece bütçedeki faiz giderleri de azalacağı için öncelikli alanlara-sektörlere daha fazla kaynak tahsisi yapılabilecektir.

madığına ilişkin politik söylemler, birçok yatırım fonunun bir ülkede yatırım kararı almasında söz konusu kredi derecelendirme kurumlarının belli düzeydeki notlarını dikkate alarak yaptığı gerçeğini değiştirmemektedir. Bu sebeple yeni dönemde ekonomik yapıda istikrarı önceleyen, iç ve dış kırılganlıklara karşı daha güçlü bir ekonomik yapı oluşturulması gerekir. Bunlardan en önemlisi vergi sisteminin dolaylı vergi kısılacından kurtarılmasıdır. Diğer taraftan 2024 ve 2025'ten itibaren doğalgaz ve petrol kaynakları sayesinde kamu ilave gelir imkanına kavuşacaktır. Bu durum bütçe disiplini sağlamada, yani denk bütçe uygulanmasında önemli bir fırsat oluşturacaktır. Böylece kamu borç stokunu da belli ölçüde azaltabilecek veya en azından aynı seviyede tutabilecektir. Kamunun piyasadan borçlanma talebinin azalması faizlerin de kalıcı olarak düşmesine neden olacaktır. Böylece bütçedeki faiz giderleri de azalacağı için öncelikli alanlara-sektörlere daha fazla kaynak tahsisi yapılabilecektir.

Kamu-Özel İş Ortaklığı ile gerçekleştirilen yatırımların kısa sürede devreye alınmış olmasıyla önemli bir avantaj sağlanmakla birlikte bu konuda araştırmacıların analiz yapacakları veriler paylaşılmamakta, kamu yönetimi tarafından da böyle bir analiz olup olmadığı belirsizliğini sürdürmektedir. Mevcut kamu-özel iş ortaklığı modelinin Türkiye'nin hızlı bir şekilde kalkınmasını sağlayacak yatırımları gerçekleştirilmede ekonomik olarak doğru bir model olup olmadığı da belirsizdir. Çünkü bu modelin yaygınlaşmaya başladığı yıllarda "Kamudan herhangi bir kaynak çıkmayacak" söylemlerinin yerini verilen garantiler kapsamında bütçeden her geçen yıl daha fazla kaynak ayrılması bu belirsizliği daha da artırmaktadır. Bu önemli sapmaların nedenleri hala açıklanmış değildir. Bu süreç bütçede faiz ve Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılan transferle birlikte en önemli bütçe giderine dönüşerek mali disiplin için ciddi bir tehdit düzeyine ulaşacaktır.

Gelecek yıllarda Türkiye için en önemli fırsatlardan biri de enerji alanında olduğu söylenebilir. İlk olarak Karadeniz'de 21 Ağustos 2021'de 320 milyar m³ doğalgaz keşfiyle başlayan süreç 710 m³'e ulaşmıştır. Daha sonra Güneydoğu Anadolu bölgesinde keşfedilen petrol rezervleri Türkiye'nin doğal kaynaklar yoluyla gelecek yıllarda kayda değer bir gelir elde edeceğini göstermektedir. Üstelik tüm bu keşiflerin %100 kamu iştiraki olan şirketler tarafından gerçekleştirilmesi, bu kaynakların doğrudan kamu geliri olmasını da sağlayacaktır. Bu önemli gelir

fırsatı, depremin oluşturduğu zararın giderilmesinde ihtiyaç duyulan finansman için önemli kaynak da olabilir. Özellikle 5-10 yıllık deprem tahvilleri ile kısa vadeli finansman temin edilerek geri ödeme döneminde doğal enerji kaynak gelirleri ile bu geri ödemeler yapıldığında, depremin neden olduğu zarar bütçe üzerinde ciddi bir yük oluşturmaktan çözülebilir.

Burada kamu ekonomisinin genel ekonomik istikrarın sağlanmasında çok daha fazla katkı verebileceğini söyleyebiliriz. Bunların hepsini burada saymak mümkün değil. Burada daha genel yaklaşımlarla nasıl bir politika izlenerek bunun yapılabileceğini anlatmak istedik.

Sonuç

Genel olarak ifade etmek gerekirse; “Türkiye Yüzyılı” döneminde ekonomik istikrarın sağlanmasında, genel ekonomi içinde yaklaşık %34 ağırlığa sahip kamu ekonomisi çok önemli katkı sağlayabilir. Bunun önemli ve kalıcı olabilmesi için öncelikli olarak kamu gelirlerinin adil yük oluşturacak şekilde yeniden tanzim edilmesi, harcamaların da yeniliği sağlayacak, çalışmayı özendirecek, toplumda gerçek anlamda ekonomik dengeyi sağlayacak politikaların oluşturulması ve uygulanması gerekir. Ayrıca kamu-özel iş ortaklığında ekonomik analize imkan sağlayacak şekilde daha fazla ve periyodik olarak veri paylaşımı yapılması gerekir. Doğal enerji kaynaklarından elde edilecek gelirler orta vadede deprem harcamaların finansmanı, uzun vadede kamu borç stokunu azaltacak şekilde kullanılmasının faiz oranlarında kalıcı düşüşün sağlanmasında etkili olacağı düşüncesindeyiz.

KAYNAKÇA

- 1. Covid döneminde Türkiye’de İşsizlik Fonundan yaklaşık 44 Milyar TL kaynak kullanıldığı açıklanmıştı. Bu fon bütçe dışında olduğu için bütçe açığı üzerinde herhangi bir etki oluşturmamıştır. İşsizlik Fonu olmasaydı bu harcamanın bütçeden yapılması durumunda bir taraftan bütçe açığı 44 Milyar TL artarken, bir taraftan da bu harcama borçlanma ile finanse edileceğinden toplam borç stoku aynı miktarda artmış olacaktı. Ayrıca artan bu ilave borç stokunun gelecek dönem faiz yükü tekrar bütçe açığını artıracaktı.

Genel olarak ifade etmek gerekirse; “Türkiye Yüzyılı” döneminde ekonomik istikrarın sağlanmasında, genel ekonomi içinde yaklaşık %34 ağırlığa sahip kamu ekonomisi çok önemli katkı sağlayabilir.

Türkiye’de Sürdürülebilirlik ve Kendine Yetme

MİTHAT CANSIZ

Türkiye Varlık Fonu A.Ş. Başkanışmanı

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK, günümüzün her platformda tartışılan en popüler ve öncelikli konuları arasında yer almaktadır. Sürdürülebilirlik, esas olarak çevreye/ekolojiye verilen zarara karşı çözüm önerisi olarak ortaya konmuş bir kavramdır. Sürdürülebilir yaklaşımlar, ekonomik kalkınma, turizm, tarım, sanayi, kentleşme/yapılaşma, ekosistem yönetimi, su kaynakları ve kirlilik yönetimi gibi konularda ele alınmaktadır. En çok kabul gören tanımlardan biri olan İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı’nın (OECD) tanımına göre sürdürülebilir kalkınma, günümüz kuşaklarının gereksinimlerinin karşılanmasıyla gelecek kuşakların gereksinimlerinin karşılanmasından ödün verilmeden gerçekleştirilmesidir.

Son dönemde yaşanan ekonomik krizler, iklim değişikliği gibi çevresel ve ekonomik problemler, sürdürülebilir kalkınma çerçevesi altında yeşil büyüme, yeşil ekonomi, düşük karbonlu ekonomi, sürdürülebilir üretim ve tüketim gibi kavramları ortaya çıkarmıştır. OECD, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) gibi uluslararası örgütler “Yeşil Büyüme” veya “Yeşil Ekonomi” kavramını çevresel iyileştirmelere katkı sağlayan mal ve hizmetlerin yatırım ve tüketimini önceliklendiren bir anlayış

*Sürdürülebilir yaklaşımlar,
ekonomik kalkınma, turizm,
tarım, sanayi, kentleşme/
yapılaşma, ekosistem yönetimi,
su kaynakları ve kirlilik
yönetimi gibi konularda ele
alınmaktadır.*

olarak tanımlanmaktadır. Bu bakış açısı ile çevresel sürdürülebilirliğe katkı sağlanırken ekonomik gelişme, gelir artışı, istihdam ve fakirliğin azaltılmasına da katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de sürdürülebilirlik konusunda birçok çalışma yürütülmekte olup bunların başlıcaları aşağıda yer almaktadır:

Sıfır Atık Projesi: Sayın Emine Erdoğan Hanımefendi’nin önderliğinde tüm sektörler özelinde israfın önlenmesi, kaynakların daha verimli kullanılması, atık oluşum sebeplerinin gözden geçirilerek atık oluşumunun engellenmesi veya minimize edilmesi, atığın oluşması durumunda ise kaynağında ayrı toplanması ve geri kazanımının sağlanmasını kapsayan atık yönetim felsefesi uygulamaya geçirilmiştir.

Türkiye Sürdürülebilirlik Akademisi: Sürdürülebilirlik alanında eğitim, araştırma ve danışmanlık hizmetleri sunarak farkındalığı artırmayı amaçlayan kurum faaliyete başlamıştır.

Çevre Kanunu ve Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi ve Eylem Planı: Türkiye, 1983 yılında çıkarılan Çevre Kanunu ile çevre koruma çalışmalarını yasal bir çerçeveye oturtmuştur. Ayrıca, 2019 yılında kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi ve Eylem Planı ile çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik hedefleri belirlenmiştir.

Çevre Dostu Ürün Belgelendirme: Türkiye’de birçok ürün, Çevre Dostu Ürün belgesi almaktadır. Bu belge, ürünlerin çevre dostu olduğunu ve sürdürülebilirlik açısından kabul edilebilir olduğunu göstermektedir.

Yenilenebilir Enerji Kaynakları: Türkiye, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapılmasını teşvik ederek sürdürülebilir bir gelecek için adımlar atmaktadır. Güneş, rüzgâr, jeotermal, biyokütle ve hidroelektrik enerji gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ülkemizde büyük bir hızla yaygınlaşmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için sürdürülebilir üretim ekonomisinin hayata geçirilebilmesi kritik önem taşımaktadır. Sürdürülebilir üretim ekonomisinin en önemli dinamiği ise gerekli hammadde ihtiyaçlarının yerli kaynaklardan karşılanabilmesidir. Koronavirüs (Covid-19) salgınıyla başlayan ve sonrasında 2022 yılında Rusya - Ukrayna savaşı ile daha da şiddetlenen hammadde arzında ve tedariğinde yaşanan problemler tüm dünyada kendi kendine yetebilen bir ülke olmanın ne kadar önemli olduğunu bir kez daha ortaya çıkarmıştır.

Ülkemiz için sürdürülebilirlik açılımını kendine yetme ve cari açık sorununu ortadan kaldırmak hedefi ile birlikte planlamak ve uygulamak gerekmektedir. Türkiye ekonomisinin kırılganlığının en temel sebebi olan kronik cari açık sorununu bertaraf etmenin hatta cari fazla

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için sürdürülebilir üretim ekonomisinin hayata geçirilebilmesi kritik önem taşımaktadır. Sürdürülebilir üretim ekonomisinin en önemli dinamiği ise gerekli hammadde ihtiyaçlarının yerli kaynaklardan karşılanabilmesidir

*Tarım toplumu olarak bilinen
ülkemiz için sürdürülebilir
tarım konusunda bir an önce
adapte olunması için gerekli
en önemli husus ise geleneksel
tarım anlayışımızı veri bazlı
ve verimlilik esaslı üretime
dönüştürmemiz gerektiğidir..*

vermenin en başat ve müessir yolu ise dış ticaret açığımızı azaltmak ve katma değerli ekonomi oluşturmak için doğru hamleler yapmaktır.

Tarımda Sürdürülebilirlik ve Kendine Yetme

Sürdürülebilirlik kavramı, tarım sektörünün büyük ölçüde çevreyle etkileşim içerisinde olması ve sektörde doğal kaynakların yoğun olarak kullanılmasından ötürü tarım alanında önemli bir yer edinmiştir. Çevreye ve doğal kaynaklara yönelik tehditler tarımı etkilediği gibi, tarım da çevreyi ve doğal kaynakları olumsuz bir biçimde etkileyebilmektedir.

Dünya nüfusunun hızla artması ileride bu kadar çok insanı beslemeye yetebilecek kadar çok besin maddesini üretebilecek miyiz sorusunu gündeme getirmektedir. Yapılan araştırmaların pek çoğunun sonucu gösteriyor ki, uygulanan yoğun tarımsal üretim programlarıyla sürdürülemeyecek bir gelişmenin eşiğine yaklaşılmıştır. Sonuçta, artık tarımsal üretimin doğaya zarar vermeden artırılması gereği karşımıza çıkmaktadır. Bunu sağlayabilmek için erozyonu, toprağın kalitesizleşmesini, su kaynaklarının kirlenmesini ve diğer zararları en aza indirgeyen sürdürülebilir tarım tekniklerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler besin üretimini arttırmanın yollarını ararken, tarımda kullanılan doğal kaynakları da güvence altına alacak yeni yöntemler geliştirme zorunluluğuyla karşı karşıyadırlar.

Bu noktada, sürdürülebilir tarıma yönelik politikaların doğru bir biçimde tespiti ve uygulaması, bugünkü ve gelecekteki kişilerin yeterli ve sağlıklı besinleri tüketmesi, bozulmamış bir çevrede yaşaması, kendine yeter tüketim malları üretebilmesi, sektörler arasında dengeli bir yapı meydana gelmesi ve kişilerin sosyal ve ekonomik refahları açısından zorunludur.

Sürdürülebilir tanım konusu uluslararası platformlara taşınmış ve bu alanda organizasyonlar oluşturulup düzenlemeler-hedefler belirlenmiş olsa da her ülkenin kendi dinamikleri (*nüfus artışı, doğal kaynakları, arazi yapıları, tüketim alışkanlıkları gibi*) içerisinde kendine özgü strateji ve hedeflerini belirlemesi gerekmektedir.

Tarım toplumu olarak bilinen ülkemiz için sürdürülebilir tarım konusunda bir an önce adapte olunması için gerekli en önemli husus ise geleneksel tarım anlayışımızı veri bazlı ve verimlilik esaslı üretime dönüştürmemiz gerektiğidir.

Toprak sağlığını koruyan organik tarım, su tasarrufu yapmak için su yönetimi, gübre ve pestisit kullanımının azaltılması, çeşitliliğin artırılması, biyolojik mücadele yöntemlerinin kullanılması, hayvan refahının yükseltilmesi ve küresel iklim değişikliğine karşı tarımın uyumlu hale getirilmesi bu alanda temel çalışma konuları olarak öne sürülebilir.

Bununla beraber uygulanabilirliği yüksek diğeri bir başka öneri de ülke genelinde tarımda jeotermal, güneş, biyogaz, rüzgâr vb. temiz enerji kaynaklarının kullanılmasına yönelik teşviklerin artırılmasıdır. Ayrıca, doğal ve sağlıklı besinlerin tüketilmesine yönelik kampanyalar çevreyle dost tarım tekniklerinin kullanımını da artıracaktır.

Enerji ve Madencilikte Sürdürülebilirlik ve Kendine Yetme

Türkiye enerji piyasaları son 20 yıldır çok önemli bir dönüşüm içerisinde olup özellikle 2017 yılında ilan edilen Milli Enerji ve Maden Politikası ile bu dönüşümde bir ivmelenmeye geçilmiştir. Bu politikanın ana hedefi arz güvenliğini, yerlileştirmeyi ve daha öngörülebilir bir piyasa yapısına sahip olmayı sağlamaktır. Bununla birlikte, Türkiye'nin Paris İklim Anlaşması'nı TBMM'de onaylamasından ve 2053'de karbon nötr bir ekonomi olma hedefini belirlemesinden sonra dekarbonizasyon politikaları da enerji gündemimize yerleşmiştir.

Türkiye'nin enerji alanında son dönemde gerçekleştirdiği atılımlar gerek hidrokarbon aramacılığındaki tarihi keşifler ile gerekse de elektrik üretiminde yerlilik oranındaki rekorlar ile meyvelerini vermeye başlamıştır. Diğer taraftan, bu olumlu adımların her geçen gün büyüyen ekonomimiz ve artan nüfusumuz için enerji ihtiyacımızı karşılamada tek başına yeterli olmayacağı da aşıkardır.

Bu çerçevede, küresel gelişmelerden kopmadan ülkemiz adına değer yaratmak amacıyla bazı konuların üzerinde hassasiyetle durulması gerekmektedir. Bunların başında kritik hammaddeler (*mineraller*) konusu gelmektedir. Bilindiği üzere, yeşil enerji dönüşümü ve bu bağlamda ülkelerin net sıfır emisyon hedefleri tüm dünyada bazı madenlerin talebinde büyük artış yaratmış ve gelecek projeksiyonlarında da bu artışların devam edeceği öngörülmektedir. Bu madenlerin başlıcaları özellikle elektrikle araçlarda yoğun olarak kullanılan lityum, manganez, nikel, grafit, kobalt ile araçların yanı sıra elektrik hatlarında da yoğun olarak kullanılan bakırdır. Dünyanın ileri gelen ülkelerinin istisnasız tamamı genellikle Çin'in hakimiyetinde bulunan bu madenlerin gerek üretimi gerekse işlenmesi (*proses*) konularında kendi arz güvencelerini sağlayabilmek için strateji belgelerini oluşturmuşlardır. Bu noktada gerekli teşvik mekanizmaları, yatırım ortamını iyileştirici veya zorunlu kılıcı düzenlemeler, ortaklıklar, Ar-Ge çalışmaları ortaya konulmaktadır.

Türkiye bu konuda henüz yeterince aksiyon almış durumda bulunmamaktadır. Öncelikle ülkemizin yeşil enerji dönüşümü çerçevesinde ihtiyacı olacak hammaddeleri belirleyip bunları kritiklik seviyesine göre sınıflaması, daha sonrasında ise ülkemiz içerisinde bu madenlere yö-

Öncelikle ülkemizin yeşil enerji dönüşümü çerçevesinde ihtiyacı olacak hammaddeleri belirleyip bunları kritiklik seviyesine göre sınıflaması, daha sonrasında ise ülkemiz içerisinde bu madenlere yönelik somut verilere dayalı kaynak/rezerv envanterini ortaya koyması gerekmektedir.

Türkiye de yakın zamanda bordan uç ürün üretmek amacıyla Bor Karbür tesisini devreye almıştır. Benzer şekilde uç ürün üretilebilecek her alanda bu tür yatırımlara yönelinmelidir.

nelik somut verilere dayalı kaynak/rezerv envanterini ortaya koyması gerekmektedir. Arz eksikliği oluşacak hammaddeler için kaynak planlamaları yapılarak bugünden uygulamaya geçilmelidir. Zira bir maden projesinde üretime geçilmesi için takribi 10-15 yıllık bir arama-geliştirme evresine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmalar yapılırken dikkat edilmesi gereken ön önemli hususlardan bir tanesi de son yıllarda tüm dünyada giderek artan Kaynak Milliyetçiliği (*Resource Nationalism*) olgusudur. Gerek batılı ülkeler gerekse Afrika-Orta Asya ülkelerinin birçoğu son dönemde kendi topraklarındaki doğal kaynakların başka ülkelerin şirketleri tarafından çıkartılıp üretilmesine karşı politikalar geliştirmeye başlamıştır. Bunlar bazen ekstra vergi, ihracat kısıtları olmakla birlikte bazen de doğrudan faaliyetlerin sonlandırılması şeklinde oluşabilmektedir.

Kaynak milliyetçiliği alanında en önemli örnek Endonezya'dır. Endonezya dünyanın en büyük nikel kaynaklarına sahip ülkesidir ve nikelden daha fazla gelir elde etmek amacıyla 2013'te nikelin ülkeden cevher halinde ihraç edilmesini yasaklayan bir düzenlemeyi yürürlüğe koymuştur. Bunun akabinde ülkede nikelden uç ürün üretmek amacıyla izabe tesisleri ve hatta batarya fabrikaları kurulmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda Endonezya'nın nikel ürünleri ihracatı 2013 yılına kıyasla on kat artarak 2020 yılında 30 milyar dolar seviyelerine kadar gelmiştir.

Türkiye de yakın zamanda bordan uç ürün üretmek amacıyla Bor Karbür tesisini devreye almıştır. Benzer şekilde uç ürün üretilebilecek her alanda bu tür yatırımlara yönelinmelidir. Bunun için önce kendi kaynaklarımızı açığa çıkartabilecek yetkin kurum ve şirketlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanı sıra yerli yatırımları destekleyecek düzenlemeler, teşvik mekanizmaları oluşturulmalıdır.

Küresel piyasalarda yeşil enerji dönüşüm süreci bir taraftan devam ederken diğer yandan da petrokimya, ısınma ve ulaştırmanın belli alanları başta olmak üzere petrol ve doğal gaza olan global ihtiyacın uzunca bir süre daha (*en az 30-40 yıl*) devam edeceği kabul edilmektedir.

Bu sebeplerden dolayı Türkiye, Ortadoğu, Orta Asya ve Hazar Havzası ile olan tarihi bağlar, bu bölgelere olan lojistik yakınlık ve son dönemde Sn. Cumhurbaşkanımızın liderliğinde inşa edilen "*Güçlü Yumuşak Güç*" gibi avantajlarını daha etkin bir şekilde kullanarak enerji alanındaki bu tarihi dönüşümün ortaya çıkardığı fırsatlardan kendine dönük ciddi kazanımlar elde edilebilir.

Şöyle ki;

- Azerbaycan, Kazakistan başta olmak üzere hidrokarbon çıkarma ve işleme kabiliyeti olan Türki kardeş ülkelere ait şirketler ile mezkur petrol ve doğal gaz zengini bölgelerdeki küçük ve orta ölçekli sahalarla (günlük 5-10 bin varil) yönelik kamu şirketlerimiz (TPAO, TPIC vb) ve gerekirse Türk özel sektörünü de dahil ederek Kamu-Özel İş Birliği formatında ortaklıklar kurulabilir.
- ABD ve Batının bölgede azalan varlığını her geçen gün dengelemeye çalışan Çin, Hindistan, ve Rusya şirketleri ile daha büyük sahalarla ortaklıklar tesis edilebilir.
- MTA Int, ETİ Maden, TVF -Türkiye Maden AŞ gibi kamu şirketlerimiz Afrika ve Orta Asya gibi coğrafyalarda mezkur ülke şirketleri ile lityum, bakır, kobalt, grafit ve nikel gibi madenler üzerine işbirlikleri yaparak ekonomimize ve doğalkaynaklar alanındaki yeşil dönüşüm süreçlerine ciddi katma değer transferleri yapmak mümkün olabilecektir.
- Ana hatları ile ortaya konulan bu ticari girişimlerin hayata geçirilmesi halinde 5 yıl gibi kısa bir zamanda Türkiye'nin petrol ve doğal gaz ihtiyacının en az yarısını ülkemize ait olacak olan yurt dışı kaynaklardan temin edebilmesi ve TPAO, MTA ve ETİ Maden gibi kamu şirketlerimizin paydaş olduğu bu ortaklıkların yıllık ortalama 50 milyar dolarlık bir ekonomik büyüklüğe ulaşması mümkündür.
- Bahse konu oluşumun kısa zamanda TÜPRAŞ ve benzeri şirketlerden çok daha büyük bir şirket olması ve hatta enerji ve maden alanında ülkemizin yerli ve milli bir "Milli Şampiyon" şirketi olarak ortaya çıkması imkan dahilindedir.
- Bununla birlikte, elindeki petrol ve doğal gazı bir an önce paraya tahvil ederek hızla post-hidrokarbon dünyasına adapte olmaya çalışan Suudi Arabistan ve diğer petrol zengini ülkeler ile karşılıklı faydaya dayalı enerji arz güvenliğimizi sağlayacak yaratıcı projeler geliştirilebilir.
- Mesela petrol ve doğalgazda alt ve üst fiyat limitlerinin ülkeler arasında karşılıklı hedge edildiği mekanizmalar denenerek, ekonomimiz önündeki en temel belirsizliklerden birisi olan enerji fiyatları öngörülebilir ve kontrol edilebilir çerçeveye oturtulabilir.
- Rusya Devlet Başkanı Sn. Putin tarafından dile getirilen ülkemizi uluslararası enerji merkezi yapmak fikri, uluslararası petrol ve doğal gaz kaynaklarına erişimi azami seviyeye çıkmış bir Türkiye için daha anlamlı hale gelecektir.

Rusya Devlet Başkanı Sn. Putin tarafından dile getirilen ülkemizi uluslararası enerji merkezi yapmak fikri, uluslararası petrol ve doğal gaz kaynaklarına erişimi azami seviyeye çıkmış bir Türkiye için daha anlamlı hale gelecektir.

Sürdürülebilirlik ve kendine yetme alanında yukarıda belirtilen somut yatırım konuları kadar önemli bir diğer konu da bu alanda insan sermayesinin yetiştirilmesi ve doğru organizasyonlar ve kurumlar dahilinde maksimum verim elde edilmesidir.

Örneğin, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın yıllar içerisinde yerleşmiş ve kanıksanmış olan organizasyon yapısı içerisinde tabii kaynaklar yani maden alanı bir nebze sütte gerisinde kalmış bu kapsamda ülkemizin sahip olduğu jeolojik potansiyelin gereği tam olarak yerine getirilememiştir. Oysaki, ülkelerin ve toplumların kalkınma ve yaşam seviyelerinin belirleyicisi konumunda olan sanayi, enerji ve tarım gibi sektörlerin en önemli girdilerinden birisi maden kaynaklı ürünlerdir ve dolayısıyla planlamada öncelikli konumda yer alması gerekmektedir.

Enerji ve Madencilikte Sürdürülebilirlik için Atılması Gereken Adımlar

Madenciliğin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bünyesinde yeniden yapılandırılarak önceliklendirilmesi veya bazı özel proje bazlı konuları itibarı ile Cumhurbaşkanlığı otoritesine bağlanmasının faydalı olabileceği değerlendirilmektedir. Buradaki nihai amaç, sektördeki gerekli entegrasyonu sağlayarak ülkemizin kaynaklarını en verimli şekilde ortaya çıkarmak ve Türkiye'yi hammadde üreten bir ülke konumundan alıp katma değeri yüksek ürünler satan bir ülke konumuna getirmektir.

Bununla beraber, dünyadaki gelişmiş maden arama çalışmaları takip ederek doğru planlama ile verimliliği artırmak için ülkemizin madencilik ekosisteminde kamunun kısa vadede atabileceği adımlar aşağıda belirtilmektedir:

1) MTA'nın Gelişmiş Ülkelerdeki Benzerleri Gibi Tam Anlamıyla Tetkik (Survey) Kurumuna Dönüştürülmesi

- Sahip olduğu yüz yıla yakın jeolojik birikim ve verinin zenginleştirilmesi, güvenilirliği yüksek

şekilde bedeli karşılığında özel sektörün erişimine açılması,

- Ticari maden aramacılığından vazgeçilerek bölgesel jeolojik çalışmalara konsantre olunması, böylece ticari şekilde arama yapacak şirketlere güvenilir altyapı oluşturulması,
- Uzaktan algılama, sismik ve deniz araştırmaları gibi çalışmaların devam ettirilmesi,
- Stratejik madenlerin aranmasına yönelik Ar-Ge faaliyetlerinin sürdürülmesi,

2) Türkiye Varlık Fonu'nun (TVF)

Madenciliğin Proje ve İş Geliştirme Alanında Etkin Rol Alması

- TVF, Türkiye'de madencilik alanındaki özel sektör yatırımlarının en büyük eksikliği olan uluslararası vizyon, izinlere erişim, risk finansmanı, doğa dostu uygulama yaklaşımı gibi alanları doğrudan dolduracak güçlü bir yapıya sahiptir. Bunun yanı sıra sahip olduğu yasal muafiyetler ile madencilik alanında yatırım yapacak şirketler için çok ideal bir partner adaydır.
- TVF, Maden Tetkik ve Arama (MTA)'dan devraldığı veya ileride başka yerlerden de alacağı ruhsatları geliştirdikten sonra üretimi doğrudan kendisi yapmayıp Önfizibilite (PFS), Fizibilite (FS) veya başka evrelerde, projelerin türüne ve karşı tarafın uzmanlığına göre ortak girişimler kurabilir. Böylece kurum ve şirketler uzmanlık alanı içerisinde değerlendirilerek fayda arttırılmış olur.
- Ayrıca, TVF geliştirdiği ve değer kattığı projeleri portföyüne ekledikten sonra, yerli ve/veya yabancı borsalarda halka arz ve/veya özel sektöre blok satış ile hisse devri yaparak finansman kaynağı sağlayabilir.

3) Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumu (TENMAK) Bünyesinde Akredite Laboratuvar Kurulması

- Türkiye’de maden aramacılığındaki analizler SGS, ALS ve ACME gibi yabancı menşei uluslararası akredite laboratuvarlarda yapılmaktadır.
- Bu alandaki eksikliğin atom enerjisi, bor minerali, yenilenebilir enerji ve nadir toprak elementleri gibi konularda Ar-Ge çalışmaları yürüten ETKB’ye bağlı (TENMAK) bünyesinde kurulacak uluslararası standartlarda bağımsız akredite bir laboratuvar ile giderilmesi uygun olacaktır.

Kurumların kurulması ya da firmaların oluşturulmasının yanı sıra esas olarak buralarda görev alan insan kaynağının çok iyi planlaması gerekmektedir. Öncelikle iyi bir “Personel Sistemi” kurulmalı ve işletilmelidir. Söz konusu sistem, liyakat ilkesi temelinde, gelişime ve vizyona izin veren performans sistemini de içermelidir. Atama ve görevden alınmaların kurumların hafızasını kaybetmeyecek şekilde yapılması sağlanmalı, alanında tecrübeli kişilerden/eski yöneticilerden azami fayda sağlayacak mekanizmalar geliştirilmelidir.

Sonuç itibarıyla doğa dostu uygulama yaklaşımları esasındaki sürdürülebilirlik kavramı aynı zamanda ülkelere kendi kendine yetmeyi bir nevi cari açık oluşturmadan idame edebilmeyi de öğütlemektedir. Türkiye olarak cari açığın en basat kalemleri olan enerji ve madencilik alanında doğru planlama ve verimli çalışmalar ile birçok handikaplı durumun önüne geçilebilir. Nitekim dünya üzerinde bunun örneği birçok ülke bulunmaktadır.

Bu kapsamda 2017 yılında “güçlü ekonomi” ve “ulusal güvenlik” hassasiyeti üzerinden şekillendirilen Milli Enerji ve Maden Politikası ülkemizin enerji ve maden alanında paradigma değişimi

yaşama sürecini başlatmıştır. Bununla beraber tüketim alışkanlıklarının sıklıkla değişerek enerji ve maden talebinin sürekli arttığı günümüz dünyasında bu alanda atılan adımların belirli bir plan dahilinde artırılması ve çeşitlendirilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, enerji ve maden gibi uzun erimli plan ve programa dayalı çalışmaların yapıldığı sektörlerde atılan adımların da sadece politikayı oluşturan kişilerin varlığına bağımlı olmaması gerekmektedir. Bu tip politikaların devlette devamlılık esastır düsturunca azami kurumsal yapı ve yaklaşımlarla sahiplenilip geliştirilmesi, gelişen dünya konjonktüründe üzerine eklemeler yapılarak ilerletilmesi elzemdir.

Türkiye’nin enerji ve maden alanındaki dışa bağımlılıktan kurtuluş mücadelesi için ortaya koyacağı ilk hamle, bu alanda ciddi müktesebatı olan ve ayrıca bu dışa bağımlılıktan kurtuluş konusu kendine dert edinmiş, eskilerin tabiri ile zatu’l hareke ve ehil insanların görevlendirilmesi olacaktır. Adı geçen ehliyetli üst düzey ve ara kademe yöneticilerin de katkıları ile oluşturulan organizasyonel yapı ve politikalara Sayın Cumhurbaşkanı başta olmak üzere tüm paydaşlarca sahip çıkılması ve korunması ise bahse konu bu ilk temel hamleyi tamamlamış olacaktır.

Türkiye'nin Gücünün Küreselleşmesi

PROF. DR. METİN AKSOY

Selçuk Üniversitesi Rektörü

Türkiye Yüzyılı vizyonundaki gücün yüzyılı alt başlığının kavranabilmesi için Türkiye'nin güç kapasitesini arttıran milli kalkınma stratejileri, savunma sanayi ve kendini önceleyen dış politika unsurlarının irdelenmesi gerekmektedir.

SON yirmi yıllık süreçte Türkiye'yle ilgili yapılan analizlerde en çok vurgulanan unsurlardan biri Türkiye'nin gücünün artması, başka bir ifadeyle Türkiye'nin gücünün küreselleşmeye başlamasıdır. Nitekim Suriye'deki müdahaleler, Libya'daki askeri varlık ve Doğu Akdeniz'deki sondaj çalışmalarına Türk donanmasının eşlik etmesi Türkiye'nin sert gücünün; Türkiye'nin Osmanlı coğrafyasındaki ülkelerle tarihsel ve kültürel bağlarını kuvvetlendirmeye çalışması, TİKA ve YTB gibi kurumların Türkiye'nin yakın çevresindeki faaliyetleri ve Covid pandemisinde pek çok devlete tıbbi yardım gönderilmesi Türkiye'nin yumuşak gücünün arttığını göstermiştir. Bu kapasite artışına bağlı olarak Türkiye'nin yumuşak ve sert gücünü senkronik ve etkili bir şekilde kullanan akıllı bir güç olduğu analizlerde sıklıkla dile getirilmektedir. Akıllı güç olmaya ek olarak özellikle Rusya-Ukrayna Savaşı'na yönelik uyguladığı politika ve arabuluculuk faaliyetleri Türkiye'nin aynı zamanda normatif bir güç olduğunu da tescillemiştir. Bu güç unsurları üzerinden Türkiye bölgede salt oyuncu konumunda değil aynı zamanda oyun kurucu, normlara uyucu konumunda değil norm yapıcı konumundadır.

Bahsi geçen akıllı ve normatif güç olarak hareket etmeyi sağlayan kapasite artışı Türkiye'nin uluslararası sistemdeki özgül ağırlığını arttırırken, Türkiye'nin gücünün küreselleşmesine yönelik yeni bir tahayyülün oluşmasını sağlamıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Aralık 2022'de açıkladığı Türkiye Yüzyılı vizyonundaki gücün yüzyılı alt başlığı kapsamında yeni yüzyılda Türkiye'nin her alanda örnek gösterilen bir ülke olma hedefi, Türkiye'nin gücünün küreselleşmesini ifade etmektedir. Tüm bu ifadeler ışığında Türkiye Yüzyılı vizyonundaki gücün yüzyılı alt başlığının kavranabilmesi için Türkiye'nin güç kapasitesini arttıran milli kalkınma stratejileri, savunma sanayi ve kendini önceleyen dış politika unsurlarının irdelenmesi gerekmektedir.

Milli Kalkınma Stratejileri

Türkiye'nin gücünün küreselleşmeye başlamasını sağlayan ilk unsurunu milli kalkınma stratejileri oluşturmaktadır. Cumhuriyetin kurulmasından günümüze kadarki süreçte Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri kalkınma sürecindeki geri kalmışlıktır. Öyle ki, kronik altyapı ve kalkınma sorunları 21. yüzyılın başına kadar Türkiye'yi olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak bu süreç Ak Parti hükümetlerinin Türkiye'nin yumuşak ve sert gücünü arttıracak şekilde uygulamaya koyduğu milli kalkınma stratejileri ile değişime uğramıştır. Bu dönemde uygulanan milli kalkınma stratejileri “yerlilik”, “millilik”, “özgünlük” ve “dışa bağımlılığın azaltılması” unsurları üzerinden şekillenerek, pek çok sektörde önemli atılımlar gerçekleştirilmiştir.

2002 sonrası dönemde milyarlarca dolarlık yatırımlar yapılması ve İstanbul Havalimanı, Marmaray, Osmangazi Köprüsü, Avrasya Tüneli, Yeni Zigana Tüneli gibi mega projelerin tamamlanması Türkiye'yi altyapı alanında önemli bir gelişmişlik düzeyine çıkarmıştır. Altyapı sorunlarının giderilmesine ek olarak üretim, istihdam ve ihracat odaklı ekonomi politikaları Türkiye'nin önemli atılımlar gerçekleştirmesine katkı sağlamıştır. Öyle ki, 2002'de 3,7 milyon olan sanayi istihdamı, 2022'de 6,5 milyon sınırını aşarak %70'den fazla artış göstermiş ve Türkiye dünyanın en büyük 14. sanayi gücü haline gelmiştir. Sanayi sektörüne benzer şekilde Türkiye, tarım üretimi ve tarımsal hasılda Avrupa'da birinci, dünyada ise onuncu sırada yer almıştır. İfade edilen gelişimin yardımıyla Türkiye'nin ihracatı 2022 yılında 254,2 milyar dolara ulaşmıştır. Turizm sektöründe de önemli gelişim gösteren Türkiye, 2022 yılında 50 milyon 450 bin turisti ağırlayarak, dünyada en çok turist ağırlayan dördüncü ülke olmuş ve yaklaşık 46,3 milyar dolarlık gelir elde etmiştir. Ar-Ge harcamalarında ise 2002-2022 arası dönemde yaklaşık 130 milyar

Türkiye son yirmi yıllık süreçte savunma sanayi sektöründe önemli atılımlar gerçekleştirmiştir. Öyle ki, 2002 yılında %20 olan savunma sanayinde yerlilik oranı 2023 yılında %80'e çıkmıştır.

Türkiye Yüzyılı vizyonunun alt başlıklarından biri olan “gücün yüzyılı” ile ekonomi, sanayi, teknoloji gibi pek çok alanda uluslararası seviyeyi belirleyen bir Türkiye tasvir edilmektedir.

dolarlık harcama gerçekleştiren Türkiye, Ar-Ge’de çalışan araştırmacı sayısını da 220 binin üzerine çıkarmıştır.

Altyapı sorunlarının giderilmesi ve üretim, istihdam ve ihracat odaklı ekonomi politikalarının yanı sıra Türkiye, dışa bağımlılığı azaltma stratejileri de izlemektedir. Nitekim yerlilik ve millilik unsurları üzerinden şekillenen milli kalkınma stratejileri, dışa bağımlılığı azaltma stratejilerinin geliştirilmesini bir zorunluluk haline getirmektedir.

Bu çerçevede Türkiye, teknoloji transferini içeren işbirlikleri yapmayı önceleme ve yerli ve milli projelere yatırım yapma stratejileri benimsemiştir. Aynı zamanda Türkiye, yumuşak karnı olan cari açığın ve dışa bağımlılığın azaltılması amacıyla milli enerji politikasını yürürlüğe koymuştur. Bu politika çerçevesinde Türkiye Akkuyu, Sinop ve Çanakkale’de nükleer santraller kurma, karada ve denizlerde hidrokarbon kaynakları bulma ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapma politikalarını sürdürmektedir. Söz konusu politikalar neticesinde Sakarya Gaz Sahası, Esmâ Çevik ve Aybuke Yalçın kuyuları keşfedilmiş ve Akkuyu Nükleer Santrali açılmıştır. Ek olarak Türkiye yenilenebilir enerji kaynaklı kurulu güçte Avrupa’da beşinci, dünyada ise on ikinci sıraya yükselirken, 2002’de 97 olan hidroelektrik santrali sayısı 2023 itibarıyla 681’e ulaştırmış ve hidroelektrik kurulu güç dünya sıralamasında 9. sırada kendisine yer bulmuştur. Ayrıca Türkiye yerli kömür kullanımının artırılması, nadir toprak elementlerinin ekonomiye kazandırılması ve hidrojen teknolojilerinin geliştirilmesine yönelik projeler de yürütmektedir. Dolayısıyla “yerlilik”, “millilik”, “özgünlük” ve “dışa bağımlılığın azaltılması” unsurları üzerinden şekillenen milli kalkınma stratejileri Türkiye’deki altyapı sorunlarını çözerken, aynı zamanda tarım, sanayi, turizm, enerji gibi çeşitli sektörlerde Türkiye’nin gücünün küreselleşmeye başlamasına katkı sağlamıştır.

Savunma Sanayi

Türkiye’nin gücünün küreselleşmeye başlamasını sağlayan ikinci unsur, “yerlilik”, “millilik” ve “otonomi” ilkeleri üzerinden kurgulanan savunma sanayi politikalarıdır. Johnson Mektubu vakasının da gösterdiği üzere tarihsel süreçte bir devletin savunma sanayi sektöründe dışa bağımlılığının yüksek düzeyde olması o devletin bağımsız bir dış politika izlemesini engelleyen önemli bir faktördür. Söz konusu durumun farkında olan Türkiye son yirmi yıllık süreçte savunma sanayi sektöründe önemli atılımlar gerçekleştirmiştir. Öyle ki, 2002 yılında %20 olan savunma sanayinde yerlilik oranı 2023 yılında %80’e çıkmıştır. 2022 yılında savunma sanayi proje bütçesi 60 milyar dolara yükseltilirken, Ar-Ge harcamaları ise 1,4 milyar dolara çıkarılmıştır.

Bahsi geçen atılım neticesinde İHA ve SİHA'lar, KAAN (*milli muharip uçak*), ATAK helikopteri gibi hava araçları; TCG ANADOLU, silahlı insansız deniz aracı (*ULAQ*), firkateyn ve sahil güvenlik botu gibi deniz araçları; Altay, Kaplan ve Pars Tankları, Kirpi gibi kara araçları; İMECE ve TÜRKSAT 6A gibi uydular; Tayfun ve Yıldırım gibi balistik füzeler; topçu roket sistemleri ve akıllı mühimmatlar Türkiye'nin savunma sanayisinde dışa bağımlılığını azaltmakla kalmamış aynı zamanda Türkiye'nin yeni ve prestijli ihraç ürünleri olarak ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede Türkiye'nin yaptığı savunma sanayi ürünleri ihracatında aralarında geleneksel olarak Batı'nın müşterisi konumunda olan Suudi Arabistan, Katar, Filipinler, Polonya, Hindistan, Azerbaycan gibi ülkeler öne çıkmıştır.

Savunma sanayisinde gerçekleşen atılım ayrıca Türkiye'nin iç ve dış politikadaki hedeflerini gerçekleştirmesine yardımcı olmaktadır. Özellikle İHA ve SİHA'ların terör örgütlerinin lojistik faaliyetlerinin sekteye uğratılması ve örgüt elebaşlarının etkisiz hale getirilmesi hususundaki başarısının gösterdiği üzere savunma sanayi ürünleri Türkiye'nin güvenliğini sağlama noktasında kayda değer katkı sunmaktadır. Bu ürünler aynı zamanda savunma sanayi ve askeri teknoloji alanında Batı'ya bağımlılığın azalmasını sağlamakla birlikte Türkiye'nin dış politikadaki etkinliğini ve ulusal çıkarını önceleyen politikalar icra etme kabiliyetini de arttırmaktadır. Bu çerçevede söz konusu savunma sanayi ürünleri, ekonomik ve askeri güce katkı sağlamakta ve dışa bağımlılık hususunda oluşan tedarik sıkıntısı veya açık/örtülü ambargoları etkisiz hale getirmesi hasebiyle Türkiye'nin gücünün küreselleşmeye başlamasına katkı sağlamaktadır.

Kendini Önceleyen Dış Politika

Türkiye'nin gücünün küreselleşmeye başlamasını sağlayan üçüncü unsur ise kendini önceleyen bir dış politika izlemesidir. Uluslararası ilişkiler literatüründe devletlerin sert ve yumuşak gücünü arttırmasının güçlü bir devlet olacakları anlamına gelmeyeceği sıklıkla ifade edilen bir varsayımdır. Bu varsayıma göre devletlerin sahip olduğu güç kapasitesini kullanmaya niyetli bir siyasi irade ve söz konusu siyasi iradenin izleyeceği dış politika, bir devletin uluslararası ilişkilerdeki özgül ağırlığını arttırabilir. Örnekle ifade etmek gerekirse, iki dünya savaşı arasındaki dönemde ABD'li karar alıcılarının iradesi ve uyguladıkları izolasyonist dış politika ABD'nin hegemonik güç statüsüne erişmesini engellerken, II. Dünya Savaşı sonrasında ABD'li karar alıcıların iradesi ve uyguladıkları globalist dış politika ABD'nin uluslararası sistemde hegemonik güç olduğunun sistemdeki diğer aktörler tarafından tanınmasını beraberinde getirmiştir.

Asya, Avrupa ve Afrika'nın kritik kesişim noktası olan Türkiye, önümüzdeki yüzyılda düşük katma değerli üretimden orta ve üst teknoloji üretime aşamalı bir şekilde geçmelidir. Bu şekilde Türkiye kendisini yeni bir teknoloji merkezine dönüştürebilir.

Bu doğrultuda, son yirmi yıllık süreçte milli kalkınma stratejilerinin uygulanması ve savunma sanayinde gerçekleşen atılımlarla Türkiye'nin güç kapasitesi artarken, aynı zamanda bu kapasite artırımının farkında olan siyasi irade tarafından kendini önceleyen dış politikanın uygulanması Türkiye'nin uluslararası ilişkilerdeki özgül ağırlığını arttırmıştır. Nitekim kendini önceleyen dış politika, Türkiye'nin küresel ilişkilerin periferi bir ülkesi gibi hareket etmesinden ziyade kendi ulusal güvenlik ve çıkarlarını korumaya çalışan, normatif ve akıllı güç stratejilerini benimseyen ve istikrarlaştıran bir güç olarak hareket eden bir aktör olmasını sağlamıştır. Söz konusu iddiayı örneklerle somutlamak gerekirse, Türkiye, Suriye'de iç savaşla meydana gelen insani krizin hafifletilmesi için azami çaba göstermiş, Suriye'deki siyasi istikrarsızlığı fırsat bilen DEAŞ ve PKK/PYD'ye karşı uluslararası hukuk çerçevesinde harekâtlar gerçekleştirmiştir.

Benzer şekilde Türkiye, Libya'da Hafter'in haksız bir biçimde kontrolü ele geçirmesini engellemiş ve Ulusal Mutabakat Hükümeti ile Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası imzalayarak Doğu Akdeniz'deki egemenlik haklarını korumuştur. Öte yandan Türkiye, 2020 Karabağ Savaşı'nda hem savunma sanayi alanında hem de diplomasi alanında Azerbaycan'a tüm gücüyle destek vererek, uluslararası güvenliği olumsuz yönde etkileyen Dağlık Karabağ'daki uluslararası hukuka aykırı durumun ortadan kaldırılmasını ve Karabağ'ın yeniden Türk yurdu olmasını sağlamıştır. Afrika'da ise Somali ve Etiyopya örneklerinde görüldüğü üzere isyancı kuvvetlerin bir ülkenin siyasi istikrarını ortadan kaldırma girişimlerinin engellenmesinde Türkiye önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca uluslararası sistemi doğrudan etkileyen Rusya-Ukrayna Savaşı'nda normatif bir güç olarak hareket eden Türkiye, Montrö özelinde görüldüğü üzere ahde vefa ilkesinden taviz vermemiş, savaşan iki taraf arasında diyalog kanallarını

açık tutabilen tek ülke olmuş ve savaşın en kısa sürede sonlanması için girişimlerde bulunmuştur. İfade edilen örneklerde görüldüğü üzere, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğindeki Ak Parti iktidarları döneminde uygulanan kendini önceleyen dış politika ile Türkiye oyun kurucu aktör konumuna yükselmiş ve gücü küreselleşmeye başlamıştır.

Gücün Yüzyılı

Milli savunma stratejilerinin uygulanması, savunma sanayinin geliştirilmesi ve kendini önceleyen dış politikanın icra edilmesi Türkiye'nin gücünün küreselleşmesine yönelik yeni bir tahayyül ortaya çıkarmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıkladığı Türkiye Yüzyılı vizyonu, yeni bir tahayyül ve perspektif ile Türkiye'nin ikinci yüzyılında büyük bir güç olmasını hedeflemektedir. Türkiye Yüzyılı vizyonunun alt başlıklarından biri olan "*gücün yüzyılı*" ile ekonomi, sanayi, teknoloji gibi pek çok alanda uluslararası seviyeyi belirleyen bir Türkiye tasvir edilmektedir.

"*Gücün yüzyılı*" kapsamında yerli ve milli kalkınma hamlesine yeni yüzyılda da kararlılıkla devam edileceğinin vurgulanması sadece dış politikada değil, aynı zamanda ekonomi, enerji ve savunma sanayi alanlarında Türkiye'nin kapasitesinin artmasının hedeflendiğini göstermektedir. Ekonomi politikalarının üretim, istihdam, ihracat, dijital dönüşüm ve yeşil ekonomi üzerinden şekillenmesi ve dışa bağımlılığı azaltmak amacıyla teknoloji paylaşımı içeren iş birliklerinin oluşturulması tasarlanmaktadır. Enerjide de dışa bağımlılığı azaltmak amacıyla Türkiye, kendi sınırları içerisindeki kaynaklardan mümkün olan en yüksek düzeyde fayda sağlamayı planlamaktadır. Benzer şekilde yerli ve milli projeler ile savunma sanayinin geliştirilmesinde yakalanan ivmenin sürdürülmesiyle bir taraftan ekonomik getiri ve güvenlik alanında önemli başarılar yakalanması beklenirken, diğer

tarafından Türkiye'nin gücünün küreselleşmesi öngörülmektedir.

Bu doğrultuda, "gücün yüzyılı" Türkiye'nin muasır medeniyetler düzeyine ulaşmasını hedeflemekle kalmamakta, aynı zamanda Türkiye'nin muasır medeniyetler düzeyinin en üstünde konumlanmasını arzulamaktadır. Bu haliyle Türkiye Yüzyılı vizyonu Tanzimat döneminden günümüze Türk devlet tarihinde ilkleri temsil etmektedir. Nitekim Tanzimat döneminden Türkiye Yüzyılı vizyonunun açıklandığı güne kadarki süreçte Türkiye'nin kendisine yönelik tahayyülleri geri kalmışlığını ortadan kaldırma, daha doğru bir ifadeyle medeniyet ve kalkınma düzeyinde Batıyı yakalamayı içermiştir. Ancak Türkiye Yüzyılı vizyonu muasır medeniyet düzeyinin en üstüne çıkılmasını hedefleyerek çitayı yükseltmiştir. Türkiye Yüzyılı vizyonunun bir diğer özelliği ise tepeden inme bir bakış açısıyla oluşturulmamış olmasıdır. Zira Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın vizyonu açıkladığı konuşmada "beraber oluşturalım ve inşa edelim" ifadesinin bulunması ile 29 Ekim 2023'e kadar vizyonun tartışılmasını ve vizyona yönelik önerilerin ortaya koyulmasını istemesi, Türkiye Yüzyılı'nın toplumun tüm kesimleri tarafından sahiplenilebilecek ve sadece karar alıcıların değil aynı zamanda toplumun da mimari olacağı bir vizyon olduğunu göstermektedir.

Gücün Yüzyılına Dair Öneriler

Gücün yüzyılına dair önerileri sıralamak gerekirse;

- Türkiye Yüzyılı vizyonunun başarıyla gerçekleştirilmesi için küresel niteliğe haiz çok taraflı dış politika anlayışına devam edilmelidir. Bu doğrultuda, Türkiye Batılı ülkelere ek olarak Rusya, Çin, Hindistan ve Türk dünyası ülkeleri başta olmak üzere Orta Doğu, Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki ülkelerle ilişkilerini kazan-kazan kuramına dayalı karşılıklı

bağımlılık prensiplerini gözeterek geliştirmelidir.

- Son on yıllık süreçte büyük güçlerin uyguladığı politikalar uluslararası sistemin istikrarsızlaşmasına neden olmaktadır. Mevcut konjonktür çerçevesinde Türkiye, akıllı ve normatif gücünü birleştirerek uluslararası sistemin küresel düzeyinde istikrarlaştırıcı bir dış politika yürüterek Türkiye Yüzyılı hedeflerini gerçekleştirilebilir.
- Türkiye Yüzyılı vizyonunun gerçekleştirilebilmesi hususunda Türkiye'nin bulunduğu bölgenin istikrarı da önemli bir faktördür. Bu nedenle Türkiye bölgedeki bütün aktörlerle temasını sürdürme, bölgesel sorunların çözümü için tüm imkânları seferber etme ve yapıcı tutum içerisinde olan bölge dış aktörlerle iş birliğini geliştirme sacayaklarından oluşan normatif ve istikrarlaştırıcı dış politika yaklaşımını uygulamaya devam etmelidir.
- Türkiye hem küresel ticaretten aldığı payı arttırmak hem de savunma sanayisini geliştirmek için mevcut politikalarını daha da geliştirmelidir. Bu noktada işgücü yetiştirilmesi için teknik eğitime destek verilmesi ve Ar-Ge'ye yapılan yatırımların artırılması gerekmektedir.
- Asya, Avrupa ve Afrika'nın kritik kesişim noktası olan Türkiye, önümüzdeki yüzyılda düşük katma değerli üretimden orta ve üst teknoloji üretime aşamalı bir şekilde geçmelidir. Bu şekilde Türkiye kendisini yeni bir teknoloji merkezine dönüştürebilir.
- Teknolojide yaşanan gelişmeler sonucunda dijital dönüşüme yönelik orta ve uzun vadeli planlar önemli bir hale gelmiştir. Bu kapsamda Türkiye yapay zekâ, makine öğrenmesi, blok zincir gibi yeni teknolojilere yönelik çalışmalarını ve yatırımlarını arttırmalıdır.
- Enerjide yürürlükte olan milli enerji politikasına ek olarak Türkiye, enerji hub'ı olma politikaları izlemesi gerekmektedir. Enerjide merkez ülke olma Türkiye'nin Avrupa ile ilişkilerinde önemli bir kaldıraç aracı olacaktır.

Dijitalin Yüzylında Türkiye Nerede?

BİLAL EREN

Açık Veri ve Teknoloji Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

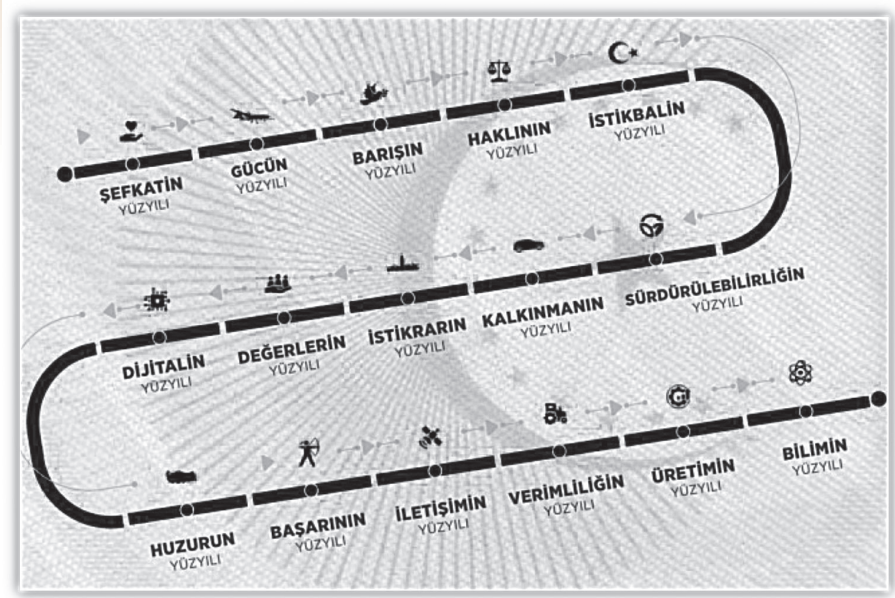
28 Ekim 2022 tarihinde “Türkiye’nin 100. yılına güçlü bir başlangıç” temasıyla açıklanan “Türkiye Yüzyılı” vizyon belgesi; çevreden savunmaya, spordan teknolojiye birbirinden farklı 600’den fazla proje, 17 başlık altında kamuoyu ile paylaşıldı. Bilimin Yüzyılı, Sürdürülebilirliğin Yüzyılı, Kalkınmanın Yüzyılı, Üretimin Yüzyılı gibi başlıklar arasında tüm bu hedeflerin altyapısını oluşturan “Dijitalin Yüzyılı” hedefinin de yol haritasına konulmuş olması, ülkenin dijitalleşme ve teknolojik gelişmelere ayak uydurarak uluslararası arenada rekabet gücünü arttırmayı öncelediğini gösteriyor.

Bu yazıda; dijitalleşmenin ne olduğunu, gerekliliklerini, Türkiye’nin dijitalleşme endekslerindeki yerini ve altyapıdan eğitime, kamusal hizmetlerden özel sektöre kadar yapılması gerekenleri inceleyerek, “Türkiye Yüzyılı” vizyon belgesine atıflar yaparak bir analiz yapmaya çalışacağız.

Dijitalleşme Nedir?

Dijitalleşme, geleneksel iş ve yaşam tarzlarının dijital teknolojilerin kullanımıyla dönüşmesini ifade eden bir terimdir. Bilgiyi elektronik formatta saklama, iletişim, işleme, paylaşma/dağıtım yeteneklerinin arttığı

Dijitalleşme, geleneksel iş ve yaşam tarzlarının dijital teknolojilerin kullanımıyla dönüşmesini ifade eden bir terimdir.

“Türkiye’nin Yüzyılı Vizyon Belgesi” Hedefleri

Bu “değer” değişimi; eğitimden ticarete, özel/ kamusal hizmetlerden siyasete kadar tüm yaşamsal faaliyet ve alanları etkileyerek, değişimi yakalamakta sorunlar yaşayan birey ve toplumları “niteliksizleştirme” tehlikesi ile karşı karşıya bırakmaktadır.

bir süreci, dijitalleşme dönemi olarak tanımlayabiliriz. Bu süreç, hemen hemen tüm yaşam alanları ve sektörlerde yıkıcı (*dönüştürücü*) bir şekilde gerçekleşmektedir.

Bu sürecin “yıkıcı/dönüştürücü” olarak tanımlanmasının nedeni; insanlık tarihi içinde “bilginin” hiçbir çağda olmadığı kadar 21. yüzyıl içinde değer üretmesi ve fark yaratması olarak nitelendirilebilir. Bilgi çağı (*ya da dijital çağ*) olarak ifade edilen çağın, önceki çağlara göre bir dizi farklılıkları sahiptir. Bu farkları özetleyen üç ana başlık aşağıdaki gibidir;

- **Bilgi Erişimi ve Paylaşımı:** Önceki çağlara göre bilgiye erişim çok kolay ve hızlıdır. İnternet, her türlü bilgiye ulaşmayı mümkün kıldığı gibi hızlı paylaşılmasına da olanak tanımıştır.
- **Teknoloji Gelişimi ve Yaygınlık:** Elektrik, yarı iletkenlerin icadı gibi birçok teknolojik gelişim nedeniyle bilgi üretimi, depolanması, işlenmesi ve iletilmesi mümkün olmuş ve bu teknolojik cihazlara (*bilgisayar, sunucu, telefon gibi*) hem kurumsal hem bireysel ulaşım kolaylaşarak, yaygınlaşmıştır.
- **Küreselleşme:** Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki olanakların gelişimi, insanların birbiriyle fiziki ve coğrafi engelleri aşan şekilde bir araya getirerek, etkileşimini arttırmıştır.

Bu farklar sayesinde ekonomik değer ve büyüme genellikle bilgiye dayalı olmuş ve klasik emek tanımı değişmiştir. Bilgi çağından önce değer üreten fiziksel varlık ve yeterliliklere bağlı olan emek yoğun işler,

Kamudaki dijital dönüşüm başarısı dört ana başlıkta; liderlik, planlama, insan kaynağı ve toplumsal işbirliği (kabul) gerekliliklerinin yerine getirilmesi olarak özetlenebilir.

niteliklerini değiştirerek bilgiye sahip olan, üreten, işleyen ve kullanabilen birey ve toplumların lehine “değer” üretir hale gelmiştir. Bu “değer” değişimi; eğitimden ticarete, özel/kamusal hizmetlerden siyasete kadar tüm yaşamsal faaliyet ve alanları etkileyerek, değişimi yakalamakta sorunlar yaşayan birey ve toplumları “niteliksizleştirme” tehlikesi ile karşı karşıya bırakmaktadır. Günümüzde yıkıcı etkilerini yaşadığımız; uzaktan çalışma/egitim, taksit sorunu, çevrimiçi ticaret, dezenformasyon bombardımanı, kripto ekonomi gibi meselelere bu perspektiften bakmak faydalı olacaktır.

Kamu Organizasyonu Bağlamında Dijitalleşme

“Türkiye Yüzyılı” vizyon belgesinin kamu bakış ve organizasyonu çerçevesinde hazırlanmış bir belge olması nedeniyle, devletin sunmayı hedeflediği projelere odaklanıldığını görüyoruz. Türkiye E-Devlet Kapısı, E-Nabız Uygulaması, Engelsiz CİMER, Elektronik Kamu Alımları Platformu EKAP, Merkezi Hastane Randevu Sistemi, Siber Güvenlik Meslek Yüksekokulları, KADES Kadın Destek Uygulaması gibi hali hazırda hizmet veren projelerin yanında, gelecek vizyonu olarak sunulan Dijital Türk Lirası, Eğitimde Dijital Dönüşüm, Akıllı Şehirler ve Şehirlerin Dijital İkizi, 1 Milyon Yazılımcı İstihdamı, Kamu Bulut Bilişim ve Veri Alanı gibi detayları henüz açıklanmayan projeler yer almaktadır. Bu bağlamda analizimizde sivil/özel alanın dönüşümü yerine kamunun dijital dönüşümünü ele almak gerekmektedir.

Günümüzde sürdürülebilir dijital dönüşümün liderliğini yapan ülkeler aşağıdaki hedefleri gerçekleştirme yolunda başarılı olmuşlardır.

- **Vizyon ve Liderlik:** Ülkenin üst düzey liderleri ve kamu kurumları, bilgi çağının yarattığı farkı anlayarak, net bir vizyona sahip olmalıdır. Çünkü dijital dönüşüm sürecini başlatmanın yanında sürdürülebilir kılmak için kararlı olmak gerekmektedir.
- **Strateji ve Planlama:** Kamunun dijital dönüşüm süreçleri öncelik ve kaynaklara göre iyi analiz edilerek, strateji ve yol haritaları hazırlanmalı, mutlaka zaman çizelgeleri eşliğinde performanslar izlenmeli ve ölçülmelidir.
- **İnsan Kaynağı ve Yetenekler:** Dijital dönüşüm için gerekli olan insan kaynağının eğitimi, var olan kaynakların dijital becerilerinin geliştirilmesi öncelik olmalıdır. Bunun için eğitim politikalarının yazılım, veri analizi, yapay zekâ, kriptoloji gibi bilgi çağının yeni yeteneklerine yönelik güncellenmesi gerekmektedir.
- **Altyapı ve Teknoloji:** İletişim, veri yönetimi ve mahremiyet, bulut bilişim ve entegrasyon, vatandaş odaklı erişilebilir çevrimiçi hizmet-

ler gibi dijital dönüşüm başlıkları için kamu kurumları güçlü bir teknolojiye sahip olmalı, dijital dönüşümün paydaşı olan vatandaşlarına hem yönetim hem yönetim hizmetleri için fırsat eşitliği sunacak yatırımları yapmalıdır.

- **Yasal Çerçeve:** Dijital dönüşümü destekleyen ve düzenleyen yasal düzenlemeler oluşturulmalı ve hukukun inovasyonu engelleyen değil destekleyen bir çerçevede olması sağlanmalıdır.
- **Şeffaflık ve İşbirliği:** Çağa uygun veri merkezli bir kamu yönetimi için kamu verileri açık hale getirilmeli, özel sektör, sivil toplum ve akademi ile işbirliği hep merkezde tutulmalıdır. Bu işbirliği, ortak akıl ve toplumsal kabulün harekete geçmesini sağlayarak kaynakların paylaşılması ve en iyi dijital dönüşüm uygulamalarının yaygınlaşmasına yardımcı olacaktır.

Kamudaki dijital dönüşüm başarısı dört ana başlıkta; liderlik, planlama, insan kaynağı ve toplumsal işbirliği (*kabul*) gerekliliklerinin yerine getirilmesi olarak özetlenebilir.

Dijitalin Yüzyılında Türkiye Nerede: Analizler Ne Diyor?

Bilgi çağının en önemli bileşeninin veri olduğu, veri kaynaklarının yetersizliği neticesinde de yeni bilgi üretiminin mümkün olmadığını biliyoruz. Dolayısıyla Türkiye'nin dijitalleşme sürecinin çıktılarını (*verilerini*); hem kendi içinde hem de diğer ülkelerle karşılaştırmak bizlere yol gösterecektir. Bu bağlamda en önemli çalışmalardan biri Bilişim Sanayicileri Derneği'nin (*TÜBİSAD*) 2022 yılında yayımladığı "*Türkiye'nin Dijital Dönüşüm Endeksi*" isimli araştırma raporudur. Rapor; Birleşmiş Milletler, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların tüm ülkeleri karşılaştırdığı dijital dönüşüm endekslerinin yanında, ülke içindeki TÜİK gibi kurumların istatistiklerinin incelendiği kapsamlı ve tutarlı bir çalışmadır.

"*Türkiye'nin Dijital Dönüşüm Endeksi*" raporu, dört ana bileşen üzerinden bilimsel bir metodoloji ile hazırlanmıştır. Yasal zemin ve işleyiş ile yenilik ve yatırım ortamını analiz eden "*Ekosistem*", teknolojik altyapı, satın alınabilirlik, eğitim ve beceriler dikeylerini analiz eden "*Yeterlilik*", kamu, iş dünyası ve bireysel ulaşım ve kullanımı analiz eden "*Kullanım*" ve son olarak dijitalleşen ekonomi ve toplum başlıklarını inceleyen "*Dönüşüm*" ana bileşenleri altında 10 farklı alt başlıkta 64 gösterge üzerinden hesaplanarak hazırlanan rapor; Türkiye'nin dijital dönüşüme ne ölçüde hazır olduğu, dijital dönüşüm performansının iyileşip iyileşme-

Bir ülkenin gelirinin ne kadarlık bir kısmını araştırma geliştirme faaliyetlerine harcadığını gösteren Ar-Ge harcamalarının GSYH içindeki payının yüksekliği, söz konusu ülkenin rekabet gücünün ileriki yıllarda nasıl seyredeceğinin göstergeleri arasında yer alır.

2020 ve 2021 yıllarında Türkiye'nin dijitalleşme notunu aşağı çeken en önemli bileşen "Ekosistem" bileşeni iken, 2022 yılında Türkiye'nin dijitalleşme notunu aşağı çeken en önemli bileşenin değiştiği ve "Dönüşüm" bileşeni olduğu ortaya çıkmıştır.

diği, hangi alanlarda daha iyi, hangi alanlarda ise daha fazla iyileşmeye ihtiyaç olduğunun göstermektedir.

Kamu organizasyonu bağlamında dijitalleşme süreçlerinde bahsettiğimiz liderlik, yasal çerçeve, insan kaynağı ve eğitim, altyapı ve toplumsal işbirliği/kabul başlıklarına uyumlu olan endeks çalışmasında, Türkiye'nin dijital dönüşüme uyumu 5 puan üzerinden hesaplanan bir notla belirlenerek, 2019, 2020, 2021 ve 2022 değerleri karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Tablo 2. Türkiye'nin Dijital Dönüşüm Endeksi – Alt Bileşenler

	2019	2020	2021	2022
TÜRKİYE DİJİTAL DÖNÜŞÜM ENDEKSİ	2,94	3,06*	3,21*	3,12
A. EKOSİSTEM BİLEŞENİ	2,87	2,95	3,09	3,02
1. Boyut: Yasal Zemin ve İşleyiş	2,76	2,82	3,01	2,94
2. Boyut: Yenilik ve Yatırım Ortamı	2,98	3,09	3,17	3,11
B. YETERLİLİK BİLEŞENİ	3,19	3,24*	3,27*	3,26
3. Boyut: Altyapı	2,34	2,27	2,32	2,44
4. Boyut: Satın Alınabilirlik	4,54	4,54	4,43*	4,49
5. Boyut: Beceriler	2,69	2,89*	3,07*	2,85
C. KULLANIM BİLEŞENİ	2,88	3,16	3,36	3,21
6. Boyut: Bireysel Kullanım	3,20	3,22*	3,29*	3,37
7. Boyut: İş Dünyası Kullanımı	2,77	3,32	3,41	3,10
8. Boyut: Kamu Kullanımı	2,66	2,92	3,37	3,17
D. DÖNÜŞÜM BİLEŞENİ	2,81	2,88*	3,14	2,97
9. Boyut: Dijitalleşen Ekonomi	2,36	2,18	2,25	2,16
10. Boyut: Dijitalleşen Toplum	3,26	3,58	4,03	3,78

Türkiye dijitalleşme endeksi 2019-2021 yılları için beş üzerinden sırasıyla 2,94, 3,06, 3,21 olarak hesaplanmıştır. 2019'dan 2021'e kadar sürekli artış gösteren endeks, 2022 yılında düşüş göstermiş ve 3,12 olarak hesaplanmıştır. Bu düşüş endeks değerinde %2,8 düşüşe teka-bül etmektedir. Oysa genel endeks değeri, 2020 yılında bir önceki yıla göre %4 ve 2021 yılında ise bir önceki yıla göre %7 büyüme göstermişti. Genel endeks değerini oluşturan 64 alt göstergenin 35'i 2022 yılında gerilemiştir. Aynı dönemde değişmeyen altı gösterge bulunurken, 23 göstergenin endeks değeri artmıştır.

2022 yılında, endeksi oluşturan dört alt bileşenin de (*Ekosistem, Yeterlilik, Kullanım ve Dönüşüm*) endeks puanının düştüğü görülmektedir. 2020 ve 2021 yıllarında Türkiye'nin dijitalleşme notunu aşağı çeken en önemli bileşen "Ekosistem" bileşeni iken, 2022 yılında Türkiye'nin dijitalleşme notunu aşağı çeken en önemli bileşenin değiştiği ve "Dönüşüm" bileşeni olduğu ortaya çıkmıştır. 2021 yılında 3,14 olan bu bileşenin endeks değeri 2022 yılında 2,97'ye düşmüştür.

2022 yılında Türkiye'nin dijitalleşme notunu aşağı çeken ikinci önemli bileşen ise "Ekosistem" bileşenidir. Bu bileşenin 2022 yılı değeri 3,02'dir. Türkiye'nin dijitalleşme notunu yukarı iten bileşen ise "Yeterlilik" bileşenidir. 2022 yılında "Yeterlilik" bileşeninin endeks değeri 3,26'dır. Her ne kadar bu bileşenin endeks değeri 2021 yılına göre (2021 yılında "Yeterlilik" bileşenin endeks değeri 3,27'dir) düşmüş olsa da 2022 yılında endeks değeri en yüksek olan ana bileşendir. 2022 yılı endeks değeri üzerinde en olumlu etki yapan ikinci bileşen, 2021 yılında olduğu gibi, "Kullanım" bileşenidir. Bu bileşen aslında "Dönüşüm" bileşeni ile endeks değerinde en fazla düşüşün olduğu bileşendir. 2022 yılında bu bileşen %5,4 düşmüştür. "Kullanım" bileşeninin alt bileşenlerinden olan "İş dünyası kullanımı" bileşeninde kaydedilen gerileme "Bireysel kullanım" alt bileşeninde elde edilen kazanımları desteklemez niteliktedir. Dijitalleşme endeksini oluşturan her bir bileşenin ve bu bileşenleri oluşturan her bir alt boyutun ayrı ayrı incelenmesinde fayda vardır.

Özetlemek gerekirse, 2022 yılında Türkiye'de dijital dönüşüm bakımından, 2019 yılından beri kaydedilen ilerleme duraksamış, diğer ülkelere göre göreceli olarak hesapladığımız dijital dönüşüm endeksi gerilemiştir. Bu gerilemede iki unsurun etkili olabileceği düşünülmektedir. Birincisi yaklaşık bir yıldan fazla süredir Türkiye ekonomisinin karşı karşıya bulunduğu makroekonomik istikrarsızlık ve yatırım ortamının bozulması ve ikincisi ise dijital dönüşüm sürecinin dünyada ivmelenirken Türkiye'de yavaşlamış olmasıdır.

Rapora göre metodolojinin gereği bir başka önemli gösterge ise; Türkiye'nin dijital dönüşüm performansı, diğer ülkelerin performansı ile ilişkili olarak hesaplanmaktadır. Bu hesaplamalar için Türkiye ile gelişme düzeyleri ve büyüklükleri farklı yirmi bir ülke seçilmiştir: ABD, Almanya, Brezilya, Çin, Finlandiya, Fransa, Güney Afrika, Güney Kore, Hindistan, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsrail, İtalya, Japonya, Meksika, Polonya, Singapur, Türkiye ve Yunanistan. Bu analiz Türkiye'nin dijital dönüşümde bu ülkelerle karşılaştırmalı nasıl bir performans gösterdiği ve bu performansın son üç senede nasıl değiştiği konusunda fikir verecektir.

Bu bağlamda; "Ekosistem" başlığı altındaki "Yenilik ve Yatırım Ortamı" göstergesinin önemli bir alt bileşeni olan "Ar-Ge Harcamaları" rakamlarını örnek olarak inceleyebiliriz. Ar-Ge harcamaları, tek başına dijitalleşmenin bir göstergesi olarak tanımlamak doğru olmasa da patent başvuru sayısı ile birlikte değerlendirildiğinde bir ülkedeki yenilikçiliğe ve yenilik faaliyetlerinin verimliliğine dair yorum yapılmasına imkan sağlar. Bir ülkenin gelirin ne kadarlık bir kısmını araştırma geliştirme

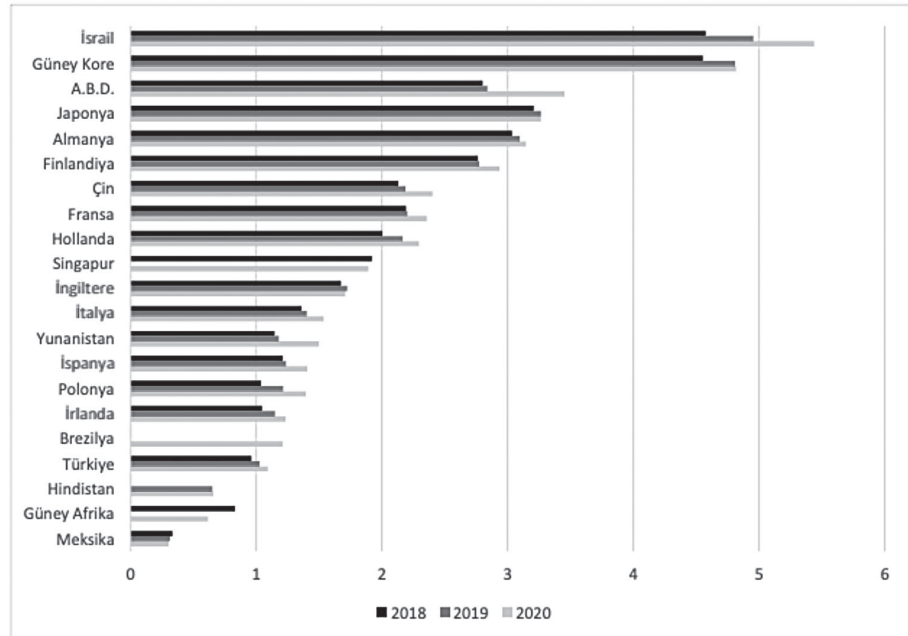
Özetlemek gerekirse, 2022 yılında Türkiye'de dijital dönüşüm bakımından, 2019 yılından beri kaydedilen ilerleme duraksamış, diğer ülkelere göre göreceli olarak hesapladığımız dijital dönüşüm endeksi gerilemiştir.

Covid-19 pandemisinde birçok ülkede GSYH büyümesinin yavaşlamasına ve yer yer daralmasına rağmen ülkelerin genelinde Ar-Ge harcamalarının gayrisafi yurtiçi hasılaya oranının artmış olması kayda değerdir.

faaliyetlerine harcadığını gösteren Ar-Ge harcamalarının GSYH içindeki payının yüksekliği, söz konusu ülkenin rekabet gücünün ileriki yıllarda nasıl seyredeceğinin göstergeleri arasında yer alır. Ar-Ge harcamalarının gayrisafi milli hasılaya oranının en yüksek olduğu iki ülke İsrail ve Güney Kore'dir. 2020 yılı itibariyle seçilmiş ülkeler arasında en yüksek paya sahip olan İsrail'i (%5,4) Güney Kore (%4,8) takip etmektedir. Söz konusu alanda lider olan iki ülkede de Ar-Ge harcamalarının gayrisafi milli hasılaya oranının zaman içinde artmakta olduğu dikkat çekmektedir. Aslında bu artış diğer lider ülkeler için de geçerlidir.

Covid-19 pandemisinde birçok ülkede GSYH büyümesinin yavaşlamasına ve yer yer daralmasına rağmen ülkelerin genelinde Ar-Ge harcamalarının gayrisafi yurtiçi hasılaya oranının artmış olması kayda değerdir. Bu artış 2020 yılında incelenen ülkelerin önemli bir bölümünde hızlanmıştır. Türkiye, son yıllarda, Ar-Ge harcamalarının gayrisafi milli hasılaya oranı konusunda önemli atılımlar gerçekleştirmesine rağmen 2020 yılı itibariyle %1,09 ile seçilmiş ülkeler arasında sondan dördüncü sırada yer almaktadır. Türkiye'den daha kötü performans gösteren ülkeler Güney Afrika, Hindistan ve Meksika'dır. Bu üç ülkenin performansında bir iyileşme yokken Türkiye'nin Ar-Ge harcamalarını küçük de olsa artırdığı görülmektedir.

Şekil 1. Ar-Ge Harcaması (% GSYH)

Yukarıda belirttiğimiz gibi "Yenilik ve Yatırım Ortamının" bir diğer önemli göstergesi PCT (Patent İşbirliği Anlaşması) kapsamındaki patent başvuru istatistikleridir. Ar-Ge harcamaları bir girdi ise, patent başvuru-

ları da bir çıktıdır ve Ar-Ge harcamalarının verimliliği olarak yorumlanabilir. 2021 yılı için Türkiye’de her bir milyon kişi başına düşen patent başvurusu sayısı 21,5’tir. Seçilmiş ülkelerle kıyaslandığında bu rakamın oldukça düşük olduğu görülmektedir. Öte yandan, bir önceki yıl ile kıyaslandığında patent sayısında (20,22) oldukça sınırlı bir yükseliş olduğu da gözlenmiştir. Endekse dahil edilen ülkelerin görece daha belirgin artan patent başvurusu sayısına sahip olmaları nedeniyle Türkiye’de patent başvurusu sayısındaki sınırlı artış endekse olumlu yansımamıştır.

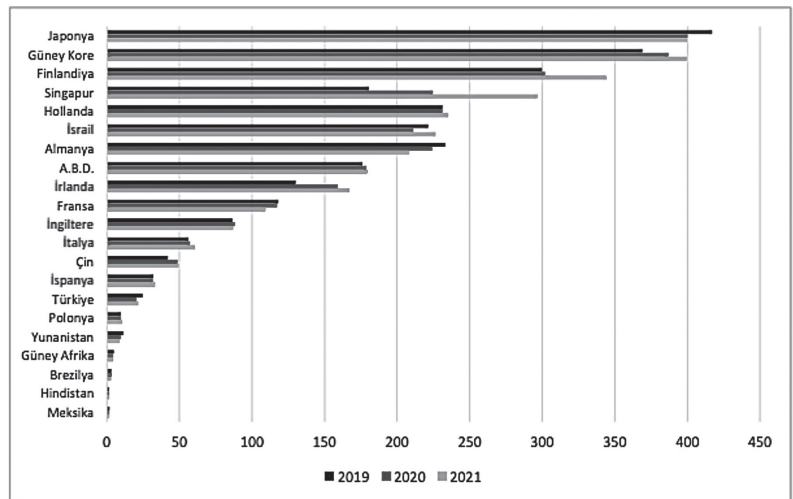
Bir milyon kişi başına patent başvuru sayısının en yüksek olduğu ülkeler Japonya, Güney Kore ve Finlandiya, en düşük olduğu ülkeler ise Brezilya, Hindistan ve Meksika’dır. Singapur’un özellikle 2020’de çok ciddi bir atılım yaptığı dikkati çekmektedir. Singapur kadar olmasa da Güney Kore ve Finlandiya’da da hızlı artışlar görülmüştür. Benzer şekilde, İrlanda ve İsrail’de de patent başvuru sayısı hızlı bir şekilde artmıştır.

Bir milyon kişi başına patent başvuru sayısı en yüksek ülke olan Japonya’nın kişi başına patent başvuru sayısı (399,9) Türkiye’nin yaklaşık 17 katıdır.

İkinci bir örnek vermek gerekir ise; “Kullanım” başlığı altındaki “Kamu Kullanımı” göstergesinin önemli bir alt bileşeni olan “Çevrimiçi Kamu Hizmetleri Endeksi” rakamlarıdır. Bilgi toplumu ve dijital dönüşümde birçok alanda bireylere hizmet sağlayan kamunun dijitalleşmesi önemli bir kaldıraç işlevi görür. Birleşmiş Milletler Kamu Yönetimi Ağına göre, Hükümet Çevrimiçi Hizmet Endeksi bir hükümetin vatandaşlarına çevrimiçi hizmet sunmadaki performansını ölçer.

Çevrimiçi Kamu Hizmetleri Endeksi 0 ile 1 arasında bir değer alan endekstir. İki yılda bir yapılan çalışmaya göre, 2022 yılında Çevrimiçi Kamu Hizmetleri Endeksi’nin en yüksek olduğu ülkeler Finlandiya (0,98), Güney Kore (0,98) ve Singapur’dur (0,96). Listenin son sıralarında ise Güney Afrika (0,75), Yunanistan (0,78) ve İrlanda (0,77) yer almaktadır. 2018 ve 2020 yılları kıyaslandığında ülkelerin birçoğunda endeks değerinin arttığı gözlenirken, 2022 yılında bazı ülkelerin bu artışı devam ettiremediği, bazısının ise ettiremediği gözlenmiştir. Türkiye’nin Çevrimiçi Kamu Hizmetleri Endeks değeri 2018 yılında 0,71’den 2020 yılında 0,86’ya yükselmiş ve 2022 yılında da bu değerini korumuştur. Buradan hareketle pandemi yılında kamunun dijitalleşme konusunda ciddi bir sıçrama yapmış olduğunu ancak bu performansın devam etmediğini söyleyebiliriz. Seçilmiş ülkelerle kıyaslandığında Türkiye Çevrimiçi Kamu Hizmetleri Endeks değerinde orta sıralarda yer almaktadır.

Şekil 2. Patent İş Birliği Anlaşması Kapsamındaki Patent Başvurusu (1 milyon kişi başına)

Karşılaştırmalı endeksin tüm sonuçlarına göre; 2021 yılında bir önceki yıla göre Türkiye'nin ilerleme gösterdiği alanlar, Ar-Ge harcamalarının gayrisafi milli hasılaya oranı, patent başvurusu oranı, kişi başına elektrik enerjisi üretimi, herhangi bir mobil hücresel sinyal kapsamındaki nüfusun oranı, telekomünikasyon yatırımının telekomünikasyon hizmet gelirleri içerisindeki payı, GSYH'ya oranla gayri safi sermaye oluşumu, ortalama mobil hücresel tarife ücretleri, ortaöğretimde okullaşma oranı, cep telefonu aboneliği oranı, son 12 ayda interneti kullananların oranı, bilgisayar sahipliği oranı, sabit geniş bant internet üyeliği oranı, mobil geniş bant internet üyeliği oranı, tam zamanlı telekomünikasyon çalışanı oranı ve Birleşmiş Milletler Hükümet Çevrimiçi Hizmet Endeksi olmuştur.

İncelenen göstergelerde Türkiye'nin performansının 2021 yılında bir önceki yıla göre bozulma gösterdiği alanlar ise, BİT alanındaki patent başvurusu oranı, uluslararası internet bant genişliği, geniş bant internet tarife ücreti, 20-29 yaş aralığının

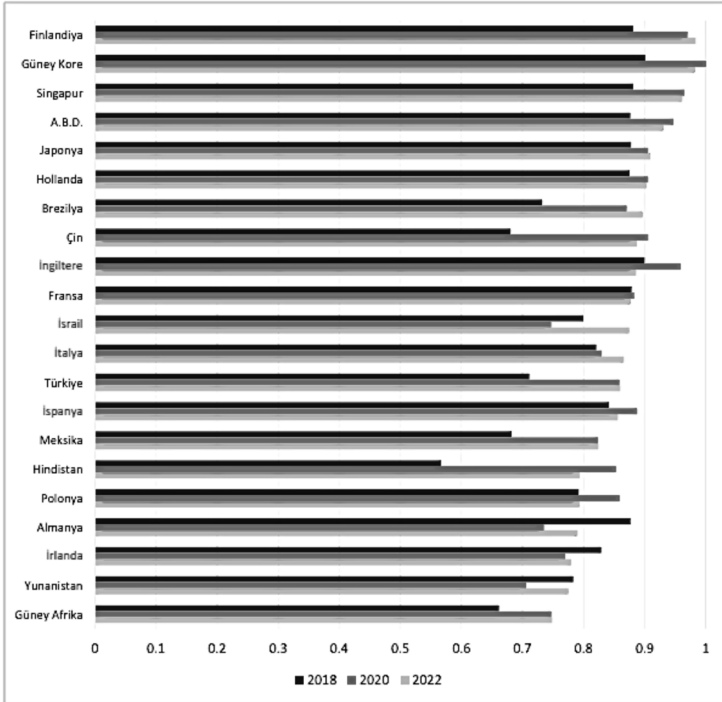
da STEM alanındaki yükseköğretim mezunlarının oranı, internet erişimi olan hane halkının oranı, tasarım ürünleri ihracatının toplam ticaret içindeki payı, BİT hizmetleri ihracatının toplam hizmet ticareti içindeki payı, dijital teslim edilebilir hizmet ihracatının toplam hizmet ticareti içerisindeki payı, mobil ağlardan elde edilen gelirlerin toplam telekomünikasyon hizmetleri içindeki payı ve Birleşmiş Milletler e-Katılım Endeksi olmuştur.

Sonuç: Sürdürülebilir Dijital Dönüşüm için Liderlik

Türkiye Yüzyılı Vizyon Belgesi içinde yer alan dijitalleşme hedefinin bilginin artan değeri ve tüm diğer bileşenlerin altyapısını oluşturduğu için doğru bir hedef olduğu kesin ve nettir. Belgede, bu hedefe nasıl ulaşılacağı ve devam ettirileceğine dair bir bilgi olmadığından yorumlar ancak projeler üzerinden yapılabilmektedir. Elimizdeki endeks bulguları ise Türkiye'nin dijital dönüşüm için kapasitesinin uygun olduğunu ve 2019 yılından beri bu doğrultuda bir ilerleme kaydettiğini ancak 2022 itibarıyla göreceli dijital dönüşümün duraksadığını göstermektedir.

Kamudaki sürdürülebilir dijital dönüşüm başarısı için liderlik, planlama, insan kaynağı ve toplumsal işbirliği (*kabul*) gerekliliklerinin yerine getirilmesinin önündeki en büyük engelin; kamu bürokrasisindeki kültürel ve yapısal engeller olduğu görülmektedir. İnsan kaynağı, yaratıcı/dinamik sivil toplum ve özel sektör gücü gibi büyük potansiyele sahip Türkiye'nin kararlı liderliğe bu yüzden ihtiyacı vardır.

Şekil 21. Çevrimiçi Kamu Hizmetleri Endeksi (0 – 1 arası)

**TÜRKİYE
YÜZYILI**

CİHANNÜMA DERGİ

www.cihannuma.org

Hacı Bayram Mah. Haşimi (Kutlu) Sokak No. 12 Altındağ - ANKARA

@Cihannumader - Twitter / @cihannumader - Facebook / @cihannumader - Instagram / CİHANNÜMA DERNEĞİ- YouTube